masterplan

Industriële Veluwe + Veluwe Remembers + Pure Veluwe Veluwse Natuurbeleving + Belevingsgebieden Veluwe Ambachtelijke Veluwe + Veluwse Kust + Veluwezoom Stille Veluwe + Koninklijke Veluwe + Veluws Verleden

September 2022

veluweopl
visitveluwe

deculturelezaak.
ondernemen in cultuur & cultuur in ondernemen

SB4

KinKorn

Het Masterplan Veluwse Belevingsgebieden geeft weer hoe het concept Veluwse Belevingsgebieden zich de komende jaren, vanuit verbindende gebiedskwaliteiten, sterk en betekenisvol kan ontwikkelen.

Het concept Belevingsgebieden deelt de Veluwe op in 11 deelgebieden met specifieke, onderscheidende karakters en gebiedskwaliteiten. In dit masterplan beschrijven we er 10, belevingsgebied De Smakelijke Veluwe moet als laatste in de reeks nog worden opgepakt. Daarnaast wordt momenteel, in samenwerking met onder meer de provincie Overijssel, onderzocht hoe de IJsselvallei als belevingsgebied kan worden ontwikkeld.

Toen in 2018 in opdracht van de Veluwe-Alliantie de eerste aanzet tot de Veluwse Belevingsgebieden werd gegeven, was dat vanuit de wens de meer onbekende aspecten van de Veluwe over het voetlicht te brengen. Geen sterker merk dan de Veluwe, namelijk. Direct roept de naam beelden op van herten, rust, ruimte, bossen, zandverstuivingen, heidevlakten....

Maar er zijn ook andere kwaliteiten, die wat minder belicht en dus minder bekend zijn, zowel bij bewoners als bij bezoekers. Deelgebieden met eigen accenten, verhalen, netwerken en kenmerkende landschappen: de Veluwse Belevingsgebieden.

In 2019 werden de Veluwse Belevingsgebieden als concept gepresenteerd, met als belangrijkste doel de toeristisch-recreatieve product- en dienstenontwikkeling te versterken. Door meer samenwerking en door samenhangende focus op onderscheidende gebiedskenmerken.

Anno 2022 blijkt het concept Belevingsgebieden tot veel meer in staat. De bezoekersstromen weten, zeker na Corona, de Veluwe goed te vinden. Tegelijkertijd is de noodzaak de natuur drastisch minder te belasten, nijpender dan ooit. Dit maakt de Belevingsgebieden vooral ook een belangrijk instrument voor bezoekersmanagement, voor spreiding. Juist de Belevingsgebieden aan de rand van het Veluwemassief kunnen een belangrijke rol spelen in het ontlasten van (te) drukke gebieden in het hart van de Veluwe.

Inhoudsopgave

Voorwoord 2
Inhoudsopgave 3

1. Inleiding
Masterplan 5
Veluwse opgaven 6
Marketing-communicatie en digitale beleving 8
Proces 9
Vervolgstappen 10

2. Ontwikkelrichtingen
Industriële Veluwe 12
Veluwse kust 17
Veluwezoom 23
Pure Veluwe 29
Ambachtelijke Veluwe 33
Veluwse natuurgeheimen 37
Koninklijke Veluwe 42
Veluws Verleden 46
Stille Veluwe 53
Veluwe Remembers 57

3. Belevingsobjecten
Veluwse belevingsobjecten 63
Basisontwerp 64
Varianten 66

4. Uitvoeringsprogramma
1. Waarom? 67
2. Hoe? 68
3. Wat? 70
4. Wie? 72
5. Wanneer? 75

Colofon 78

Belevingsgebieden Veluwe
1. Inleiding

Dit Masterplan brengt in beeld hoe, gebruikmakend van bestaande energie en aanbod, door versterking van netwerken en door investeringen in kwaliteitsverbetering en in kansrijke ontwikkelingen, de Veluwse Belevingsgebieden de komende jaren tot wasdom kunnen komen.

Het Masterplan brengt in beeld:

- Hoe elk belevingsgebied vanuit de inhoud gezicht krijgt.
- Wat nodig is om, allereerst vanuit het bestaande aanbod en de aanwezige energie, die gebiedskenmerken beleefbaar te maken.
- Welke (bestaande en initiële) initiatieven vervolgens aan een betere beleving bijdragen.
- Dus: waarop geld en mens- en stuurkracht moet worden ingezet.
- Welke partijen daarbij een dragende rol spelen.
- Hoe je het gebiedsnetwerk 'verhecht'.
- Op welke manier een nieuw, overkoepelend 'belevingsproject' het gebied meer 'smoel' geeft en tegelijkertijd het gebiedsnetwerk versterkt.
- Hoe gewenste ontwikkelingen, vaak met de noodzakelijke lange adem, ook daadwerkelijk kunnen worden gerealiseerd.

Concreet is de benadering per belevingsgebied: wat is het onderscheidende gebiedsverhaal, welk aanbod is er al, hoe kun je bestaand aanbod beter verbinden en kwalitatief versterken, welke kansrijke ontwikkelingen dragen aan de ontwikkeling van het belevingsgebied bij en welk type toevoeging van overkoepelende kwaliteit zorgt voor een betere beleving van het gebiedsverhaal.

Bij dit alles zijn twee randvoorwaarden van groot belang.

- Allereerst de *kwaliteit* van de ontwikkelingen: hoe draagt het concept optimaal bij aan een kwaliteitsverbetering van de omgeving (natuur, leefomgeving) en de toeristische infrastructuur? Zo is het bijvoorbeeld belangrijk om op betekenisvolle locaties, zogenaamde 'hotspots', de kwalitatieve ambitielat zo hoog mogelijk te leggen.

- Daarnaast is het van belang in ieder belevingsgebied in te spelen op de wens en noodzaak van *bezoekersmanagement*: waar kan de natuur bezoekers hebben en waar laten we de natuur met rust. Verbinding van de belevingsopgave aan de ontwikkeling van ontvangstlocaties en routenetwerken is daarbij van essentieel belang.

VeluweOp1, het samenwerkingsverband van zo'n 40 Veluwse partijen en ook de motor achter de belevingsgebieden, werkt aan een Veluweagenda. Prioriteit daarin vormen onder meer het behoud en herstel van de natuurwaarden (ecologische diversiteit en robuustheid) van de Veluwe. Dat brengt onder meer een kwalitatieve benadering van recreatie en toerisme met zich mee, waarin de nadruk niet meer ligt op het trekken van meer bezoekers.

Recreatiezonering

De kwaliteit van de natuur op de Veluwe staat onder invloed van allerlei factoren onder druk. De afname van natuurkwaliteit kent verschillende oorzaken, verschilt per locatie en is soms gekoppeld aan de intensiteit van het gebruik van het gebied. Het is daarom heel belangrijk recreatiestromen goed te leiden; het is dus een kwestie van het vinden van een goede balans tussen het 'behouden' en 'beleefbaar maken' van natuurwaarden. Niet voor niets zet VeluweOp1 zich deze jaren samen met VisitVeluwe sterk in op de ontwikkeling van de belevingsgebieden.

De provincie Gelderland ontwikkelde in een gebiedsproces (en in het kader van Natura2000 opgaven met als wettelijke basis de Wet Natuurbescherming) het concept *Recreatiezonering*. Hier wordt met name in het centrale deel van de Veluwe (o.a. in de belevingsgebieden Stille Veluwe, Hoge Veluwe en Geheimen van de Natuur) ruimte gecreëerd voor enkele grote echt rustige gebieden, zonder drukke infrastructuur. Aan de randen van de Veluwe kan dan een intensiever recreatief gebruik plaatsvinden, wat nu overigens al vaak het geval is. Het concept Recreatiezonering vormt een belangrijk kader bij de uitwerking van de belevingsgebieden.

Toegangspoorten

In de zoektocht om vanuit recreatie en toerisme niet alleen bij te dragen aan de economie, maar in toenemende mate ook aan versterking van de leefbaarheid en de natuurwaarden, is de ontwikkeling van grote en kleinere toegangspoorten en ontvangstlocaties cruciaal. Deze locaties fungeren als entrees waar bezoekers aan de randen van gebieden centraal worden 'opgevangen' en vervolgens op de best wenselijke (duurzame) manier via routenetwerken de diverse belevingsgebieden worden ingeleid.

Ontvangstlocaties

Onder meer met behulp van gelden uit de Regiodeal Veluwe (waarmee het Rijk substantieel bijdraagt aan het behoud van de kwetsbare natuurkwaliteiten van de Veluwe) worden de komende jaren diverse grote ontvangstlocaties aan de randen van belevingsgebieden ontwikkeld. Momenteel wordt in verschillende gemeenten gewerkt aan de conceptuele uitwerking van ontvangstlocaties.

In samenwerking met het Routebureau Veluwe worden daarnaast overal op de Veluwe toeristische routenetwerken ontwikkeld, met een accent op duurzame/langzame mobiliteit.

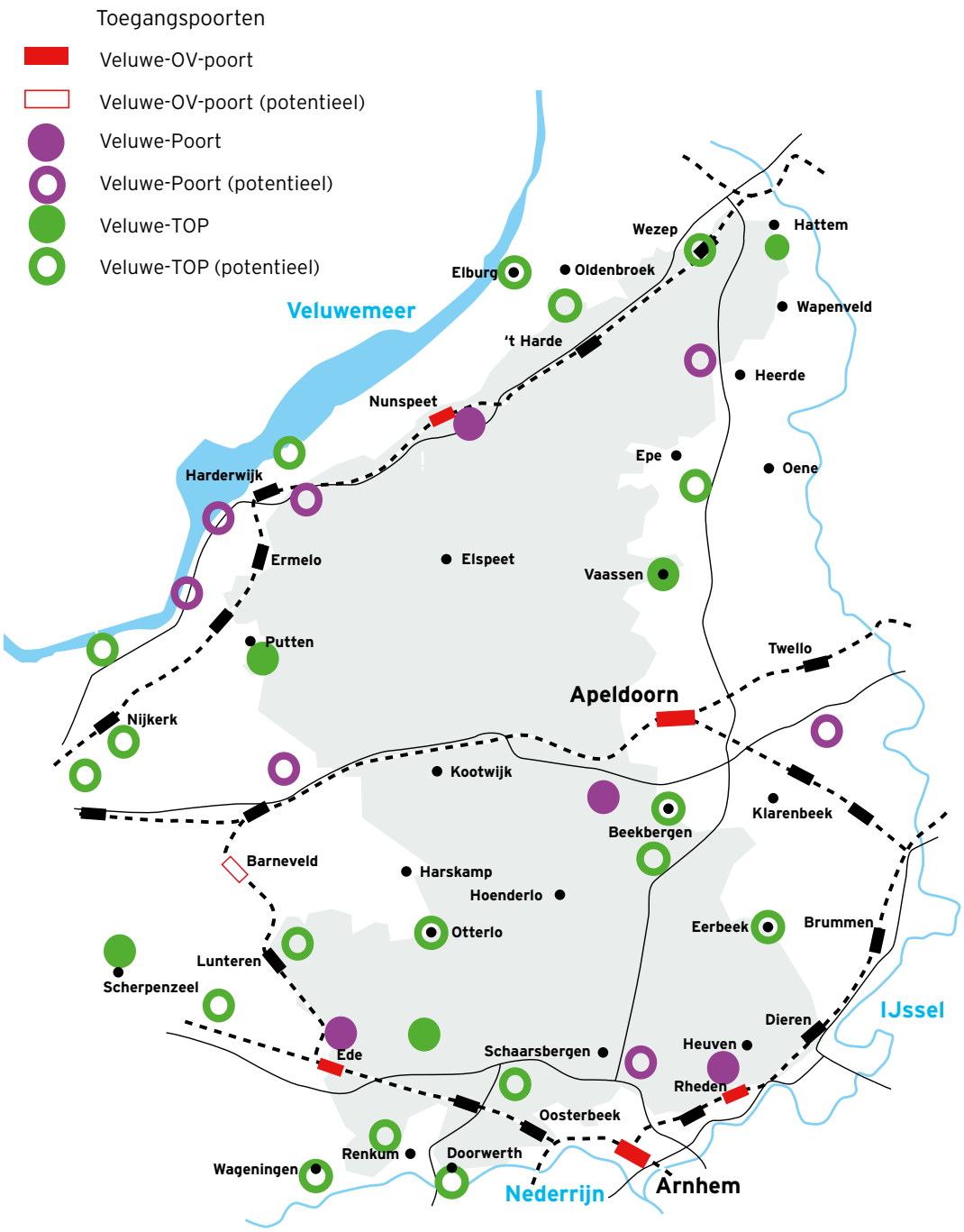

Het is van groot belang de beleving van de belevingsgebieden een integraal onderdeel van de ontvangstlocaties en de diverse routenetwerken te laten zijn. Nu al wordt in verschillende ontvangstlocatie-masterplannen de verbinding met het betreffende belevingsgebied benoemd. In een volgende fase is het van belang de ontwikkeling van de beleving als logische aansluiting op en uitwerking van de ontvangstlocaties op te nemen. Een ontvangstlocatie krijgt op die manier niet alleen echt onderscheidende kwaliteit, maar maakt het bovendien mogelijk bezoekers vanuit die locaties naar de gewenste plekken in het gebied te krijgen. En dat levert veel nieuwe ontdekkingen op!

De belevingsgebieden laten bewoners en bezoekers vanuit een verbindend en karakteristiek thema/verhaal met het gebied kennismaken. Dit levert verrassende nieuwe ontdekkingen op en vormt aanleiding voor herhaalbezoek.

De ontwikkeling van belevingsgebieden gaat niet over merkontwikkeling, maar om de ontwikkeling van een samenhangende, onderscheidende gebiedsidentiteit. De vraag hoe je rondom de belevingsgbieden communiceert (een belangrijke taak voor VisitVeluwe) en digitaal het vaak zo versnipperde aanbod op een goede manier ontsluit, leeft sterk.

In opdracht van VisitVeluwe deed het bureau Morrow een onderzoek naar de manier waarop marketingcommunicatie rondom de Veluwe en de belevingsgebieden, ook digitaal, het beste vorm krijgt. Morrow adviseert onder meer om naast de omschreven doelgroepenprofielen die VisitVeluwe voor de diverse belevingsgebieden hanteert, ook goed te kijken vanuit de intentie en positie van de bezoeker. Bezoeken ze een gebied voor de eerste keer en is alles nieuw, of zijn ze een terugkerende bezoeker? Zoeken ze zekerheid of verrassing en vernieuwing? Morrow vertaalt deze benadering in het kerninzicht 'Er is altijd meer Veluwe'. Vanuit de locatie waar je staat, rol je eigenlijk steeds door naar een volgende ontdekking, ook over de 'grenzen' van de belevingsgebieden heen.

En die verrassing, de ontdekking van verhalen, thema's en verbanden rondom een bepaalde plek, een dorp of een stad (en die ook zeker voor bewoners opgaat die hun gebied op een nieuwe manier leren kennen!), kenmerkt de potentie van de belevingsgebieden.

Proces

In het afgelopen jaar is intensief gewerkt aan de ontwikkeling van dit masterplan. Er gingen verkenningen in de vorm van rapportages aan vooraf. Gebiedsregisseurs mobiliseerden stakeholders, brachten netwerken en kansen in beeld. Vervolgens organiseerden we ateliers, waarin de diverse kansen per belevingsgebied meer concreet werden verkend.

Duidelijk is, dat het Belevingsgebieden-concept een belangrijk vliegwiel is voor samenwerking en talloze losse activiteiten en ondernemers verbindt. Behalve concrete projectvoorstellen leverde dit proces op, dat voor ondernemers en bewoners het begrip 'belevingsgebied' meer tastbaar werd en ook de kansen hiervan meer in beeld werden gebracht. Een mooie opbrengst is nu al dat belevingsgebieden binnen veel gemeenten onderdeel vormen van het recreatie- en toerismebeleid.

Vervolgstappen

Het is ook een belangrijke constatering, dat voor nadere uitwerking van het belevingsgebiedenconcept de komende jaren middelen, mens- en stuurkracht nodig zijn. Vooruitlopend op het in dit Masterplan opgenomen Uitvoeringsprogramma benoemen we hier al een aantal cruciale stappen.

- Om goed de kansen te benutten van strategieën, beleidslijnen en geldstromen die helpen ontwikkelingen te realiseren kan worden gedacht over de instelling van een integrale stuurgroep per belevingsgebied, (met daarin zowel vertegenwoordiging vanuit gemeentelijk bestuur, vanuit grondeigenaren, ondernemers, bewoners, etc), ondersteund door een werkgroep (met ambtelijke vertegenwoordigers, en diverse andere stakeholders).

- Daarnaast is budget nodig voor het aanjagen van ontwikkelingen: per belevingsgebied is bijvoorbeeld een motor nodig om de focus op de kansen die de belevingsgebieden bieden vast te houden en verder te brengen.

- Voor nadere projectuitwerkingen met een focus op kwaliteit, is het ook van belang voor alle belevingsgebieden overkoepelende expertise beschikbaar te maken, waarop een beroep kan worden gedaan om projecten inhoudelijk verder te brengen.

Belevingsgebieden Veluwe
2. Ontwikkelrichtingen

Voor 10 belevingsgebieden volgent hieronder een analyse en concrete voorstellen voor de manier waarop elk belevingsgebied zich de komende jaren kan ontwikkelen: 'smoel' krijgt.

Na het benoemen van de onderscheidende gebiedskenmerken, volgt een analyse van het gebied vanuit het belevings-perspectief.

Vervolgens worden kansrijke ontwikkelingen in kaart gebracht: actuele kansen en initiatieven die als kapstokken voor het belevingsgebied zouden moeten worden aangegrepen en ondersteund. Hier zit energie, inspiratie en enthousiasme.

Vervolgens wordt voor ieder belevingsgebied een initiatief omschreven, dat wezenlijk bijdrage zal leveren aan de zichtbare samenhang en het netwerk binnen het belevings-gebied. Soms is dat nog een globale indicatie (denkrichting), of een inspiratie-voor-beeldconcept en soms een al wat concreter concept.

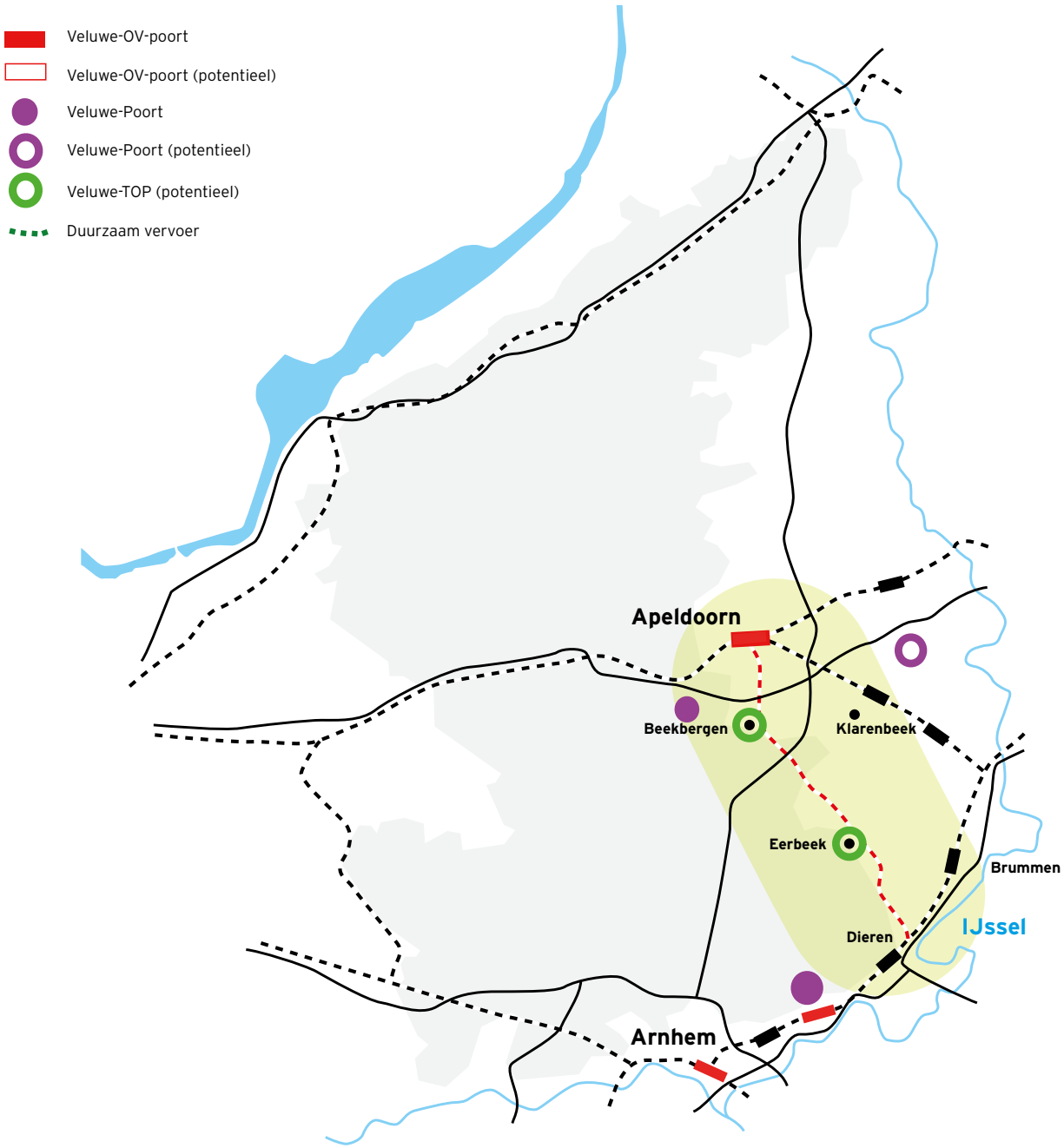

Industriële Veluwe:
water, natuur en historische papier- en verf-industrie.

De Veluwse beken en sprengen, in combinatie met het reliëf in het landschap, boden water-kracht als energiebron voor vroege industrialisatie. Watermolens werden ingezet voor de papier- en verfindustrie, het Apeldoorns Kanaal en de spoorlijn Dieren-Apeldoorn werden aangelegd voor transport.

Deze elementen kenmerken het belevingsgebied Industriële Veluwe. Op de grens van de Veluwezoom en de IJsselvallei, tussen Apeldoorn en Brummen, vinden we allerlei sporen van dat industriële verleden.

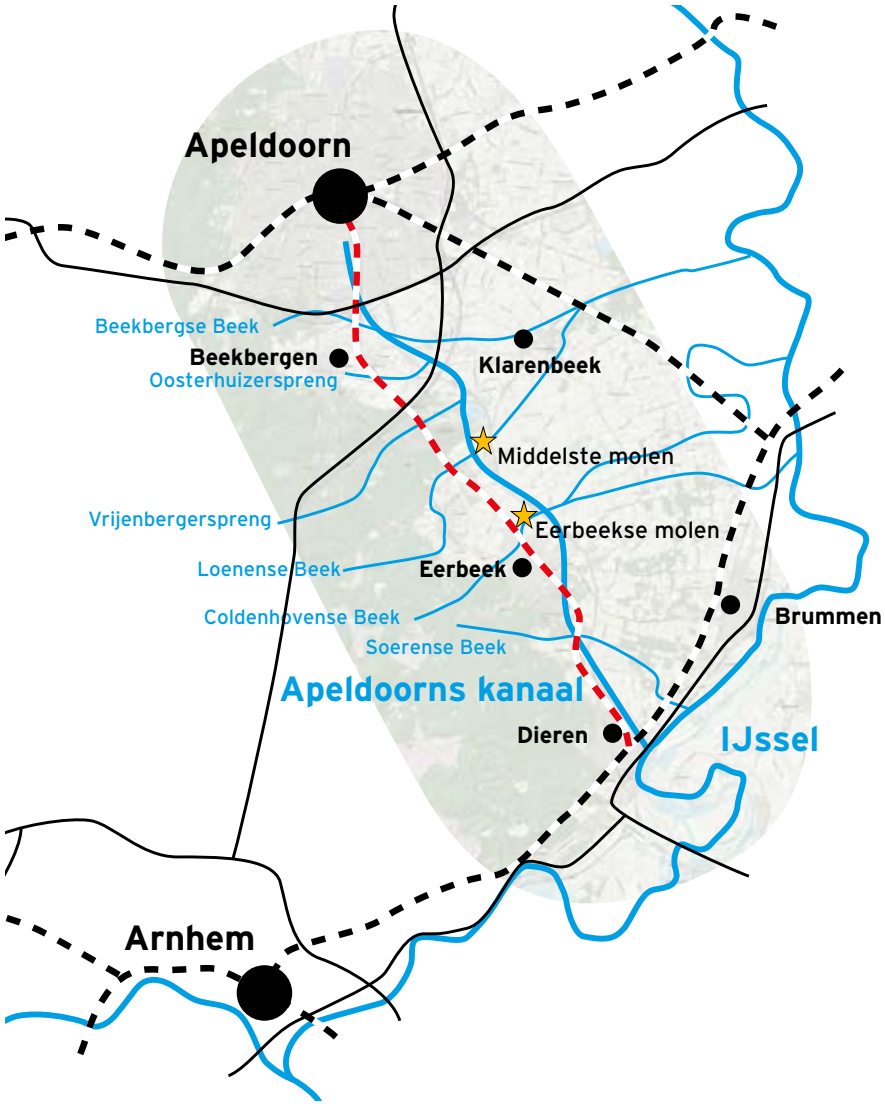

Analyse

- Het gebied kent goed zichtbare en beleefbare elementen van het industriële verhaal: watermolens, het kanaal, de spoorlijn met de stoomtrein, sprengen, beken en de Loenense waterval.

- Er is een netwerk van ondernemers/initiatieven (met elk een achterban van vrijwilligers) dat elkaar goed weten te vinden.

- Het spoor en het kanaal vormen uitgelezen verbindende routestructuren in het gebied. Die beleving zou een 'boost' krijgen door het frequenter rijden van de stoomtrein en door het makkelijker toegankelijk maken van het kanaal door meer kanoverhuur.

- Binnen het gebied is Eerbeek een natuurlijk centrum: hier komen sprengen, beken, spoorlijn en kanaal samen.

- De papierindustrie en Eerbeek horen bij elkaar. De moderne industrie domineert het dorp, in beeld en geur. In Eerbeek (en Brummen) speelt de zoektocht naar een te ontwikkelen toeristische attractie, als impuls voor de leefbaarheid. Door een aantrekkelijke beleving van het verhaal van de historische papierindustrie kan Eerbeek zich sterker toeristisch profileren, als poort naar zowel de Industriële Veluwe als naar de Veluwezoom, als alternatieve entree naast de Posbank.

Kansrijke ontwikkelingen

- Het meer nadrukkelijk onderling verwijzen (in folders, digitaal, in tekstbordjes) vanuit bestaande belevingslocaties (zoals o.a. de Eerbeekse Molen en de Middelste Molen) v.v. zorgt al voor een versterking van samenhang binnen het belevingsgebied.

- Stakeholders binnen het belevingsgebied zien Eerbeek als aangewezen locatie voor een gezichtsbepalend centrum van het belevingsgebied.

- Station Eerbeek is een toegangspoort naar de Veluwezoom én naar het belevingsgebied Industriële Veluwe, maar mist nu nog aantrekkingskracht voor bezoekers. De gemeente Brummen ziet het spoorzonegebied van Eerbeek als kansrijke locatie voor zowel centrumontwikkeling als versterking van het toeristische aanbod (Project Spoorzone). Ook lokale ondernemers zetten in op het ontwikkelpotentieel van de spoorzone.

- Gemeente en ondernemers ontwikkelden inmiddels het bezoekers- en informatie-centrum Station Eerbeek, als opmaat naar een transferium- en startfunctie, óók richting IJsselvallei. Daarnaast stelde de gemeente onlangs een toeristische meer-jarenstrategie vast.
Er is, kortom, echt momentum om te onderzoeken hoe het gebied rondom de Eerbeekse spoorzone zich verder kan ontwikkelen tot een toeristisch attractief gebied.

- Het idee van het ontwikkelen van stationsgebied Eerbeek sluit aan bij ambitie van de Veluwse Stoommaatschappij om meer verbinding en samenwerking met partijen rondom haltes/stations te zoeken; alleen een treinreis is, zo wordt ervaren, niet genoeg voor de beleving.

Concept: Spoorzone Eerbeek

Het gebied rondom station Eerbeek heeft alles in zich om te ontwikkelen tot een toeristisch attractief gebied: met een aantrekkelijke expositie over historie en heden (verduurzaming) van de papierindustrie, met verwijzingen naar andere publiekslocaties in het belevingsgebied, een frequente dienstregeling van de VSM, de ontwikkeling van meer horeca-voorzieningen, etc. Daarnaast kan deze locatie zich nog nadrukkelijker profileren als startpunt van duurzaam vervoer (e-bikes, e-scooters) om zowel de Veluwezoom, de Industriële Veluwe als de IJsselvallei te ontdekken.

Het ideale eindbeeld is een spoorzone als verblijfsgebied met boulevard-achtige kwaliteiten, waarin cultuur een belangrijke drager is. Visueel wordt aangehaakt op het thema 'spoor' waarbij dankbaar gebruik wordt gemaakt van de historische treinwagons als drager voor het verhaal.

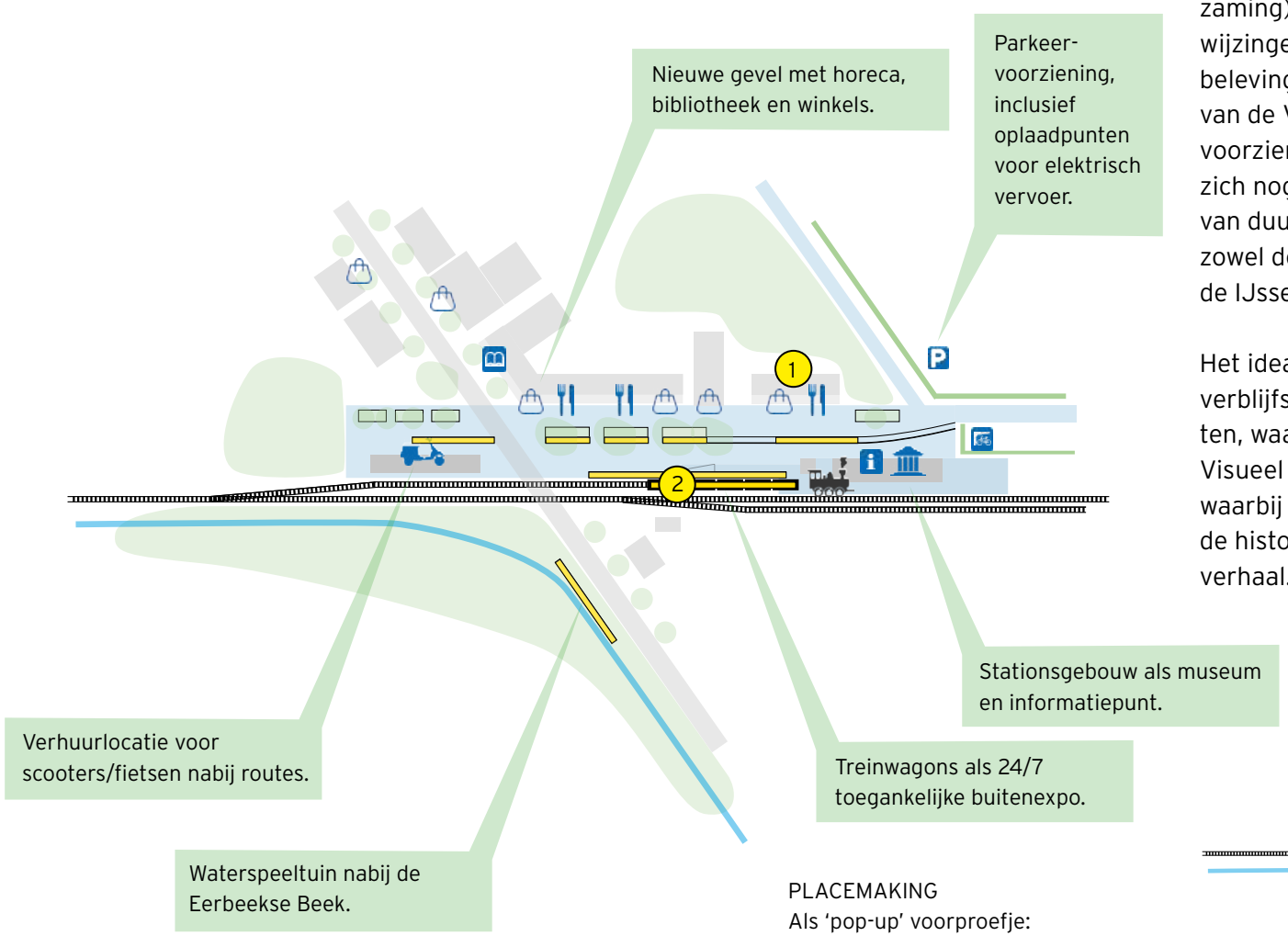

PLACEMAKING
Als 'pop-up' voorproefje:

1. Een pop-up informatiecentrum.
2. Tijdelijke horeca in één van de aanwezige treinwagons.

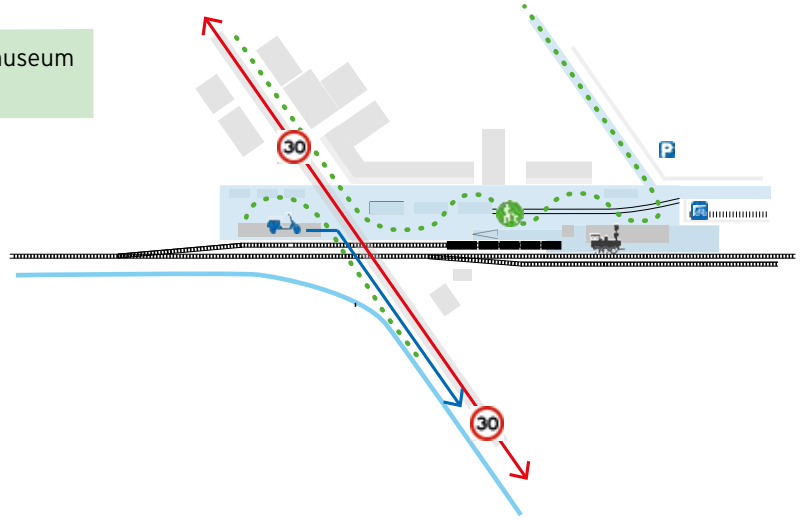

Stationzone Eerbeek
Herinrichting van het gebied met het oog op invulling als volwaardig routeknooppunt. Leidende thema's: papier en natuur

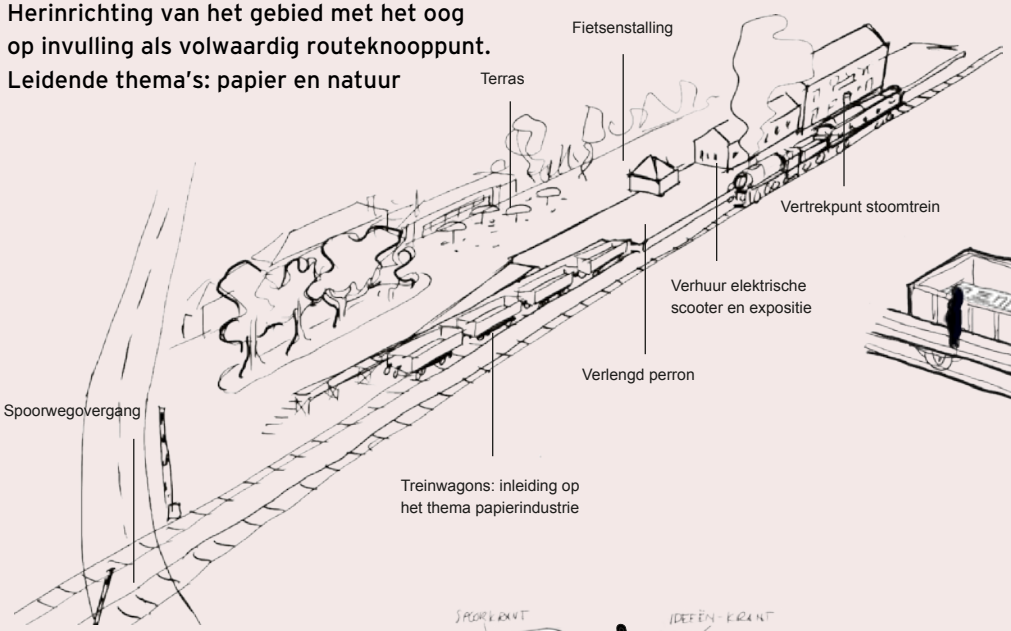

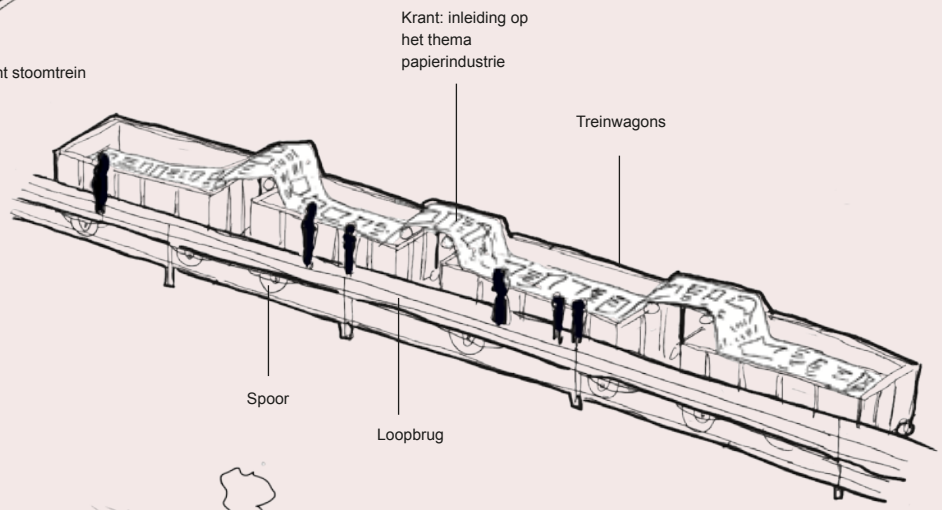

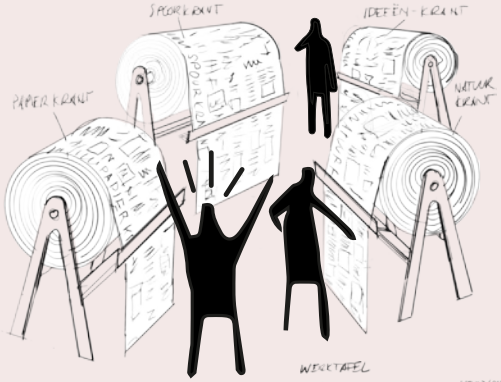

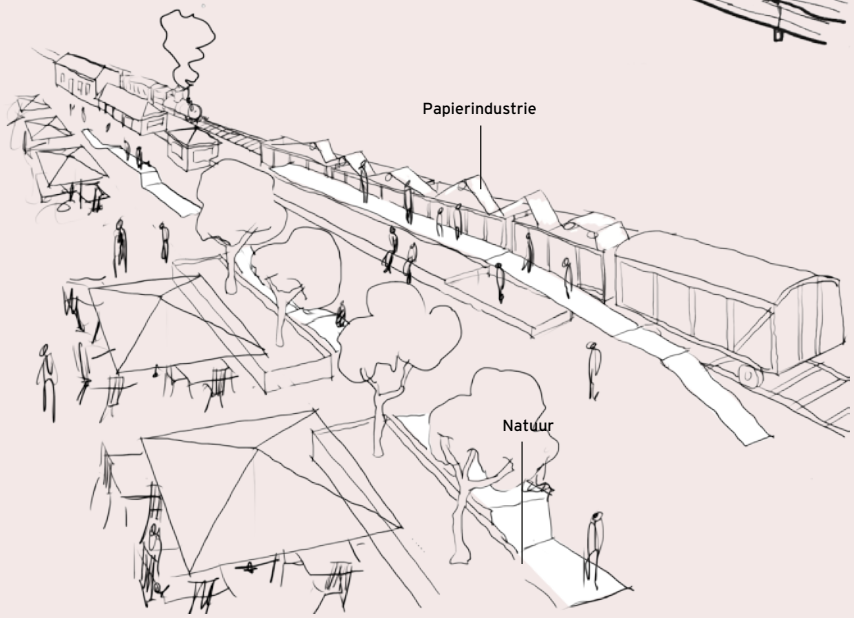

Stationzone Eerbeek
Voorbereidende fase in de vorm van een pop-up store. Hier kunnen ideeën worden uitgewisseld tussen stakeholders, ontwerpers en bewoners over de herinrichting van het gebied

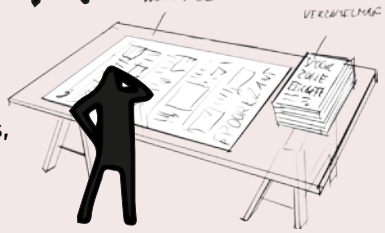

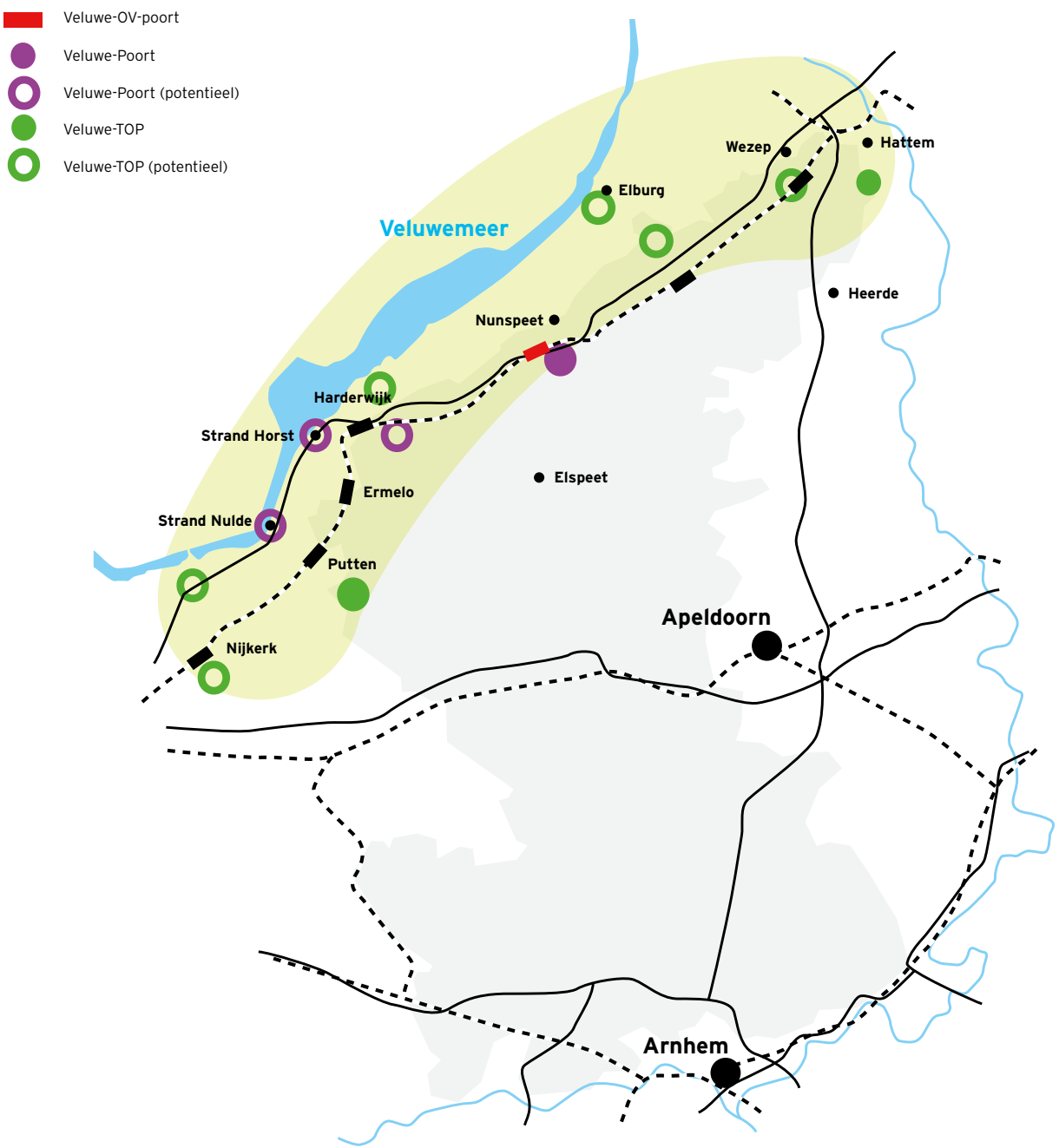

Veluwse kust:
van cultuurhistorie tot watersport.

De Veluwse Kust is het belevingsgebied dat zich uitstrekt langs de Veluwse randmeren, tussen Nijkerk en Oldenbroek, met een uitstapje naar Hattem. Het water wordt hier zowel beleefd vanuit cultuurhistorie (zoals in de voormalige Zuiderzee- en Hanzestadjes Harderwijk, Elburg en Hattem) als vanuit waterrecreatie, zoals op Strand Nulde of Strand Horst, sinds kort aangeduid als Veluwe aan Zee

Dit belevingsgebied vertelt zowel vanaf het land als vanaf het water het historische én hedendaagse verhaal van het (gemaakte) landschap vanuit thema's als handel (Hanze), visserij en recreatie.

Analyse

- Alle gemeenten in dit gebied besteden aandacht aan het thema 'water', o.a. vanuit het beleid voor recreatie&toerisme.

- Vanuit dat perspectief wordt ook ingezet op meer verbinding met de overkant: Flevoland.

- Het gebied huist enkele unieke polders: Arkemheem (met een rijksmonumentaal stoomgemaal en een IVN-bezoekerscentrum) en Oosterwolde.

- De opgave is om vanaf de kust een goede koppeling en verbinding met de andere kwaliteiten van de Veluwe te maken.

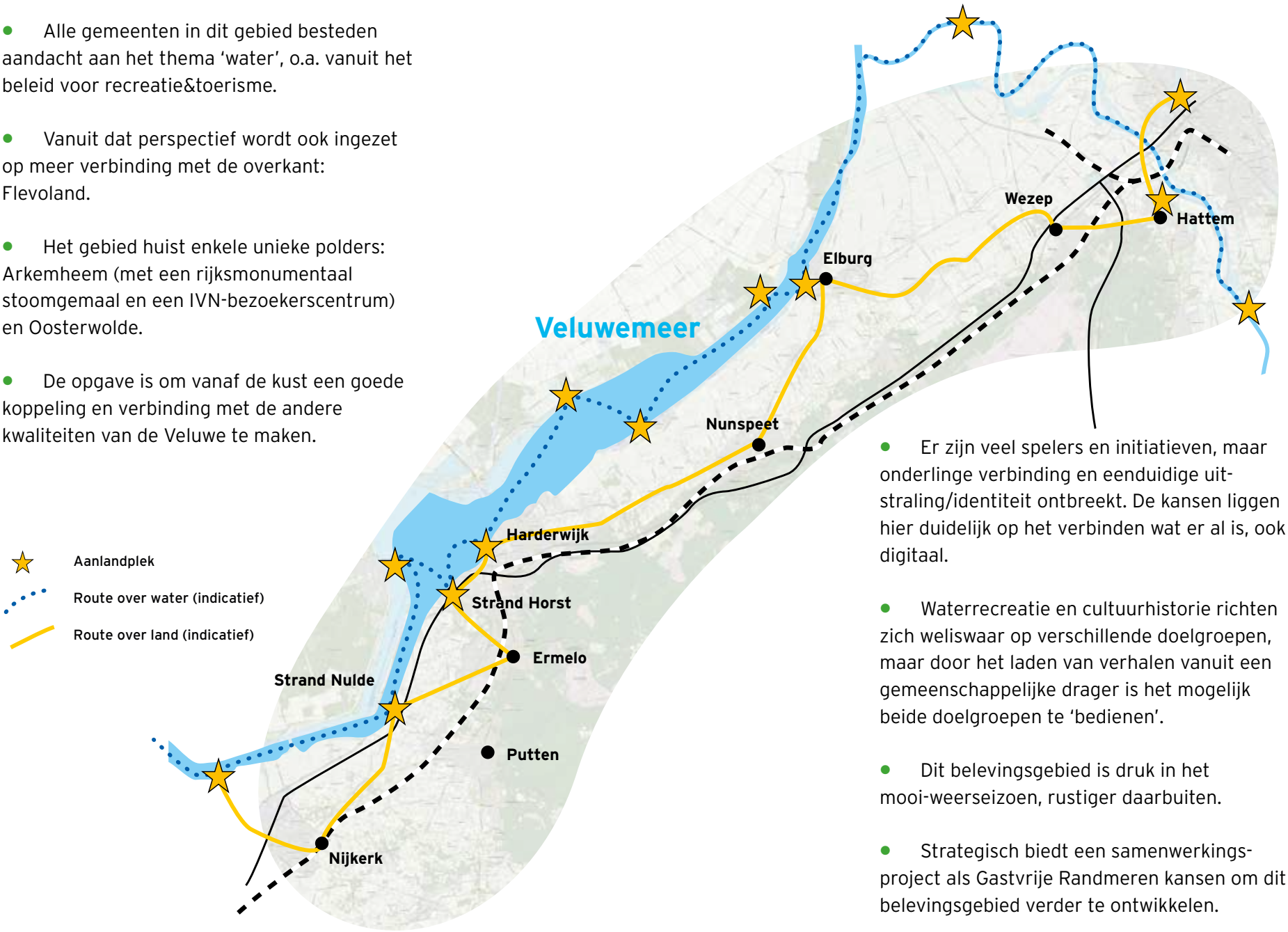

- Er zijn veel spelers en initiatieven, maar onderlinge verbinding en eenduidige uitstraling/identiteit ontbreekt. De kansen liggen hier duidelijk op het verbinden wat er al is, ook digitaal.

- Waterrecreatie en cultuurhistorie richten zich weliswaar op verschillende doelgroepen, maar door het laden van verhalen vanuit een gemeenschappelijke drager is het mogelijk beide doelgroepen te 'bedienen'.

- Dit belevingsgebied is druk in het mooi-weerseizoen, rustiger daarbuiten.

- Strategisch biedt een samenwerkingsproject als Gastvrije Randmeren kansen om dit belevingsgebied verder te ontwikkelen.

Kansrijke ontwikkelingen

- De bestaande langeafstand wandel- en fietsroute Zuiderzeeroute kan als mooie drager van verhalen op halteplekken fungeren.

- Strategisch biedt een samenwerking als Gastvrije Randmeren kansen om dit belevingsgebied verder te ontwikkelen. Gastvrije Randmeren (een coöperatie van 16 gemeenten langs de Randmeren) zorgt voor beheer en onderhoud van de recreatieve functies van de meren. Speciale aandacht gaat daarbij uit naar vaarwater, fietsverbindingen en recreatie bij aanlegplaatsen en eilanden. Maar ook wordt ingezet op natuurversterking (o.a. met het project Het Groene Kruispunt) en op de ontwikkeling van een digitaal vaarknooppuntennetwerk (sloepenennetwerk.nl). In de havens binnen het belevingsgebied (Nijkerk, Putten, Ermelo, Harderwijk en Elburg) zullen informatieborden over het vaarnetwerk worden geplaatst.

- De gemeentes Nunspeet en Nijkerk zijn beide actief bezig met ontwikkelen van de waterkant onder de noemer 'Nunspeet aan Zee' en 'Nijkerk aan Zee'. Door meer te focussen actief te verwijzen naar de nabijheid van het water, en zo de kansen voor het ontwikkelen van nieuwe recreatieve te accentueren, hopen de gemeentes deze randgebieden aantrekkelijker te maken en beter te betrekken bij de rest van de gemeente.

- Een nieuw aanknopingspunt voor beleving in Harderwijk vormt het beter zichtbaar maken van oude contouren van de stadsmuur. Door middel van een 'glazen stadsmuur', bijzondere bestrating en een dubbele led-lijn wordt de oorspronkelijke loop van de stadsmuur herkenbaar gemaakt; het Stadsmuseum Harderwijk vertelt straks het achterliggende verhaal.

- 2023 wordt het Icoonjaar voor de Hanzesteden. Door de organisatie van en marketing rondom dit Hanzejaar wordt ook het belevingsgebied onder de aandacht gebracht.

- De ambitie een jaarlijks multidisciplinair kunst- en cultuurfestival op de eilanden van de randmeren te organiseren (IJlandenrijk), vormt een mooie kans ook van hieruit de beleving van de Veluwse Kust een boost te geven.

- Leisurelands heeft ambitie de stranden Horst en Nulde (Veluwe aan Zee) een kwalitatieve 'belevingsimpuls' te geven.

Denkrichting: informatiepunt Veluwse Kust

Ruim een eeuw geleden stond het gebied rond het huidige IJsselmeer vol met enorme kranen voor de aanleg van dijken en de vele in-polderingen. Dit gebiedsverhaal kan beleefbaar worden gemaakt door de kranen weer terug aan de horizon te brengen. Spelend met die gedachte ontstond deze denkrichting.

Het framework van een kraan biedt uitzicht over het gebied. Via een luie trap wordt de bezoeker naar boven geleid. Het onderste breed uitlopende deel is van hout en doet dienst als tribune voor activiteiten van Leisurelands. Een op een kraan'huis' geïnspireerd gebouw doet dienst als filmcabine. Hierin is een film te zien over de transformatie van Zuiderzee naar IJsselmeer.

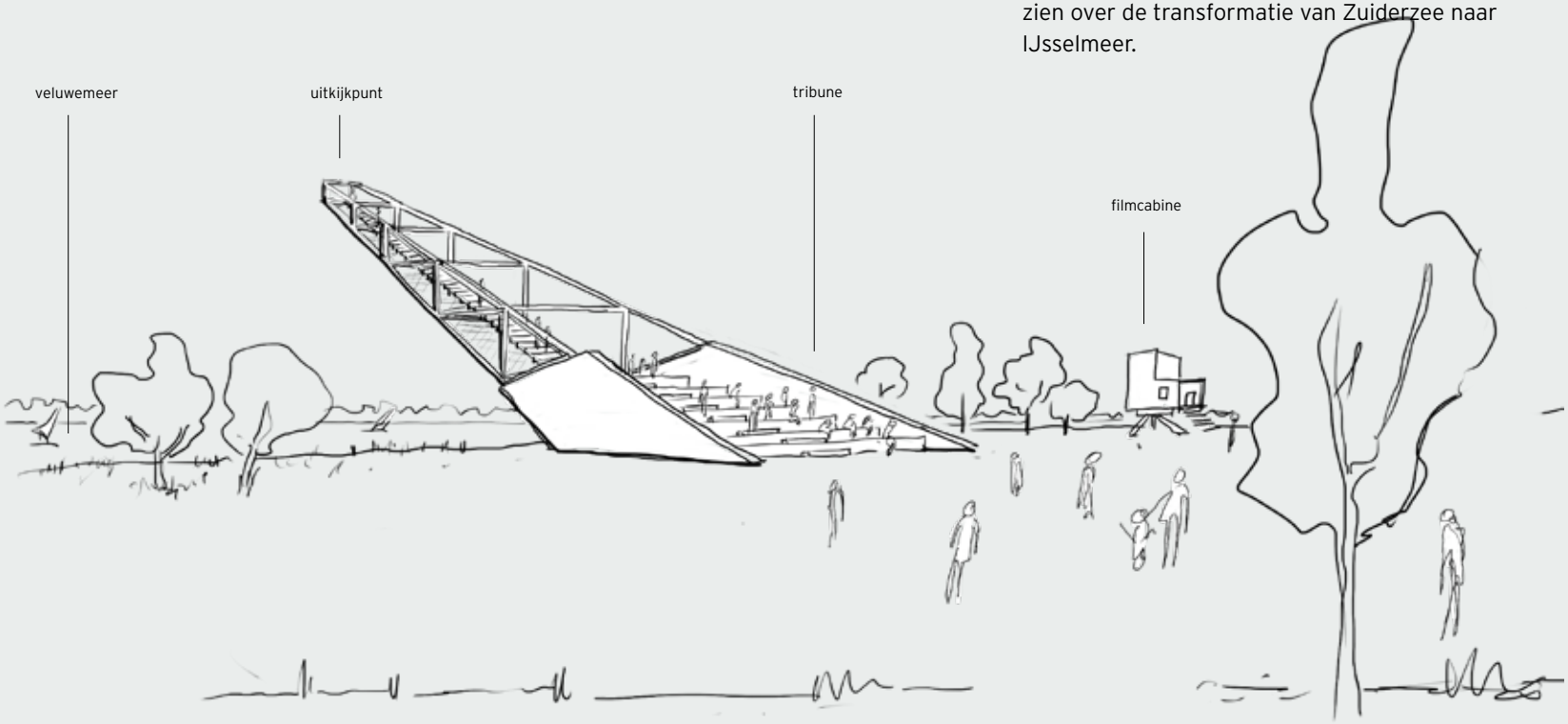

Denkrichting: belevingsobject Veluwse kust

Voor het groene kruispunt tussen Veluwe aan Zee zuid en Veluwe aan Zee noord is een inrichtingsplan opgesteld dat gericht is op natuurontwikkeling met gradiënten tussen water-rietmoeras-rietkraag-vochtig loof-bos-bloemrijk grasland en het scheppen van gunstige leefomstandigheden voor vissen en vogels. Een interactieve tafel laat zien welke dieren er zoal voorkomen in het gebied.

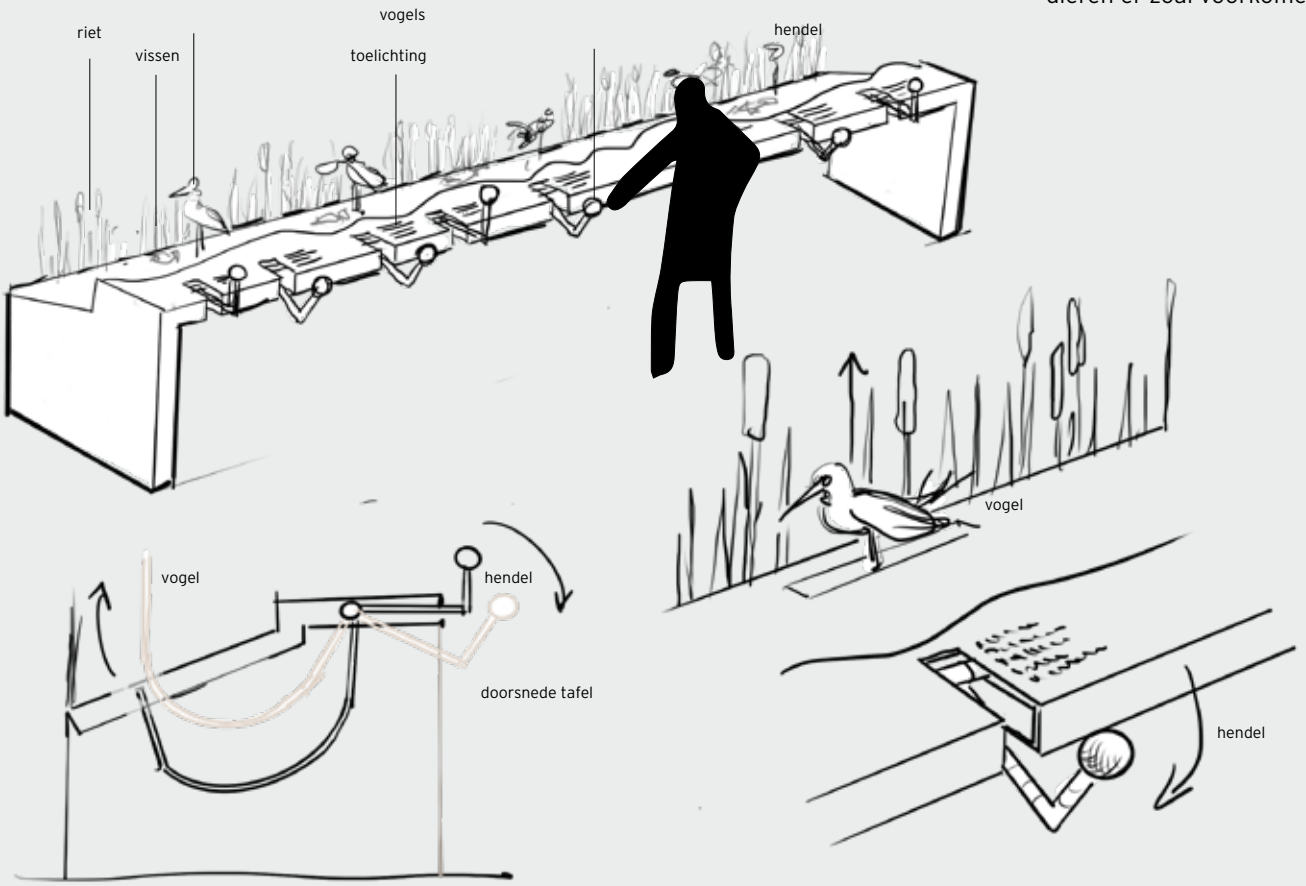

Denkrichting: beleving aan boord van het pontje

Bewoners en bezoekers maken intensief gebruik van het pontje dat de verbinding vormt tussen de Veluwse kust en het aan de overkant gelegen Zeewolde.

De achterkanten van de reclameborden aan de reling worden gebruikt om informatie te geven over verleden, heden en toekomst van de omgeving.

Quotes van uiteenlopende herkomst: - gedichten, bouwplannen, kranten, literatuur - nodigen uit om de begeleidende QR codes te scannen. Deze onstluiten de bron van de tekst en bieden verder verdieping in de vorm van filmfragmenten en foto's

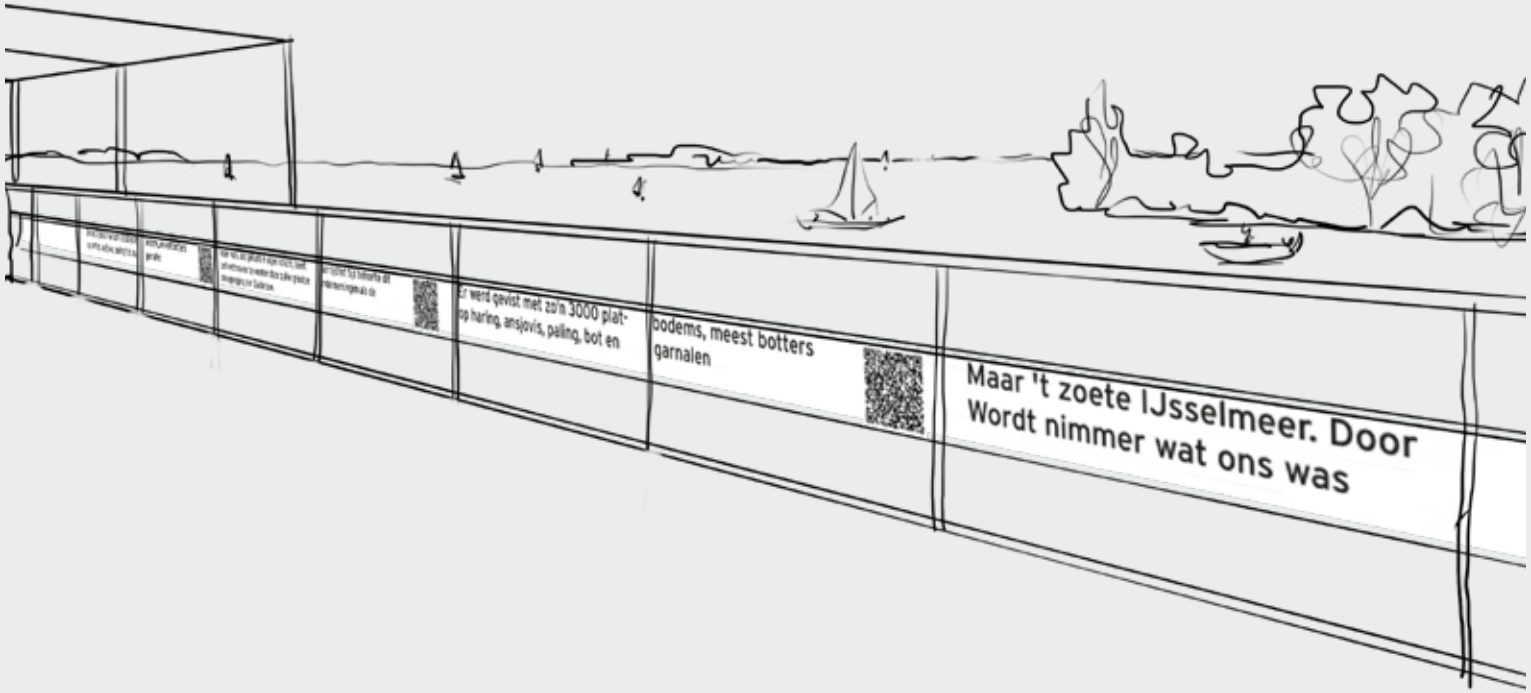

De Veluwezoom kenmerkt zich door een prachtig landschap op de rand van een stuwwal in combinatie met Gelders Arcadië, de ketting van meer dan 100 landgoederen en buitenplaatsen, als drager van een rijke cultuurhistorie.

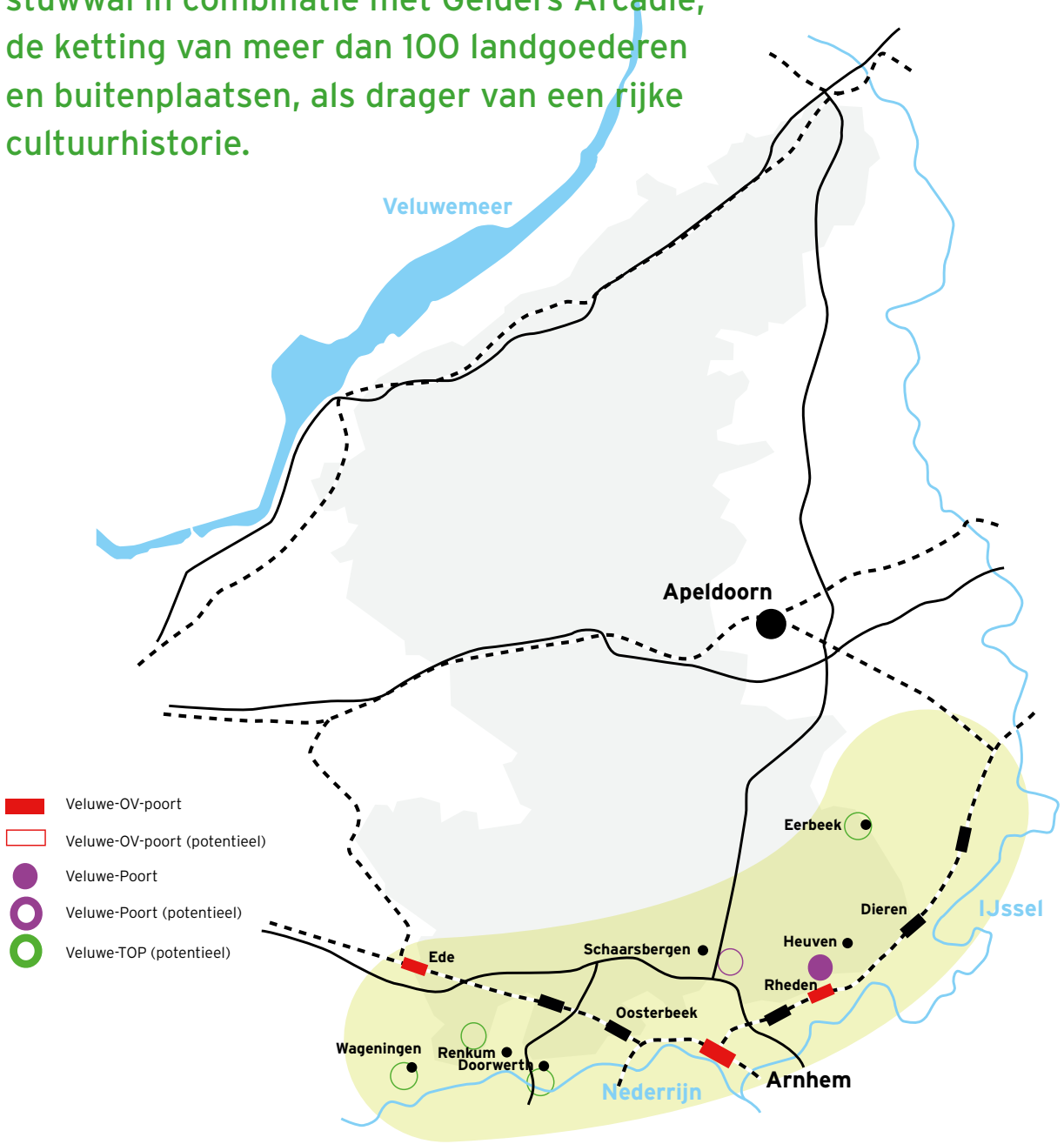

Veluwezoom:

landgoederen en buitenplaatsen in een spectaculair hoog/laaglandschap.

Dit belevingsgebied strekt zich uit tussen Wageningen en Brummen, over een lengte van meer dan 40 kilometer langs de Nederrijn en de IJssel.

Het landschap kent prominente hoogte-verschillen. De afwisseling van hoog-laag, in combinatie met de vruchtbaarheid van het gebied vanwege de overvloedige aanwezigheid van water, maakte het in de afgelopen eeuwen een aantrekkelijk omgeving voor de stichting van buitenplaatsen. Als belangrijkste gebieds-kenmerken kunnen worden benoemd: land-goedeconomie/-bedrijvigheid, uitzichten, water, natuur- en vrijheidsbeleving en woonkernen. Voor dit belevingsgebied werd in 2020/2021 in opdracht van VeluweOp1 een Plan van Aanpak uitgewerkt onder de titel 'Veluwezoom Vol Verhalen'.

Concept

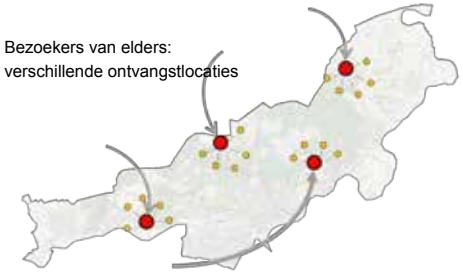

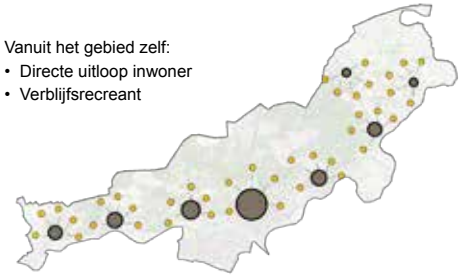

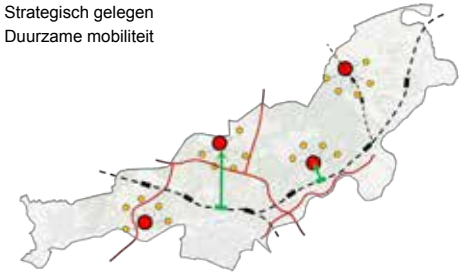

Opgave

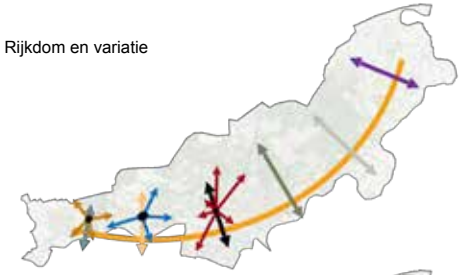

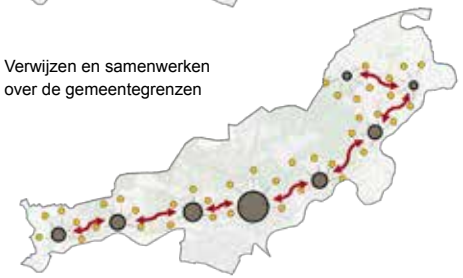

Analyse

- Het belevingsgebied is nu nauwelijks als samenhangend geheel beleefbaar: dat er een gedeeld verhaal is tussen bijvoorbeeld Wageningen en Rheden, ontgaat veel bezoekers en bewoners.

- Op veel plekken zijn de kwaliteiten van het landschap onvoldoende zichtbaar en beleef-baar.

- De kennis van en de lokale betrokkenheid bij het gebied is groot, wat een vruchtbaar fundament vormt voor betere samenhangende ontsluiting.

- Voor veel bezoekers is de Posbank de bekendste gebiedsentree, met op gezette tijden een te grote belasting van deze plek als gevolg.

- De verhalen rondom Gelders Arcadië vormen een sterke verbindende verhaallijn.

- De door de provincie Gelderland uit-gebrachte toeristische verhaallijn 'Kastelen, buitenplaatsen, landgoederen' en het door TVAN uitgezette uitvoeringsprogramma bieden volop mogelijkheden dit belevingsgebied sterker te profileren.

Kansrijke ontwikkelingen

- Het gebied vormt onderdeel van diverse programma's zoals het toeristische Kastelen-, landgoederen en buitenplaatsenprogramma van NBTC en Toerisme VAN, het internationale project Innocastle, doorgaand onderzoek en projecten rondom Gelders Arcadië.

- Binnen het gebied worden twee masterplannen in het kader van Regiodeal Veluwe ontwikkeld: het Masterplan Veluwezoom en het Masterplan Arnhem-Noord, die beide kansen bieden bezoekersmanagement vanuit gebiedsbeleving een 'boost' te geven.

Ontstaan stuwwal ijstijd

Situatie Veluwezoom

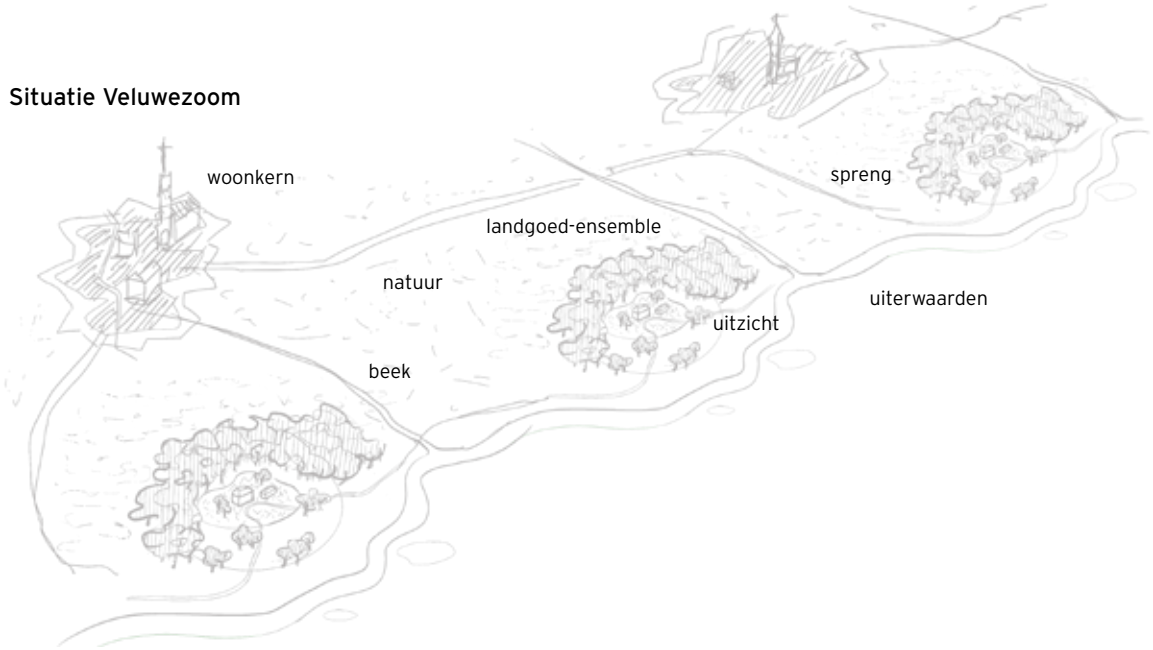

Plan van aanpak: Veluwezoom Vol Verhalen.

In het plan 'Veluwezoom Vol Verhalen' (2021) wordt het concept voor de ontwikkeling van dit belevingsgebied beschreven.

- In het licht van zonering en spreiding worden in dit plan 5 toegangspoorten 'op maat' doorontwikkeld: Eerbeek, Heuven, Arnhem, Schaarsbergen en Doorwerth. Van hieruit kan het gebied met langzaam vervoer worden verkend.

- Voor verplaatsing binnen het gebied wordt o.a. het idee van een duurzame solartrein beschreven.

de solartrein

- Daarnaast wordt de lokale verkenning gestimuleerd door het toevoegen van belevingsplekken aan routenetwerken.

- Er wordt aandacht besteed aan de rol van bewoners als vrijwilligers. Zo fungeert bij-voorbeeld Bezoekerscentrum Renkums Beekdal als een informatief bewonersinitiatief. Aan de hand van een voorbeeldproject wordt aan-gegeven hoe dergelijke initiatieven een steun in de rug kan worden gegeven.

- Ook wordt de governance- en organisatie-structuur die het plan van aanpak tot ontwikkeling brengt belicht.

- Aan de hand van onderzoekend ontwerp voor twee toegangspoorten (Eerbeek, Doorwerth) en vijf voor het Veluwezoom-landschap kenmerkende locaties wordt in beeld gebracht op welke manier ontbrekende beleving op een kwalitatieve en duurzame manier vorm kan krijgen.

Kerstens Molentje
Zichtbaar maken en toelichten van functie van Sprengbeek mbv interactieve opstelling. Tevens markeren van locatie voormalige watermolen.

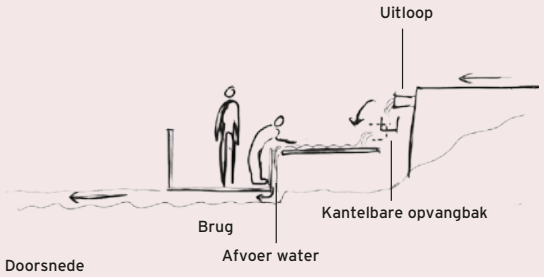

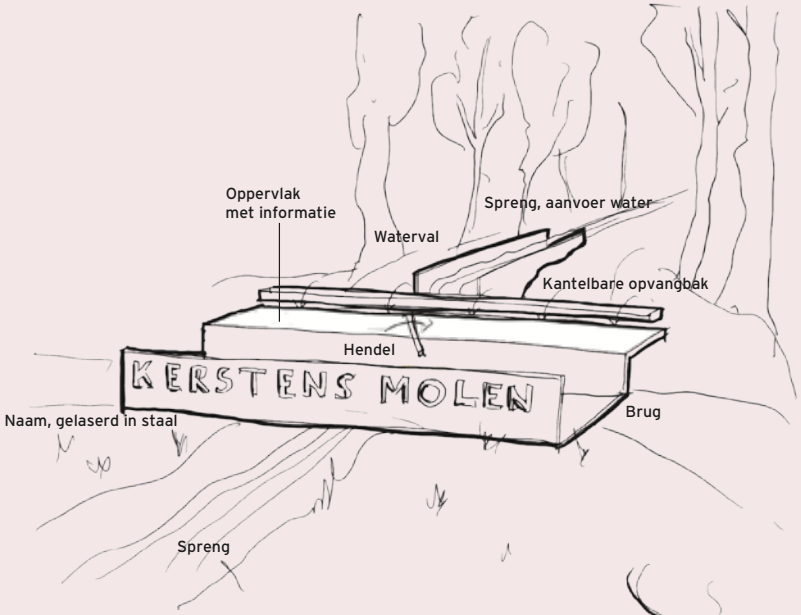

Arboretum Wageningen
Verbeelding van verdwenen buitenplaats in de vorm van draadmodel op schaal dat na verloop van tijd overwoekerd raakt.

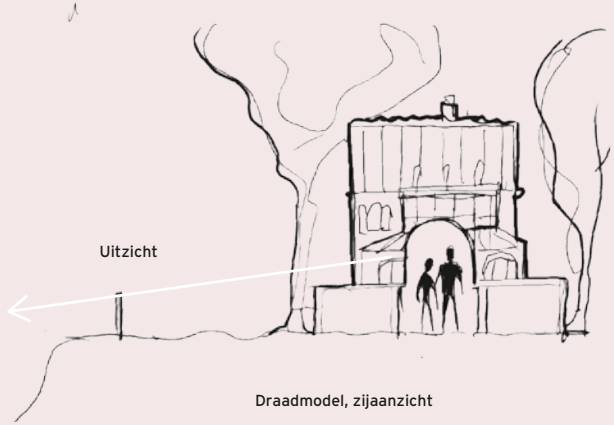

Draadmodel, zijaanzicht

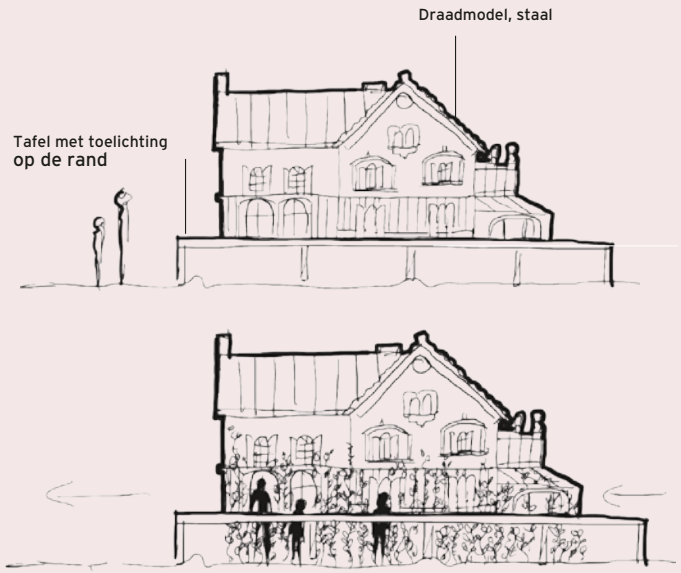

Draadmodel, vooraanzicht

Kasteel Middachten
Serie kijkers om de verschillende onderdelen van een landgoed-ensemble toe te lichten.

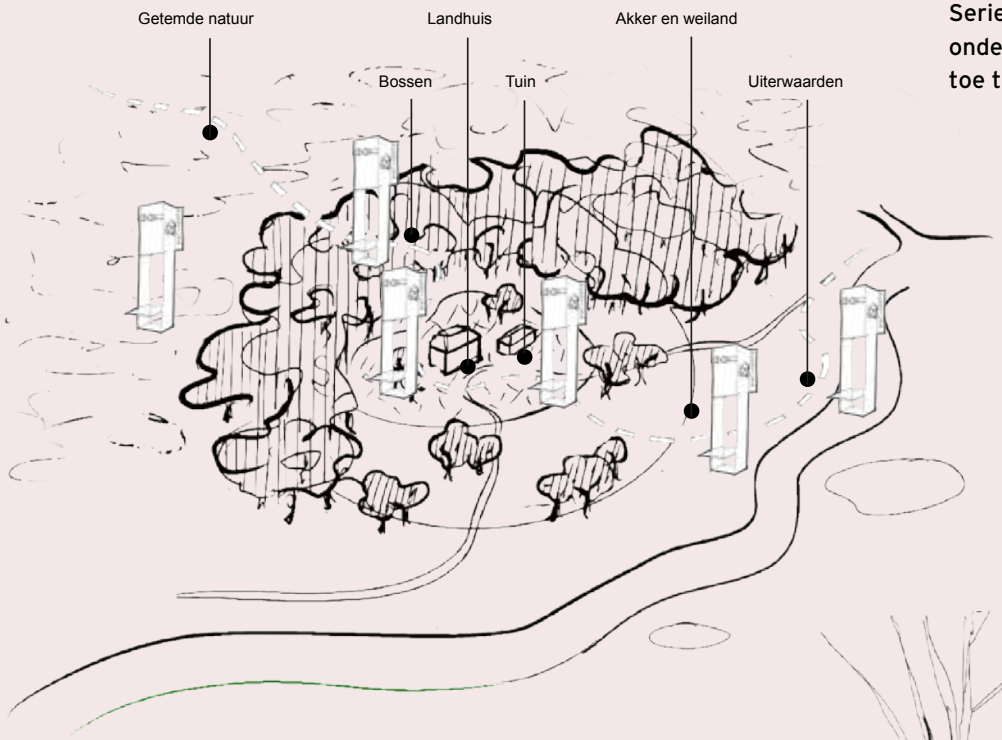

Kasteel Doorwerth
Interactieve opstelling die de geschiedenis van een aantal buitenplaatsen en kastelen in beeld brengt.

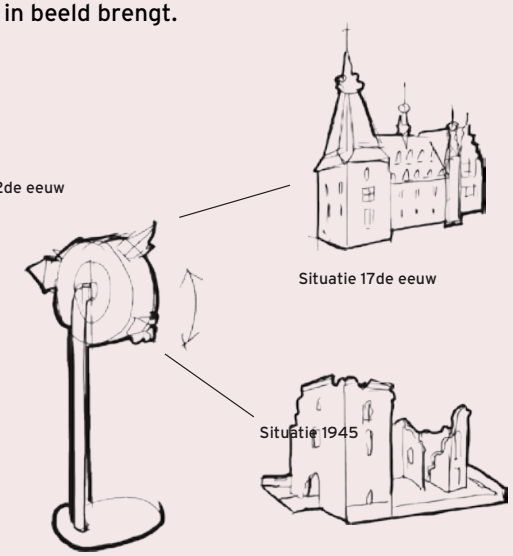

Carolinaberg
Voorziening om met behulp van rebussen de verschillende bestemmingen van wegen van het Sterrebos te duiden.

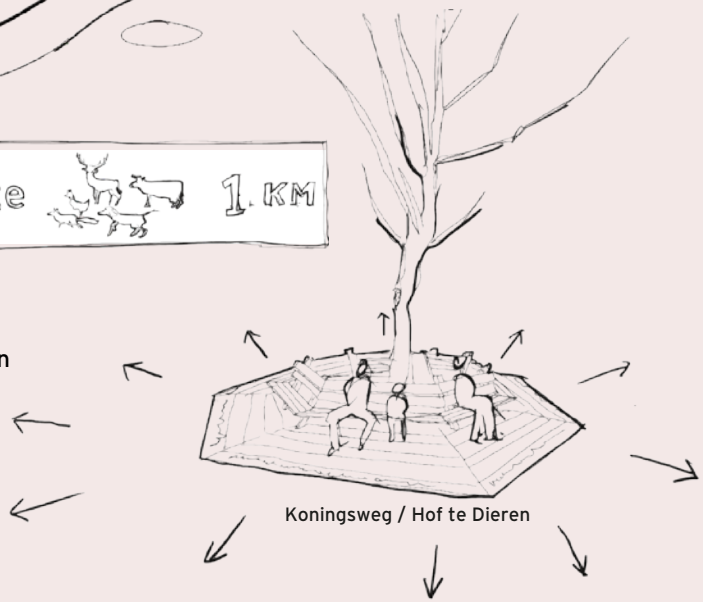

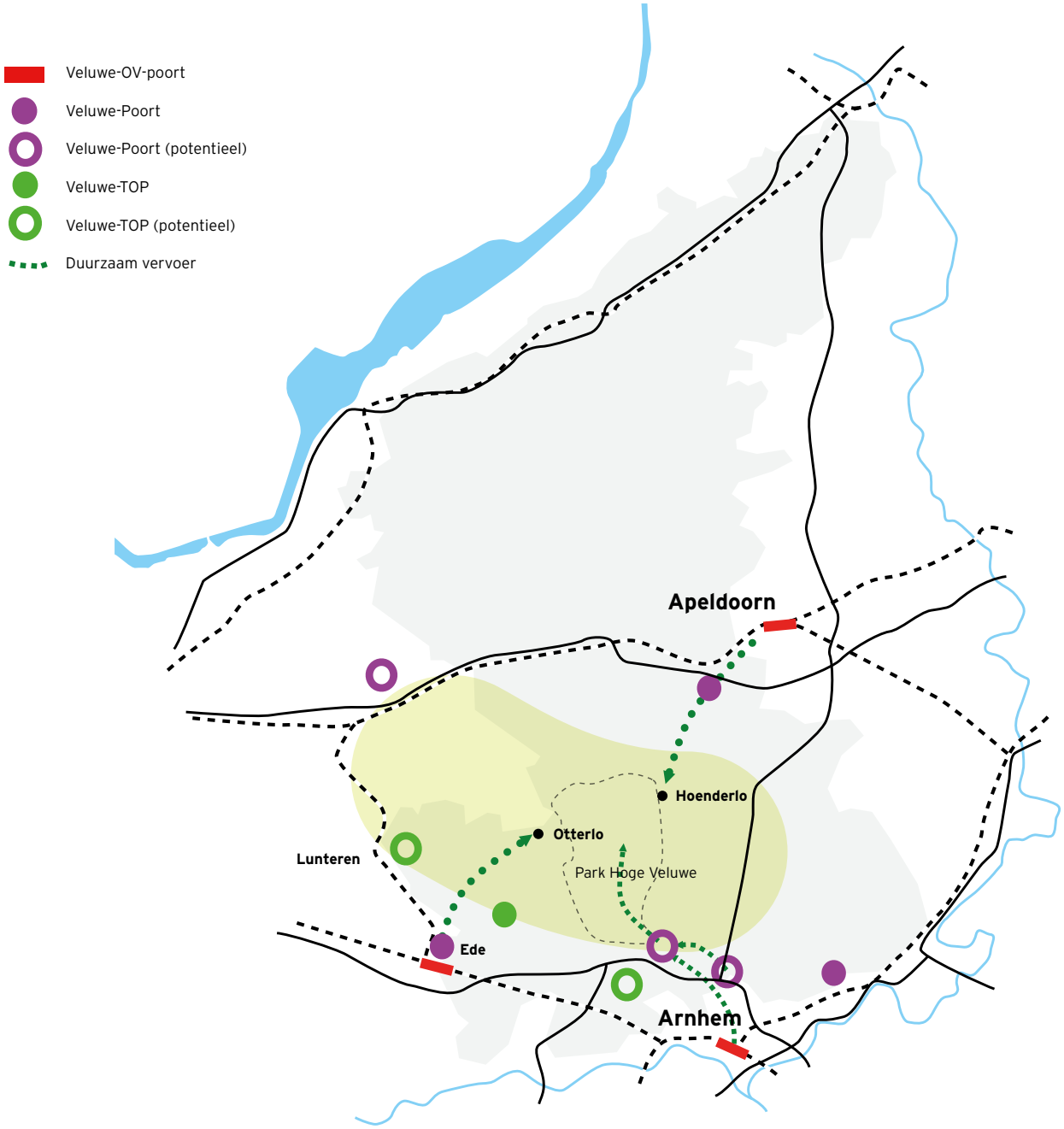

Pure Veluwe:

uitgestrekte woest- en ledigheid van zand, bos en heide.

Het belevingsgebied Pure Veluwe vormt het geografische hart van de Veluwe. Bekend is natuurlijk het landschap van het hier centraal gelegen Nationaal Park de Hoge Veluwe, maar ook de omliggende gebieden kennen grote landschappelijke kwaliteiten: voor velen een ontdekking.

Geografisch omvat dit gebied drie gemeenten (Arnhem, Ede en Apeldoorn) met als belangrijke entreelocaties/kernen Otterlo, Schaarsbergen en Hoenderloo. Het Nationaal Park Hoge Veluwe is particulier bezit en alleen tegen betaling toegankelijk.

In dit van oorsprong 'woeste en ledige' landschap van zand, bos en heide vormen de historische, kleinschalige landbouwenclaves bijzondere plekken met verhalen van menselijke activiteit. Zowel in het Nationaal Park als daarbuiten zijn deze locaties nog steeds in het landschap terug te vinden. Het zijn vaak publieks-toegankelijke plekken van waaruit in het tegenwoordig gecompartimenteerde gebied een samenhangend en verbindend verhaal kan worden verteld.

Analyse

- Het belevingsgebied Pure Veluwe is sterk gecompartimenteerd: het centrale Nationaal Park is grotendeels door een rasterwerk rondom afgesloten.

- Het gebied strekt zich uit over drie gemeentes en een particulier Nationaal Park. Het netwerk is dan ook zeer versnipperd; partijen werken eerder samen op gemeentelijk c.q. lokaal niveau. Dat maakt een gezamenlijk gedragen aanpak van de beleving in dit gebied lastig: de focus, de inzet en de belangen zijn niet zozeer verschillend, maar worden wel individueel benaderd.

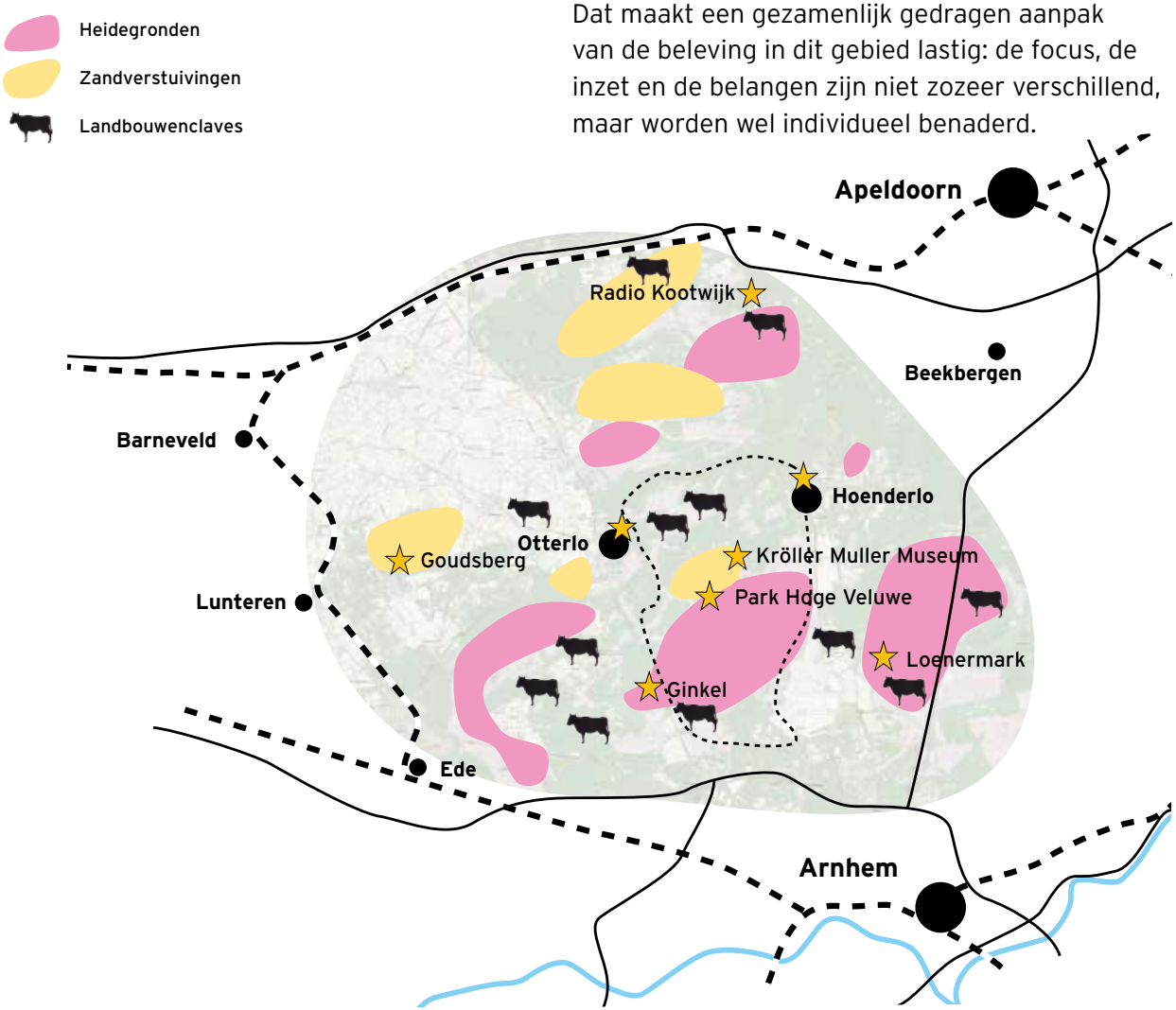

- Vanuit Schaarsbergen/Arnhem ligt de focus minder direct op de gebiedskwaliteiten van de Pure Veluwe, maar meer op de militaire geschiedenis rondom Arnhem Noord. Wel is er een logische verbindingsroute voor kunstliefhebbers tussen Arnhem (CS) via Schaarsbergen met het Kröller-Müller Museum.

- In Hoenderloo en Otterlo, waar de lokale economie sterk leunt op toerisme, speelt het besef dat er in veel opzichten een kwalitatieve inhaalslag nodig is, als impuls voor de leefbaarheid. De kwaliteiten van de omliggende omgeving (inclusief het Kröller-Müller Museum) lees je in de dorpen niet terug. Veel bezoekers aan het Nationaal Park zijn voor de dorpen dan ook vooral vluchtige passanten.

- Kijkend naar de onderscheidende landschappelijke kwaliteiten is het duidelijk dat belevingsgebied Pure Veluwe ook rondom het Nationaal Park heel veel te bieden heeft, zoals in het gebied rondom Radio Kootwijk, Loenermark en de Lunterse Goudsberg.

- Het internationale niveau van het Kröller-Müller Museum wordt buiten de grenzen van het park echter nergens geëvenaard. Het museum is en blijft de grote culturele parel in deze groene omgeving, met een grote, het gebied overstijgende aantrekkingskracht in zichzelf.

Kansrijke ontwikkelingen

- Het belevingsgebiedenconcept inspireerde bewoners en ondernemers in Otterlo en Hoenderloo plannen te ontwikkelen om ieder hun eigen dorpsprofiel en daarmee hun recreatieve aanbod kwalitatief te versterken. Otterlo benadrukt daarbij de nabijheid van het Kröller-Müller Museum, Hoenderloo de ligging in het groen. Zij kunnen, in uitvoering ondersteund door gemeenten en provincie, op basis van deze plannen uitgroeien tot aantrekkelijke toeristische entreegebieden voor het belevingsgebied.

- De gemeente Ede richt zich met het Gebiedsplan De Ginkel (2020) ambitieus op de ontwikkeling van deze voormalige landbouwenclave, onder andere als ontvangstlocatie met een Natuurcentrum en met een directe verbinding met ontvangstlocatie Ede. De inhoudelijke uitwerking hiervan bevindt zich in de startfase. In relatie tot het belevingsgebied kan in het Natuurcentrum het verhaal van De Ginkel als landbouwenclave in woeste natuur (met verwijzingen naar routes in de omgeving) worden verteld.

- 'Duurzame mobiliteit' in en tussen de stad Ede en het buitengebied vormt een aandachtspunt voor Ede, wat weer kansen schept voor een betere ontsluiting van het kwetsbare buitengebied.

- De gemeente Arnhem besteedt in diverse (infrastructurele) opgaven aandacht aan een verbeterde ontvangst in en spreiding vanuit Arnhem Noord, onder meer als onderdeel van de Regiodeal Veluwe.

- Nationaal Park De Hoge Veluwe werkt momenteel aan plannen voor de herinrichting van haar entrees en parkeervoorzieningen in Schaarsbergen, Hoenderloo en Otterloo. Deze ontwikkeling biedt direct kansen om vanuit hier de kwalitatieve synergie met de aangrenzende dorpen te versterken, onder meer door verbeterde parkeervoorzieningen.

Het gebied van de Pure Veluwe kenmerkt zich als een groot gebied van woeste natuur en ledigheid. Daarbinnen vinden we van oudsher plekken van menselijke activiteit. Nu vinden we de meeste dynamiek in de dorpen, als centrum van toeristisch ondernemerschap. Maar vroeger was die dynamiek te vinden in kleine landbouwenclaves, boerenbedrijfjes, temidden van de woeste natuur. Die historische landbouwenclaves (gemengde agrarische bedrijfjes) waren herkenbaar in het open landschap door bomen op het erf, omzoomde kleine akkertjes en een perceeltje grasland.

Nu zijn die oude landbouwenclaves, ondanks toegenomen bebossing, nog steeds herkenbaar aan afwijkende verkavelingen en oude beplantingen. En staat het behoud van deze historische plekken in de belangstelling, vanwege hun waarde voor het instandhouden van biodiversiteit.

De voormalige bewoningsplekken zijn nu vaak publiekstoegankelijk, en vormen daarom mooie uitvalsbases om het verhaal van de woeste natuur in dit versnipperde belevingsgebied samenhangend te vertellen.

Bij deze locaties kunnen bijvoorbeeld webcams worden geplaatst, gericht op de directe omgeving van bossen, heide en zandverstuivingen. Vanuit allerlei omliggende bezoekerslocaties wordt de bezoeker zo 'live' getuige van de biodiversiteit in dit gebied.

Daarnaast kunnen bij deze bezoekerscentra, maar ook in de dorpen Hoenderloo en Otterlo, verhalen worden ontsloten door QR-codes op zwerfkeien als dragers.

mogelijke locatie Hoenderlo

mogelijke locatie Otterlo

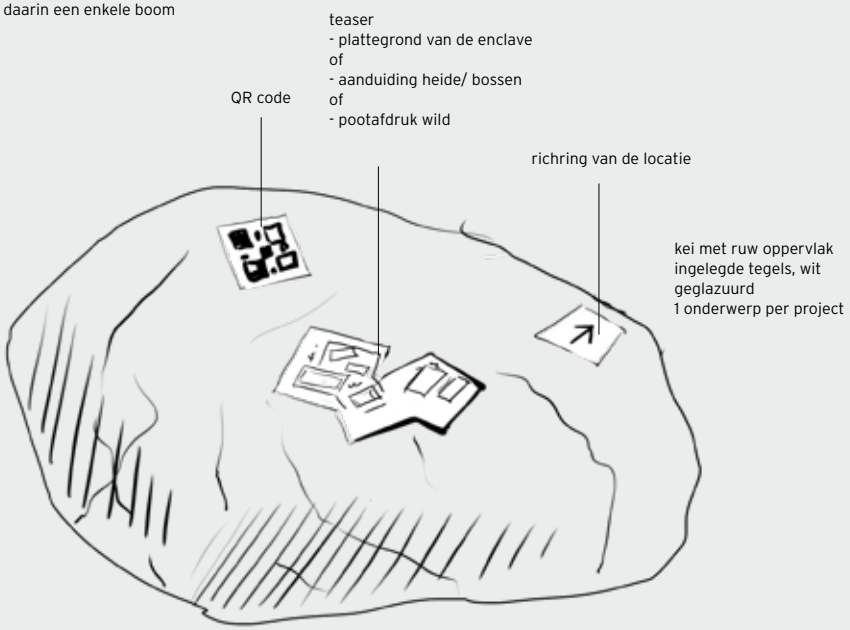

Ambachtelijke Veluwe:
oogsten, verwerken en genieten

Het belevingsgebied Ambachtelijke Veluwe ligt, geografisch gezien, voor een groot deel in de IJsselvallei. Eigenlijk belichaamt dit gebied de overgang van de wilde natuur naar een gecultiveerde, ambachtelijke omgeving. Voor het belevingsgebied zijn vooral de oude ambachten in relatie tot voedselproductie en -verwerking interessant. We vinden hier namelijk een hele reeks (deels publieks-toegankelijke) boerderijen en molens die vooral producten en verhalen tonen die verband houden met de herkomst van voedsel.

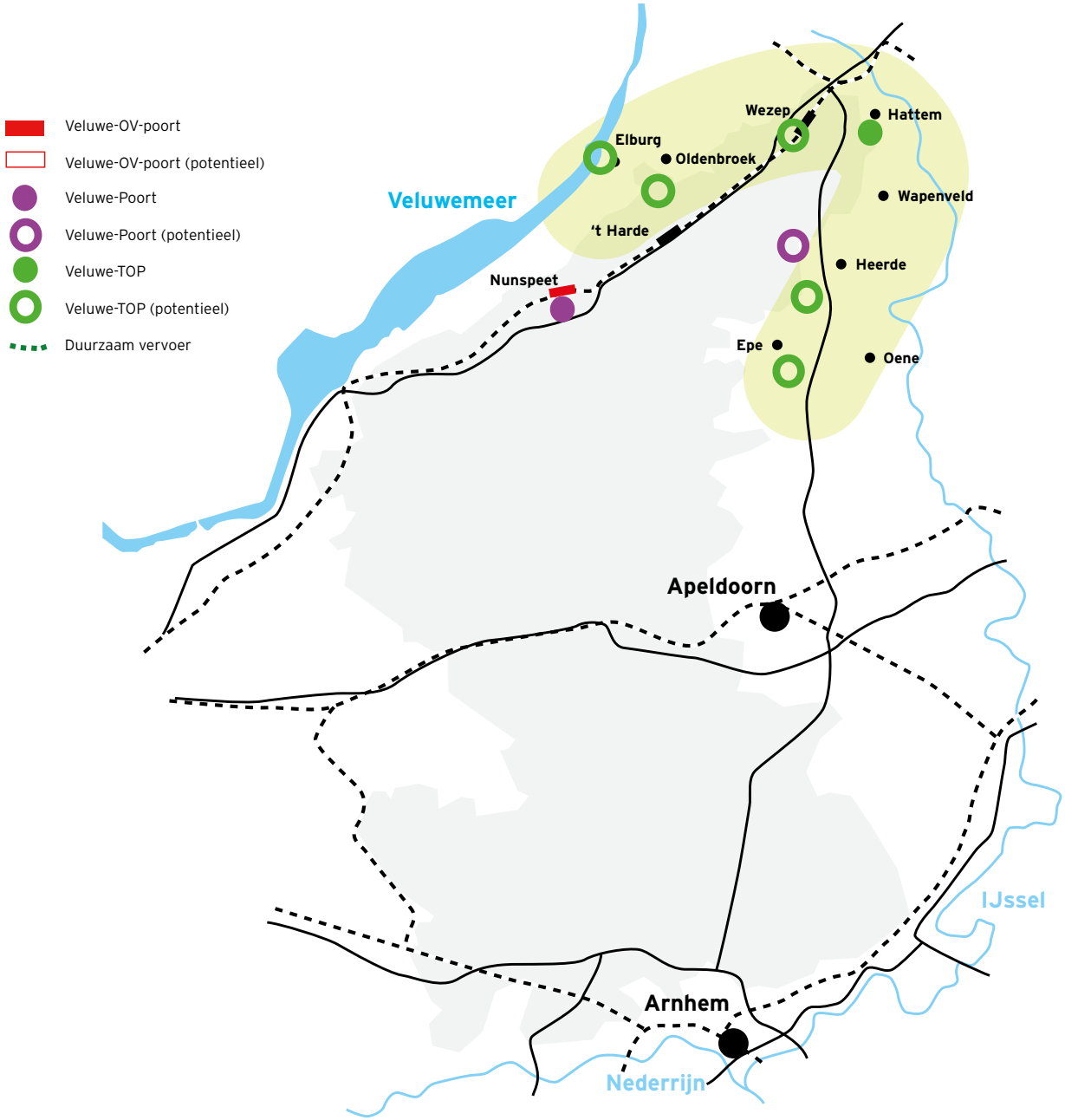

In dit belevingsgebied wordt op allerlei plekken werk gemaakt van de ambachtelijke verwerking van agrarische producten. Graan, groente, meel, vlees, zuivel, honing...Hier draait het om kweek en teelt, om productieprocessen, gezond eten, bio-diversiteit... De slogan 'eet lokaal' lijkt hier uit-gevonden. Op boerderijen, molens, in landwinkels en bakkerijen leert, kijkt, proeft en geniet de bezoeker....

Analyse

De Ambachtelijke Veluwe is een langgerekt agrarisch landschap, waar op allerlei plekken kleinschalig, permanent of incidenteel, voedselgerelateerde ambachtelijkheid beleefbaar wordt gemaakt. In kleine musea en bezoekerscentra maar ook op oogstfeesten, koefeesten, eiermarkten en rondom het schapenscheren en wildslachten.

Een echte publiekstrekker vormt het Bakkerijmuseum in Hattem. Andere locaties in dit gebied zijn kleinschaliger van opzet en publieksbereik. Soms betreffen het lokale ambachtelijke ondernemers die hun deuren openzetten voor publiek, soms kleine musea en bezoekerscentra die drijven op de inzet van een groot aantal vrijwilligers.

- Dit belevingsgebied komt helemaal tegemoet aan de groeiende publieke belangstelling voor de oorsprong van ons voedsel, korte ketens en lokale productie.

- De publiekslocaties en -evenementen verschillen onderling sterk in kwaliteit, karakter en organisatie.

- De wens leeft om het gebied meer overkoepeld te profileren, als een soort openluchtmuseum. De trekkracht voor een overkoepelende (professionele) aanpak ontbreekt echter.

- Echte samenhang in het aanbod (thema-routes, onderlinge verwijzing) ontbreekt. Veel locaties zijn beperkt geopend, de openingstijden verschillen onderling sterk.

- Een goed toegankelijk en vindbaar (digitaal) overzicht van het aanbod wordt gemist.

- Er is veel gebiedskennis, onder meer bij de diverse historische verenigingen.

- Op diverse locaties worden op gezette tijden workshops of demonstraties gegeven: een mooie manier om het ambacht beleefbaar te maken.

Kansrijke ontwikkelingen

- Vriezes Erfgoed (met Molen de Vlijt) wil zich doorontwikkelen als publiekslocatie. Ook Hagedoorns Plaatse is bezig zich te ontwikkelen tot aantrekkelijk museum voor een breed publiek. Zuivelmuseum Erve IJzerman werd onlangs grondig gerenoveerd en ambieert nu nog een goede horecafaciliteit. Deze ontwikkelingen en betere afstemming tussen deze locaties, in openingstijden en onderlinge verwijzing, dragen substantieel bij aan de beleving en samenhang in dit gebied.

- Hattem is een Hanzestad. Het merkverhaal van de Hanzesteden richt zich op historie, bedrijvigheid en gastvrijheid, een focus die ook prima aansluiting vindt bij het verhaal van dit belevingsgebied.

- De lokale marketingpartijen van Hattem, Heerde, Epe en Oldebroek maakten een overzicht van ambachtelijk aanbod. Dit overzicht biedt mooie basis voor o.a. de ontwikkeling van routes.

- *IJsselvallei Boert en Eet bewust* ontwikkelt belevingen rondom het regionale agrarische (bedrijfs-)leven, die goed kunnen aansluiten op het belevingsgebied

- Brouwerij 'Het Fraterlab' in Wapenveld ambieert publiekstoegankelijkheid.

- Veel locaties zijn beperkt open. Uitbreiding van het concept 'onbemande winkels' (met lokale producten) biedt hier soelaas, evenals de ontwikkeling van (fiets-) routes met storytelling/verhalen (24/7 te beluisteren via een te ontwikkelen digitaal platform).

- 'Zelf doen' is voor de beleving van ambachten heel belangrijk. Het organiseren en geclusterd aanbieden van dergelijke activiteiten biedt echt kansen.

- De gemeente Heerde sloot zich onlangs aan bij het overheidsinitiatief 'Citta Slow', het internationale keurmerk voor kleine gemeenten die op het gebied van leefomgeving, landschap, streek-producten, gastvrijheid, milieu, infrastructuur, cultuurhistorie en behoud van identiteit tot de top behoren. Een dergelijk initiatief biedt kansen en aanknopingspunten voor verdere kwaliteits- en productontwikkeling.

- In het gebied vinden jaarlijks evenementen plaats, die het belevingsgebied samenhangend op de kaart kunnen zetten. Denk aan bijvoorbeeld de jaarlijkse Open Monumentendag en de jaarlijkse Molendag. Ook zou op basis van het huidige aanbod al kunnen worden ingezet op een maandelijkse 'ambachtelijke zaterdag', bijvoorbeeld tijdens het zomerseizoen.

Inspiratieconcept: Verbinden.

Allerlei streekproducten worden in dit gebied verbouwd, gekweekt, gehoed, geoogst en verkocht. Tijdens een tocht door het gebied verzamelt de bezoeker een compleet dagmenu.

Vervoer en opslag van voedsel inspireren de vormgeving van oriëntatiepunten. Met behulp van de mandenvlechttechniek worden shelters gemaakt die als landmark dienst doet bij belevingslocaties. In de shelter is o.a. een overzichtskaart van het gebied (met ambachtelijke adressen) te vinden. Als materiaal wordt gekozen voor een hedendaagse duurzame en onderhoudsarme grondstof, zoals koolstofvezel.

Referentiebeeld shelter

Referentiebeeld shelter

De verhalen achter de producten zijn te vinden in een boek waarin interviews met de aanbieders van de producten en (historische) achtergrondverhalen worden gecombineerd met bijzonder streekrecepten.

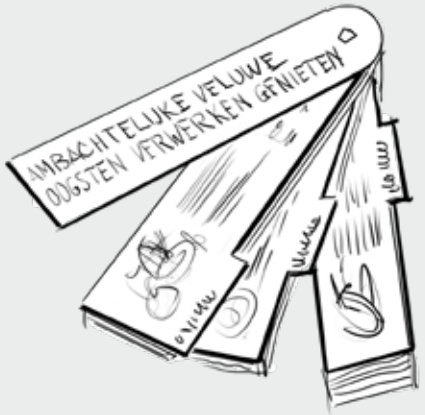

Productenwaaier met daarin ontbijt, lunch, diners, dranken en hapjes, mét natuurlijk alle adressen!

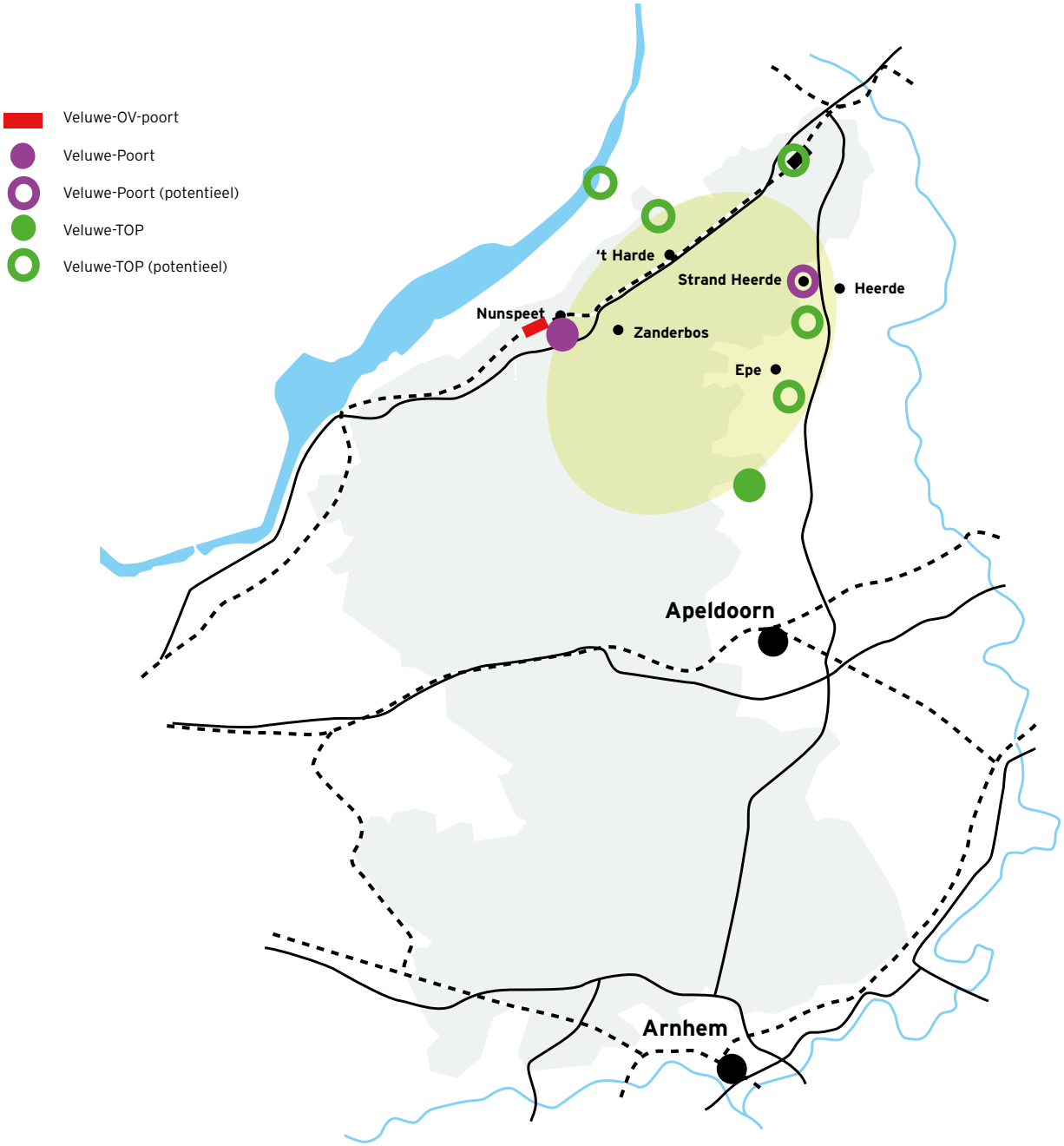

Veluwse natuurgeheimen:
natuur die zich pas na enige moeite prijsgeeft

Het hart van het belevingsgebied Veluwse Natuurgeheimen bestaat uit grote bos- en heidegebieden, met een grote variëteit aan flora en fauna. Het gebied is niet overal goed bereikbaar en ook niet altijd overal toegankelijk. Het gaat hier om natuur, kortom, die zich pas na het doen van enige moeite prijsgeeft.

Die zoektocht naar de natuur is precies waar de beleving hier over gaat: over flora en fauna, ongereptheid, de kwetsbaarheid van ecosystemen, het belang van biodiversiteit, over natuurbehoud en over het ontdekken en kennismaken met die geheimen.

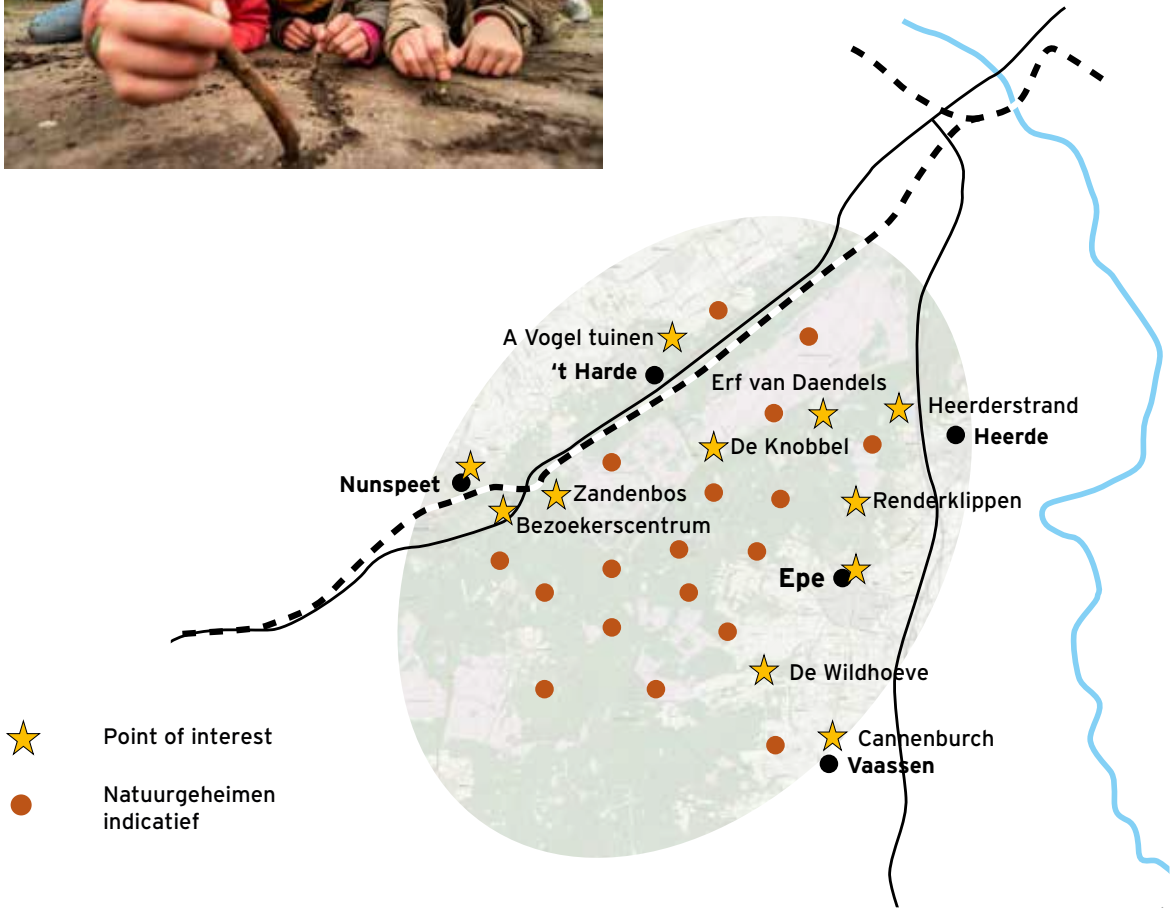

Analyse

- Het gebied kent goede entreelocaties aan de rand. Vanaf de snelwegen Nunspeet (inclusief spoor), en Heerde. Kleinere entrees vormen 't Harde, Epe en Vaassen. Van daaruit kan de bezoeker bijvoorbeeld te voet of met de fiets het gebied verder verkennen; het meer kwetsbare landschap bevindt zich redelijk onaangetast in het midden.

- Het gebied is populair bij gezinnen die hier vaak meerdere dagen doorbrengen. Er is daarom een relatief groot aanbod van kleinschalige activiteiten, gericht op het ontdekken van de lokale natuur, zoals door het observeren van wild, nachtwandelen en spoorzoeken.

- Veel lokale verhalen en activiteiten betreffen letterlijk 'Natuurgeheimen': het op een spannende educatieve manier ontdekken van de biodiversiteit in het gebied.

- Nieuw aanbod wordt vooral gezocht in de sfeer van 'familiebelevenissen' die bijdragen aan seizoensverlenging.

Kansrijke ontwikkelingen

referentiebeeld skywalk

- De gemeente Nunspeet realiseert de komende jaren het Masterplan 'Nunspeet Poort naar de Veluwe' (2021). In het kader van de Regiodeal Veluwe wordt vanuit dit plan substantieel geïnvesteerd in de kwaliteitsverbetering van Nunspeet als beleefbare poort (via spoor, het Veluwetransferium en Zandenbos) naar de bijzondere natuurkwaliteiten van het omliggende gebied. Het entreegebied van het Transferium wordt kwalitatief doorontwikkeld, o.a. in en rondom Bezoekerscentrum Nunspeet.

Het Nunspeetse Masterplan biedt kans om te onderzoeken hoe in dit entreegebied het belevingsgebied een extra 'boost' kan krijgen door de ontwikkeling van een iconische attractie. In het Zandenbos zou in combinatie met een vernieuwd bezoekerscentrum bijvoorbeeld een skywalk gerealiseerd kunnen worden, waardoor het bos beter wordt ontsloten en bezoekersstromen beter worden gereguleerd.

- Het Heerderstrand vormt aan de oostelijke zijde van het belevingsgebied een belangrijke entree vanaf de A50. Leisurelands, eigenaar van het Heerderstrand, ambieert een kwalitatieve 'upgrade' van dit entreegebied, waarvan naast betere ontvangstfaciliteiten ook beleving en ontsluiting van het omliggende gebied deel uitmaakt. In 2003 werden hiervoor al eens een eerste schets ontwikkeld door Floris Alkemade, op dat moment werkzaam bij O.M.A. architecten.

In die eerste schets voor een te ontwikkelen Veluwetransferium Heerde, met grote parkeerplaats, is een informatiecentrum c.q. Geonatuurmuseum geïntegreerd, met daarin onder meer aandacht voor het ontstaan van het Veluwemassief. Een revitalisatie van dit plan biedt niet alleen kansen voor een betere ontsluiting van het gebied richting Epe en Heerde, maar ook voor het ontdekken van de directe omliggende natuur.

Natuur Transferium Heerderstrand van Floris Alkemade

Kansrijke ontwikkelingen (vervolg)

- Stichting Promotie Epe ontwikkelde een meerjarenvisie (2022-2025), met daarin een belangrijke rol voor aanbodontwikkeling in relatie tot natuurbeleving. Deze visie en de ambitie om Epe sterker als 'wildtransferium' en 'openluchtmuseum' te profileren, dragen aan de connectie met en de beleefbaarheid van het belevingsgebied bij.

- Kasteel Cannenburch ontwikkelt zich de komende jaren tot een 'Poort tot het Landschap'. Hiermee streeft Stichting Geldersch Landschap&Kasteelen (eigenaar van het kasteel) naar betere ontvangstkwaliteiten rondom het kasteel en op het beter beleefbaar maken van de cultuurhistorische connectie van het kasteel met het omringende landschap. Deze ontwikkelingen bieden kansen om sterk in te zetten op de connectie van het kasteel met de omliggende natuurwaarden in het licht van het belevingsgebied.

- De A. Vogeltuinen tussen 't Harde en Elburg ontwikkelt een nieuw bezoekerscentrum. Deze locatie heeft potentie zich te ontwikkelen tot en te profileren als een entreepoort tot het belevingsgebied.

- Vaassen maakt plannen voor herontwikkeling van het dorpscentrum, als versterking van het toeristische profiel. Deze ontwikkeling profileert Vaassen sterker als alternatieve entreepoort tot het belevingsgebied en draagt daardoor bij aan een betere bezoekersspreiding.

- Er bestaat grote behoefte aan een overkoepeld (digitaal) overzicht van het (educatieve) aanbod in dit gebied.

- In Outdoor-bezoekerscentrum Nunspeet is een reizende expositie beschikbaar, die geschikt kan worden gemaakt om in onderdelen bij wisselende locaties in het belevingsgebied het verhaal 'Natuurgeheimen' educatief te belichten.

- Veel aanbod is gericht op het onder leiding van een boswachter of 'ranger' ontdekken van het gebied. Het ook in dit gebied actieve IVN is een interessante partner om dit educatieve aanbod te verruimen.

Bezoekers worden uitgenodigd de omgeving te bekijken door de ogen van haar bewoners. Van verschillende dieren worden nesten en rustplaatsen nagebouwd, op de schaal van de mens. Hier is tevens informatie te vinden over de soorten en hun rol in de biodiversiteit in dit gebied.

Huis van een rups

Woonplaats van de otter

Nest van de Zwarte Mees

Overnachtingsplek van een hert

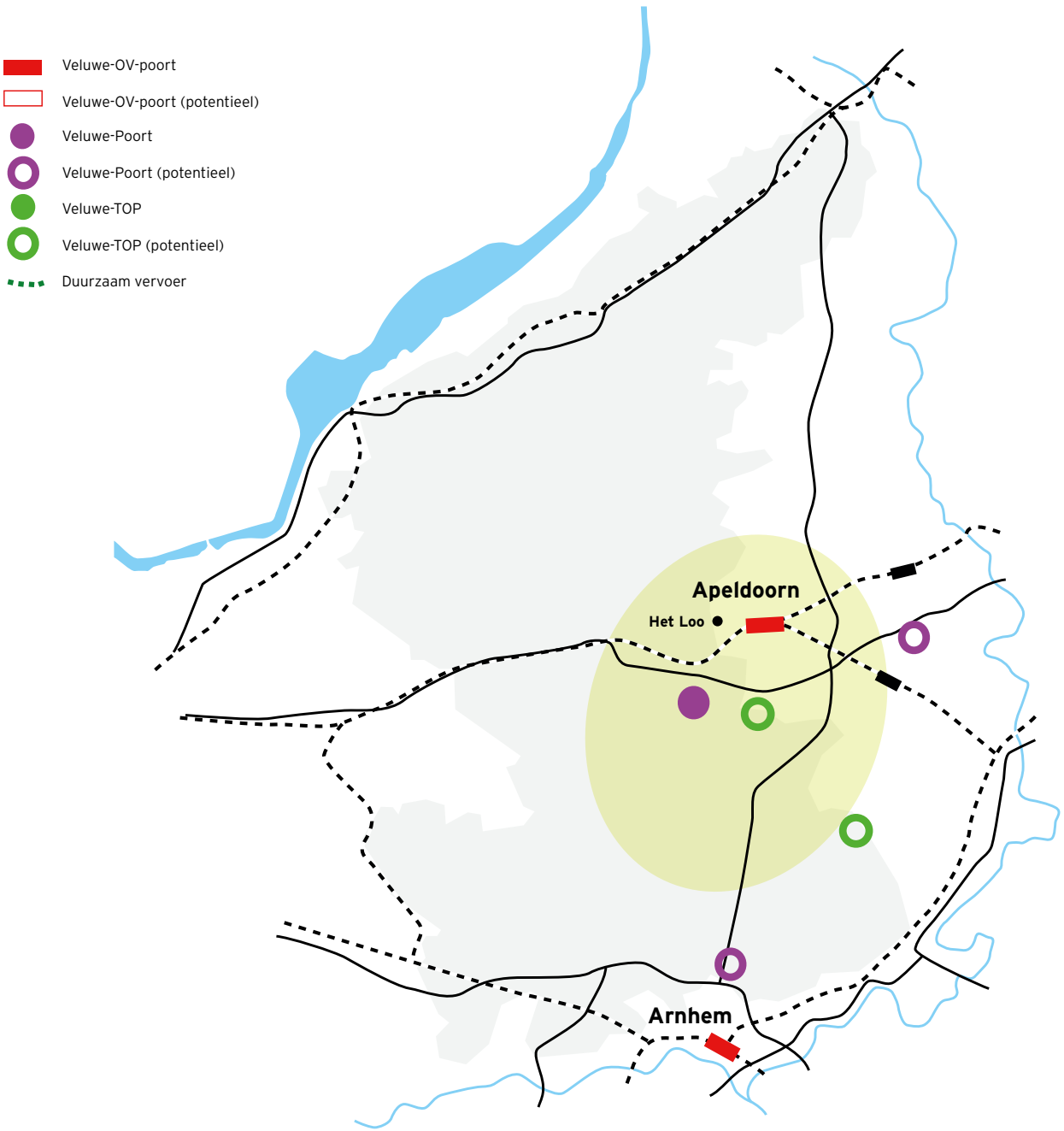

Koninklijke Veluwe:

Paleis het Loo als koninklijke impuls naar de rest van de Veluwe.

Belevingsgebied De Koninklijke Veluwe kent één onbetwiste entreelocatie: Apeldoorn, vanwege de aanwezigheid van Paleis het Loo; van oudsher een belangrijke koninklijke residentie. Deze koninklijke locatie zorgde de afgelopen eeuwen voor allerlei impulsen in de ontwikkeling van de omliggende omgeving. Het belevingsgebied beslaat het omliggende Kroondomein en gaat verder.

Belevingsgebied De Koninklijke Veluwe strekt zich vanuit Apeldoorn uit in de omliggende omgeving. Door koninklijke impuls ontwikkelde zich een infrastructuur via weg, spoor en water die Apeldoorn met de rest van de Veluwe verbond. Veel locaties in dit gebied zijn gerelateerd aan dit koninklijke verleden en heden, rondom thema's als groen, kunst en architectuur.

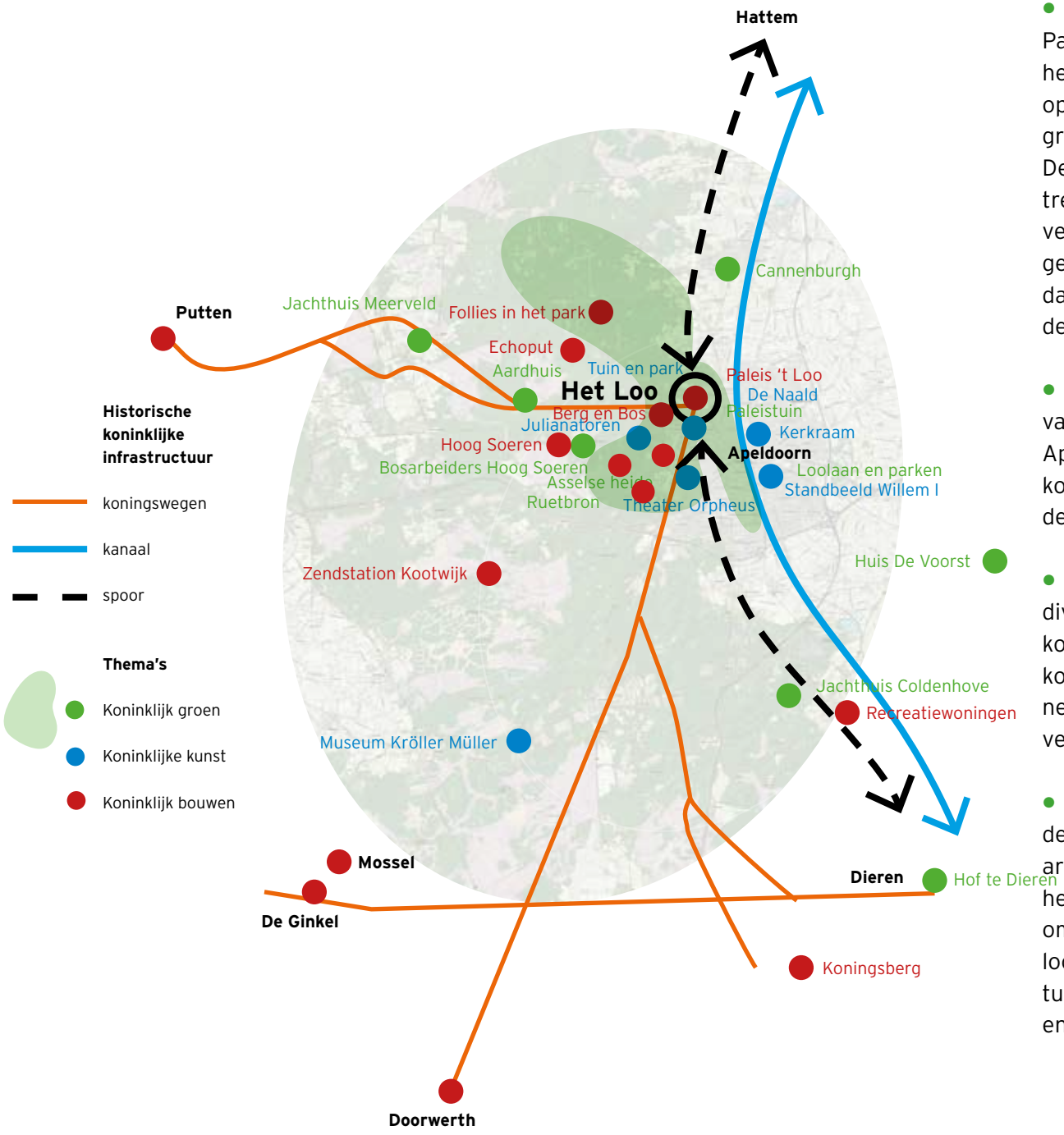

Analyse

- Als parel binnen het belevingsgebied werd Paleis het Loo na een grondige renovatie en herinrichting in het voorjaar van 2022 heropend. Het Paleis heeft alles in zich om uit te groeien tot een (inter)nationale topattractie. Deze locatie is binnen dit gebied ook de echte trekker, van waaruit bezoekers kunnen worden verleid ook andere aspecten van het belevingsgebied te ontdekken. De grote opgave vormt dan ook de verbindingen vanuit Apeldoorn met de rest van het belevingsgebied te versterken.

- Deze heropening vormde de aanleiding van het uitroepen van Icoonjaar Koninklijk Apeldoorn in 2022, een themajaar waarin het koninklijke verhaal van de Veluwe extra onder de aandacht wordt gebracht.

- In de aanloop naar dit themajaar werden diverse programma's rondom thema's als koninklijk groen, koninklijk bouwen en koninklijke kunst uitgewerkt en werd het netwerk binnen dit gezamenlijke programma versterkt.

- Ligt de nadruk in het themajaar vooral op de uitwerking van toeristische producten en arrangementen, in de vervolguitwerking van het belevingsgebied is er met name behoefte om verhalen nader uit te werken en op locatie te accentueren, om de samenhang tussen bijzondere locaties zichtbaar te maken en om meer thematische routes te ontwikkelen.

Kansrijke ontwikkelingen

- Het programma en netwerk dat zich in de aanloop naar het Icoonjaar heeft ontwikkeld, vormt een mooie basis en uitgangspunt voor de nadere uitwerking van het belevingsgebied. Het accent ligt hier op het accentueren van verhalen, het verbeteren van onderlinge samenhang tussen uiteenlopende locaties en het ontwikkelen van thematische routes. De aanstelling van een aanjager is hiervoor noodzakelijk.

- Er zijn inmiddels al veel koninklijke locaties en verhalen in het belevingsgebied opgehaald, en o.a. gepubliceerd op www.uitinapeldoorn.nl

foto: Surprise Factory

- Diverse routes, zoals de 'Royal Ride', verbinden door middel van een audiotour bijzondere locaties met een koninklijk tintje.

- Belangrijke drager voor uitwerking van (routes binnen) het belevingsgebied vormt de koninklijke infrastructuur die Apeldoorn met de rest van de Veluwe verbindt: via weg, water en spoor. Thematische verhalen rondom koninklijk groen, kunst en architectuur kunnen vervolgens op uiteenlopende locaties beleefbaar worden gemaakt.

- Voor de inhoudelijke uitwerking van de beleving van 'koninklijke verhalen' kan dankbaar gebruik worden gemaakt van de aanwezige kennis bij de 20 partners van Erfgoed Apeldoorn.

Denkrichtingen

In het gebied Koninklijke Veluwe is behoefte aan een markering die laat zien dat een locatie onderdeel vormt van het koninklijke verhaal.

Veluws Verleden:
de ontstaansgeschiedenis van de Veluwe.

Belevingsgebied Veluws Verleden bevindt zich grofweg in de driehoek Apeldoorn-Nijkerk-Nunspeet. Hier is de vroegste Veluwse geschiedenis, voor een groot deel ondergronds verborgen, vertegenwoordigd. Er zijn verhalen en sporen van de eerste mensen die hier leefden, jaagden en verzamelden en de sfeer van de Veluwse sagen, legendes en mythes is hier voelbaar.

Belevingsgebied Veluws Verleden vertelt het verhaal over het ontstaan van de Veluwe, aan de hand het ijstijdenlandschap, grafheuvels, restanten van Romeinse marskampen en raatakkers, sporen van vroegmiddeleeuwse ijzerindustrie.... Maar ook legt het het ontstaan van het hedendaagse Veluwse landschap bloot, vanuit bosbouw en de inzet van schaapskuddes.

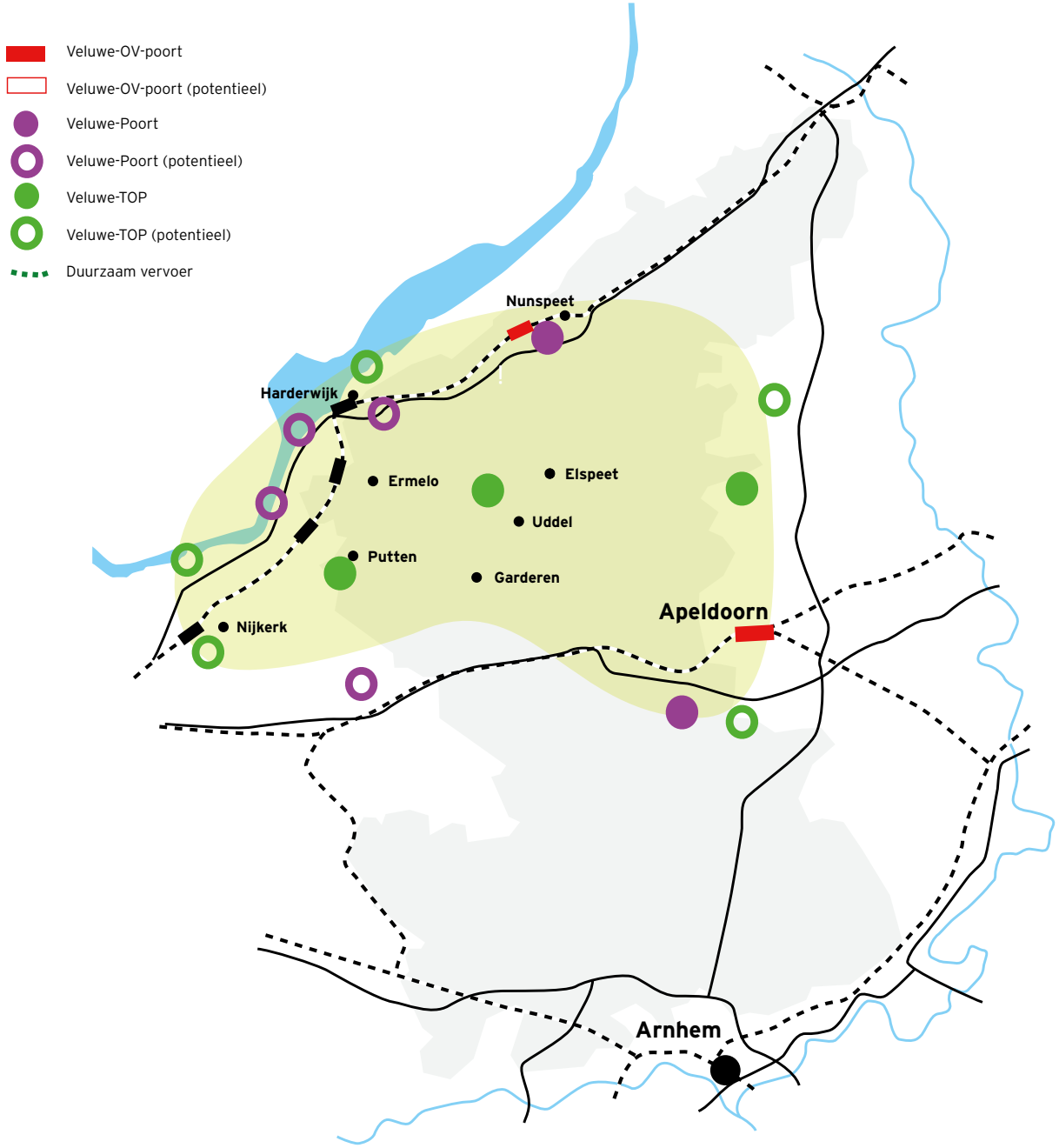

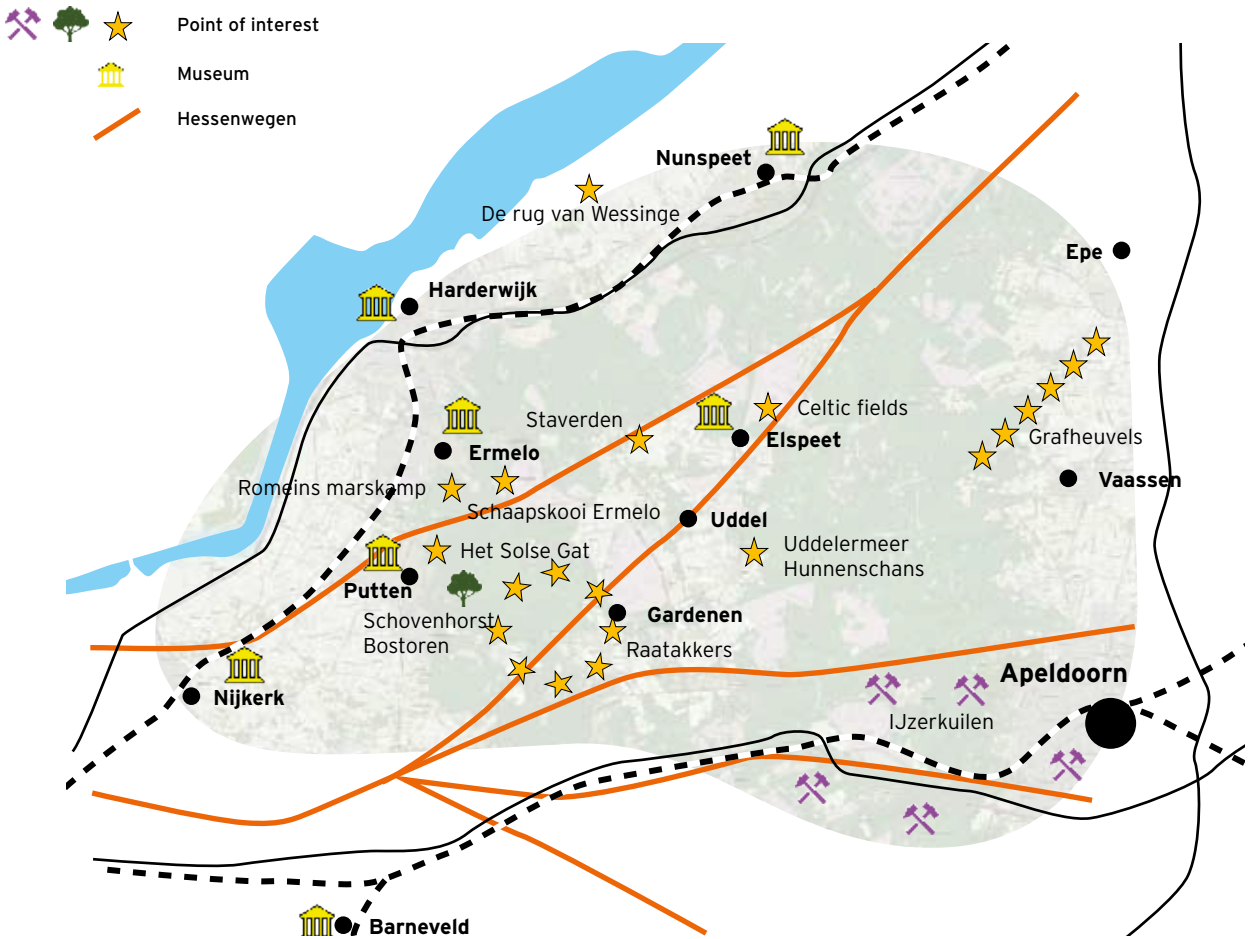

Analyse

- Veel (maar niet alle) archeologische en andere historisch interessante plekken in het landschap zijn al hoogwaardig ingericht. Maar samenhang ontbreekt, eigenaarschap is soms onduidelijk en verwijzingen naar meer achtergrondinformatie ontbreekt in veel gevallen eveneens.

- Vanaf doorgaande wandel- of fietsroutes ontbreekt een goede verwijzing naar nabij-gelegen 'belevingslocaties': als je niet weet dat er 'iets' in de buurt is, ga je er makkelijk aan voorbij.

- Het belevingsgebied kent een relatief groot aantal musea en bezoekerscentra, waar verhalen worden gepresenteerd die relatie hebben met de thematiek van het belevings-gebied, in veel gevallen de verhalen in de directe omgeving. De kwaliteit van de presen-taties wisselt, onderlinge verwijzing ontbreekt. Een kwaliteitsslag kan worden gemaakt door een goede onderlinge afstemming van thematiek en verhalen, op sommige locaties een verbetering van de bestaande presentatie, een herkenbare onderlinge verwijzing, en vanuit ieder museum/bezoekerscentrum (en vanuit horeca- en recreatielocaties!) een goede verwijzing naar bijzondere locaties in het omliggende landschap.

- In het bezoekerscentrum van Landgoed Staverden zou een verdiepende presentatie kunnen worden gerealiseerd in relatie tot het belevingsgebied.

Kansrijke ontwikkelingen

- In 2021 ontvouwden de gemeenten Apeldoorn, Epe, Ermelo, Nunspeet en Putten het plan om een Archeologisch Belevingscentrum Veluwe te realiseren. Inmiddels is besloten dit ABC vorm te geven aan de hand van het onderling verbinden en kwalitatief doorontwikkelen van bestaande presentatielocaties en plekken in het landschap. Het ABC hanteert vijf aan de verschillende gemeenten verbonden verhaallijnen. Dit initiatief kan uitstekend als conceptuele en organisatorische drager voor de ontwikkeling van het belevingsgebied worden ingezet.

- De gemeente Putten ontwikkelt, in het licht van recreatiezonering, het project Putterpoorten. In dit plan wordt Landgoed Schovenhorst doorontwikkeld tot TOP-locatie. Deze ontwikkeling biedt kans een aan het belevingsgebied (en aan het ABC) gerelateerd verhaal in Museum de Tien Malen te presenteren. Bijvoorbeeld over de nabijgelegen grafheuvels, maar ook over de historie van bosbouw op de Veluwe. Vanuit Schovenhorst loopt bovendien een mooie route (langs grafheuvels) naar een andere 'Putterpoort': Krachtighuizerheide.

- Museum Het Pakhuis in Ermelo bereidt een herinrichting van de vaste opstelling voor. In de nieuwe situatie vertelt het museum over archeologie in de breedte, aan de hand van het vak van archeoloog, met daarnaast aandacht voor het lokale verhaal van de Romeinse marskampen.

- In de Ermelose Schaapskooi kan het verhaal van de bijdrage die schaapskuddes lever(d)en aan de vorming van het huidige Veluwse landschap worden verdiept.

- Het Kroondomein staat open het verhaal van de Hunneschans en het Uddelermeer beter beleefbaar te maken. Het aan het Uddelermeer gelegen restaurant zou zich kunnen ontwikkelen tot een entreelocatie voor het belevingsgebied.

- In opdracht van VisitVeluwe ontwikkelden studenten van Hogeschool Van Hall Larenstein en Hogeschool Saxion een uitgebreid narratief over dit belevingsgebied, als inspiratie voor (vernieuwde) presentaties binnen en buiten musea en bezoekerscentra, voor het verbinden van archeologische/historische thema's aan actuele opgaven en voor andere publieksprojecten.

Concept: Veluws Verleden vindbaar vanaf de weg.

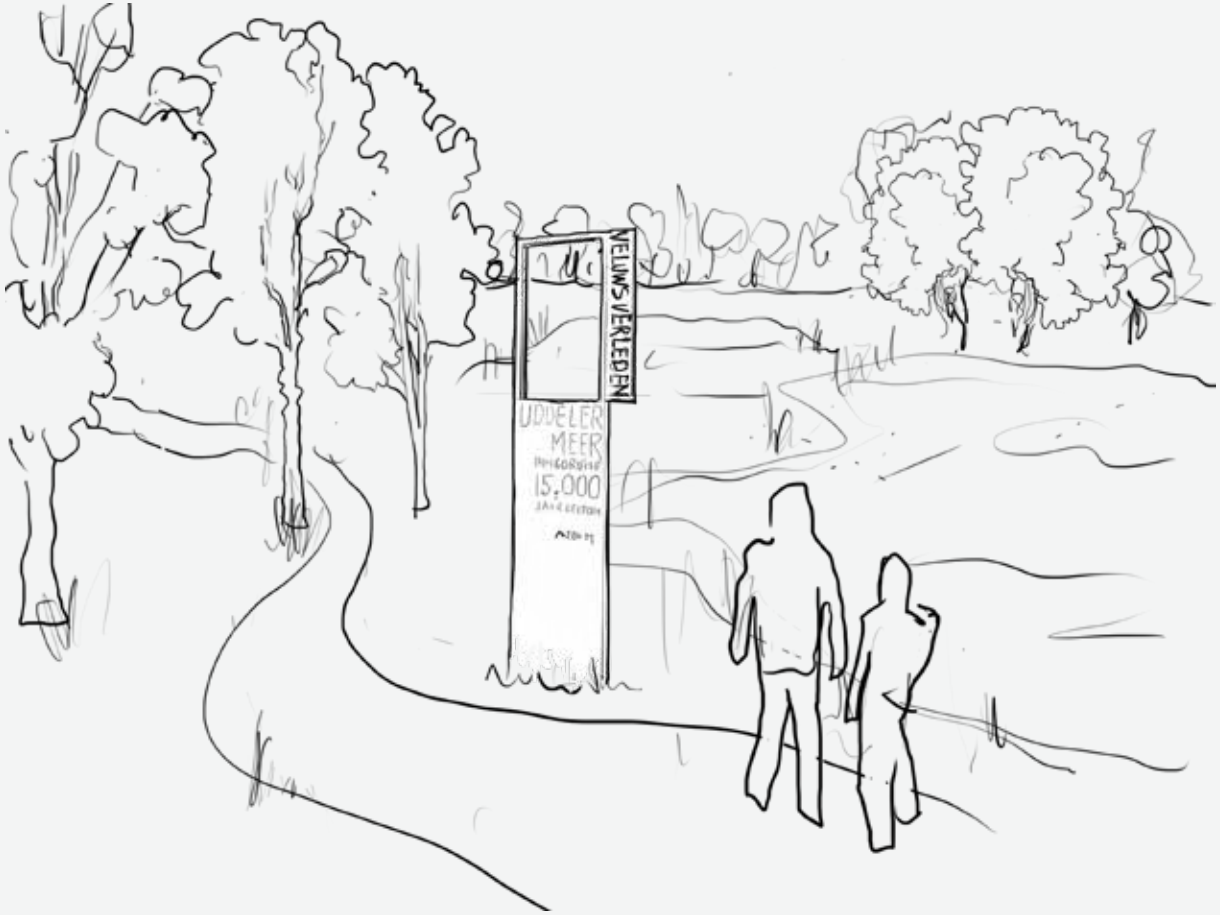

Veel bijzondere 'belevingslocaties' zijn in dit gebied lastig vindbaar vanaf de weg. Door middel van herkenbare objecten langs doorgaande routes wordt de voorbijganger attent gemaakt om af te stappen/stil te staan: hier in de buurt is een bijzonder verhaal te beleven.

De objecten (op maat ontwikkeld voor iedere afzonderlijke locatie) geven informatie op allerlei niveau, zoals:

- welk verhaal speelt hier?
- over welke tijdsperiode hebben we het?
- hoe groot is het gebied/object?
- hoe ver ligt het van de rijbaan en in welke richting?
- waar kan ik meer achtergrondinformatie krijgen (verwijzing museum/bezoekers-centrum)?
- wat is er nog meer te zien in de directe omgeving /waar ligt het volgende object?

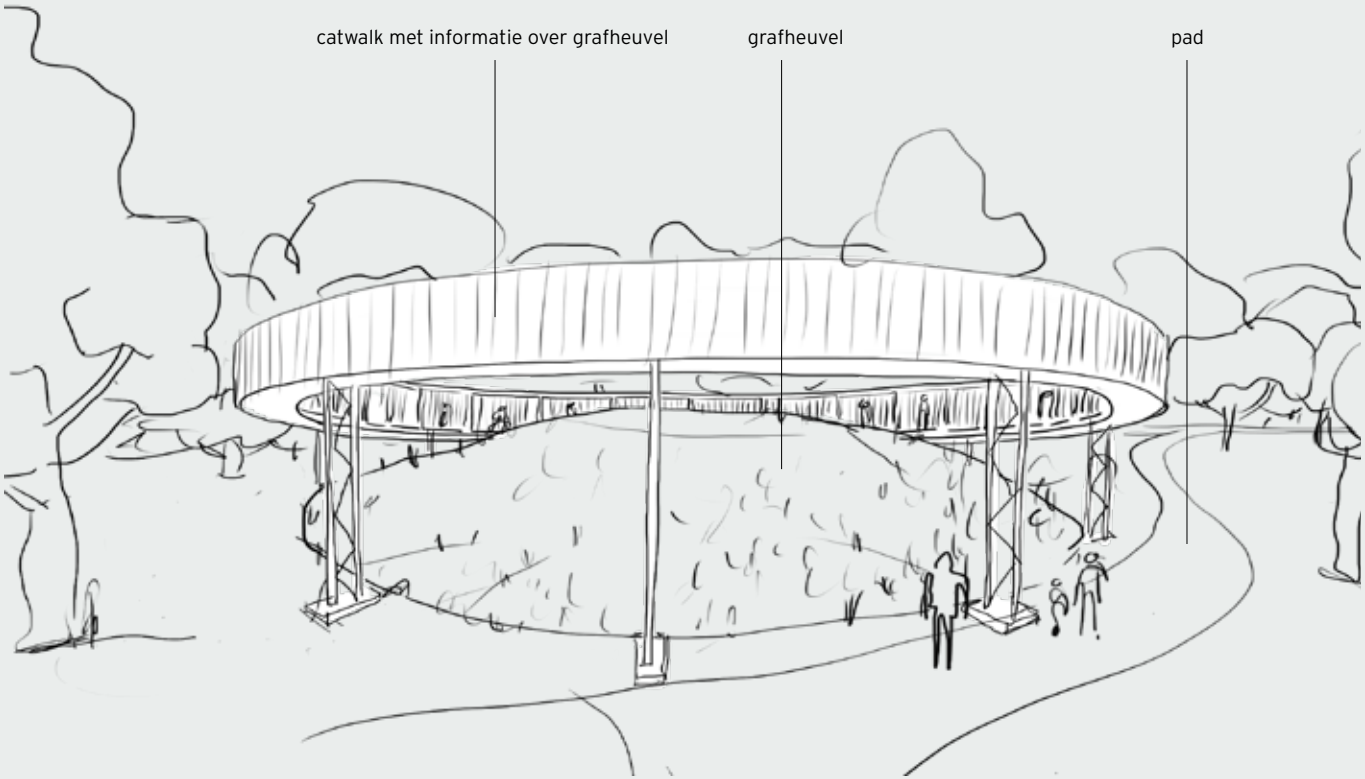

referentiebeeld

Een zwevende ringvormige 'catwalk' biedt uitzicht op de eerste grafheuvel van de reeks. De overdekte ruimte is via een trap toegankelijk. Tijdens de rondloop kom je allerlei wetenswaardigheden over de grafheuvel te weten (in woord en beeld).

De poten van het object rusten op grote platte betonpoeren die nauwelijks hoeven te worden ingegraven zodat de archeologisch waardevolle bodem niet wordt verstoord.

plattegrond situatie Hunneschans uit 1954

De Hunneschans is een hoefijzervormige ringwalburcht (datering ca. 850-950), die bestond uit een wal met eromheen een gracht. Destijds was de waterstand hoger dan nu, en was de gracht gevuld met water uit het Uddelermeer. Als belevings-denkrichting wordt gedacht aan de volgende elementen.

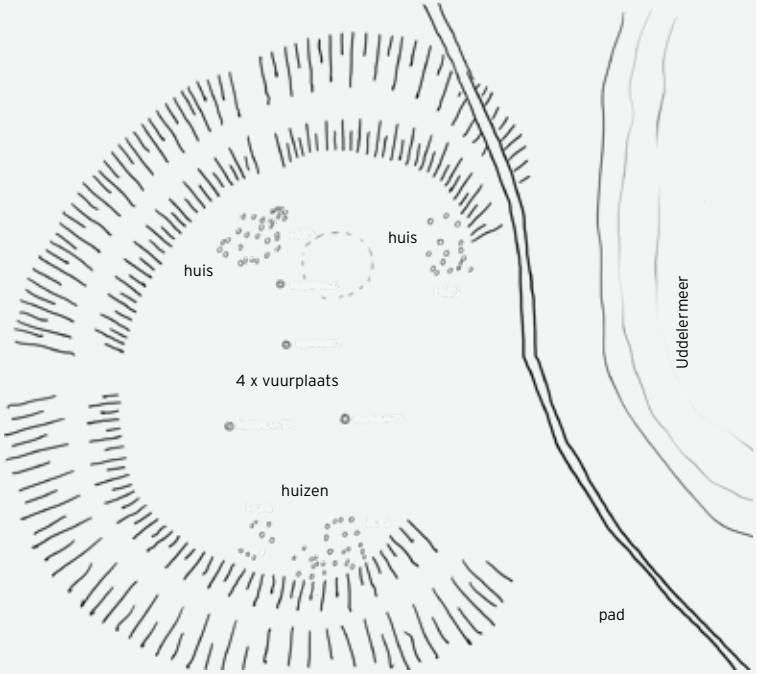

- Een aantal van de uit onderzoek vastgestelde woonplekken worden gemarkeerd met stammetjes die uit de grond steken, als eerste aanzet van de palen waarmee de woningen werden gebouwd. De vuurplaatsen worden aangegeven met geabstraheerde taps toelopende cilinders. Via gsm van bezoekers zijn bij elke plek verhalen te beluisteren van voormalige bewoners: hoe zag hun leven eruit, wat aten ze en met z'n hoevelen woonden ze binnen de Ringwalburcht.

- De verhalen worden uitsluitend getriggerd bij aanwezigheid op de locatie en zijn niet online te beluisteren.
- Met het oog op bereikbaarheid en veiligheid kan vanaf het restaurant aan de overkant van de Garderenseweg een loopbrug over de weg worden gerealiseerd. Deze doet dan ook dienst als uitkijkpunt over het gebied.

infopunt

Idee: Speurtocht Sporen van ijzer

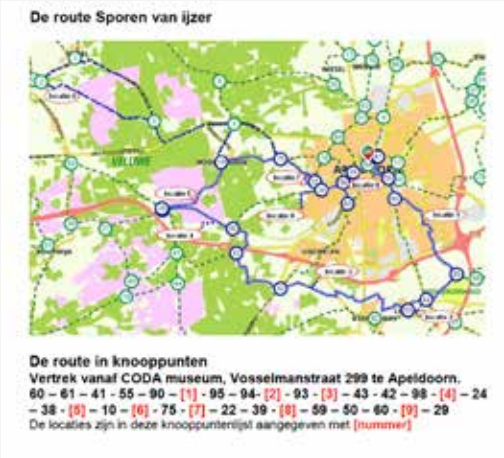

Speurtocht bij bestaande fietsroute 'Sporen van IJzer', een fietsroute ontwikkeld door IVN Apeldoorn met bijbehorende app.

Aansluitend hierop kan een speurtocht worden ontwikkeld langs een aantal IJzerkuilen.
Met de speurtocht wordt inzichtelijk gemaakt hoeveel ijzer er werd geproduceerd en hoe dat in zijn werk ging.

Overigens kan ook worden gedacht aan de ontwikkeling van een Sagen-speurtocht, op basis van onderzoek van studenten van Saxxion.

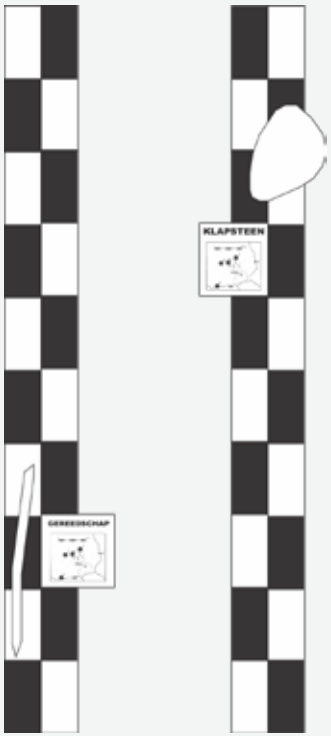

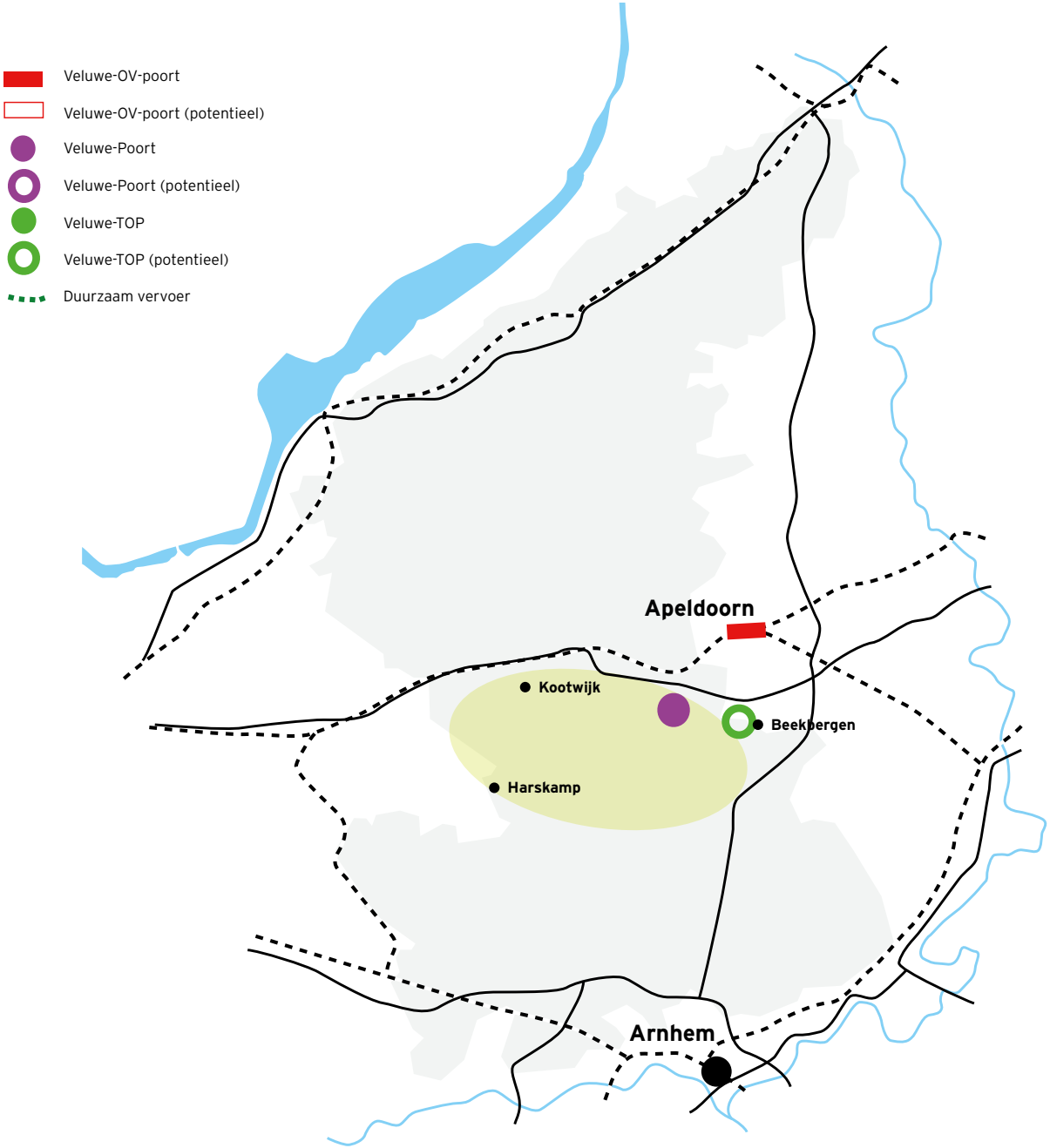

Stille Veluwe:
uitgestrekt stuifzandgebied.

Belevingsgebied Stille Veluwe wordt landschappelijk gedomineerd door stuifzandgebieden. Naast het Kootwijkerzand, één van Europa's grootste stuifzandgebieden met het iconische Zendgebouw Radio Kootwijk, ligt hier ook het Harskamperzand. Het gebied valt grotendeels onder Natura 2000. Een gedeelte is in gebruik als militair oefenterrein en dus niet publiek toegankelijk.

Zendgebouw Radio Kootwijk, Informatiecentrum 't Leesten en Hotel de Cantharel vormen, met hun parkeervoorzieningen, belangrijke entreelocaties voor dit gebied. De uitgestrekte vlakten in het landschap maken dit belevingsgebied van oudsher zeer geschikt voor paardenrecreatie. De meeste routes zijn paardenroutes, veel aanbod en activiteiten zijn 'hippisch' van aard.

De uitgestrekte leegten, beleefbaar als ononderbroken ruimte, maken dat het hier letterlijk stil is: een bijzonderheid in onze tijd. In dit belevingsgebied prevaleert daarom het beschermen van die rust: voor flora, voor fauna en voor mensen.

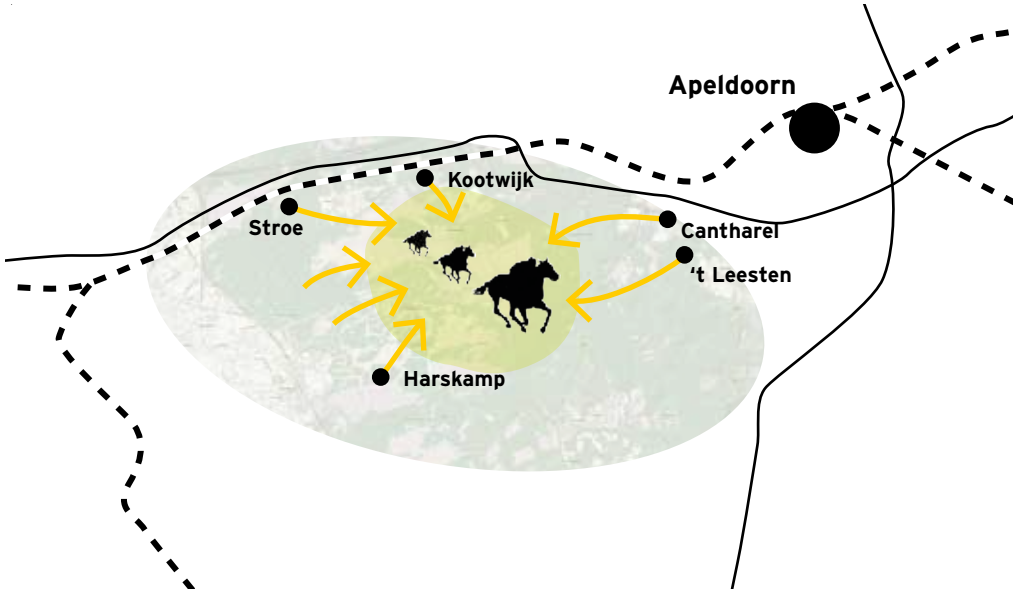

Analyse

- In het productaanbod ontbreekt een goede samenhang, die wel door de ondernemers wordt gewenst.

- Bij uitstek moet hier, vanwege het gewenste behoud van stilte, flora en fauna, sterk worden ingezet op bezoekersspreiding. Op sommige plekken zou de publieksbelasting zelfs een beetje moeten worden afgeremd.

- In een gebied waar stilte en rust belangrijke waarden vormen, wordt logischerwijs ook potentieel gezien voor kleinschalige initiatieven op het gebied van wellness en bezinning. Deze potentie verdient aandacht.

- Het hoogwaardige aanbod voor paarden-recreatie geeft de gebiedskwaliteiten gezicht.

Kansrijke ontwikkelingen

- Het belevingsgebied Stille Veluwe kan sterker worden geprofileerd als een stil gebied met grote lege gebieden (zandverstuivingen), met een hoge kwaliteit en diversiteit van flora en fauna. De boodschap: Stille Veluwe is een gebied waar je welkom bent, maar niet altijd en niet overal.

- De concentratie aan hoogwaardige hippische faciliteiten is hier echt onderscheidend: het wordt gezien als het best geoutilleerde paardennetwerk in Nederland. Dat accent draagt bij aan het behoud van rust en stilte in dit gebied: paardenrecreatie is niet voor de massa.

- Veel ondernemers investeren substantieel in verbetering van hun aanbod, met name gericht op paardenrecreatie. Graag profileren zij dit aanbod samenhangender richting hun zeer specifieke doelgroep van ruiters en menners.

- Hier en daar worden verbeterkansen voor de infrastructuur gesignaleerd (zoals uitbreiding van aanspanplaatsen, horecapunten, oversteekplekken, meerdaagse arrangementen etc.). Deze opgaven worden, zo is ieders overtuiging, vanzelf geagendeerd en opgepakt als de onderlinge samenhang in het aanbod, en dus ook het netwerk, beter vorm krijgt.

- De gemeente Apeldoorn zet zich in voor de ontwikkeling van duurzaam vervoer vanuit Bezoekerscentrum ‘t Leesten naar Radio Kootwijk.

- Apeldoorn en Barneveld investeren in de aanleg en het onderhoud van routes in het gebied.

- De ontwikkeling van ‘stiltebeleving’ (wellness, bezinning) wordt door diverse partijen nu al kleinschalig opgepakt, maar dit potentieel kan nog beter worden benut. Voor de verblijfs- en horecaondernemers in het gebied vormt een dergelijke beleving een mooie toevoeging op het bestaande aanbod vanwege de mogelijkheid hiermee het toeristische seizoen te verlengen.

Concept: paarden event

Aansluitend op de wensen en kansen die in dit gebied spelen, leeft de gedachte jaarlijks een kleinschalig, meerdaags 'paarden-evenement' te organiseren, met als doel:

- Het gebied als uitgestrekt 'paarden-gebied' met grote natuurwaarde te profileren, aan de hand van foto's en campagnemateriaal;
- Het permanente aanbod voor paarden-recreatie in het gebied over het voetlicht te brengen;
- O.a. door een educatief randprogramma het publiek bewust maken van de kwetsbaar-heid van het gebied en de noodzaak/het nut van natuurbeheer;
- Als neveneffect van de samenwerking binnen het event het netwerk van stakeholders in het gebied te versterken.

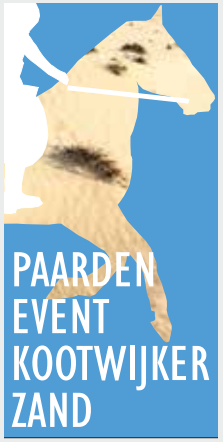

Veluwe Remembers:
de Joodse geschiedenis op de noordelijke Veluwe.

De aan de Tweede Wereldoorlog verbonden herinnerings- en bevrijdingsverhalen strekken zich over de hele Veluwe uit. Verhalen rondom de Airborne-historie en de Canadese Bevrijders worden op verschillende plekken beleefbaar gemaakt. Op de noordelijke Veluwe (de driehoek Nijkerk-Elburg-Apeldoorn) wordt zowel binnen als buiten met name de Joodse geschiedenis belicht.

Niet alleen doorkruist het Westerborkpad (de wandel- en bezinningsroute tussen Amsterdam en Kamp Westerbork) dit gebied, maar ook treffen we hier in musea (binnen) en in het landschap (buiten) beleefbare verhalen aan over de Joodse geschiedenis.

Het Westerborkpad belicht de desastreuze Jodenvervolging in Nederland. De verschillende musea op de noordelijke Veluwe vertellen daarnaast verhalen over het lokale Joodse leven: de religie, de tradities en het familieleven. Deze brede benadering van de lokale Joodse geschiedenis verbindt dit belevingsgebied.

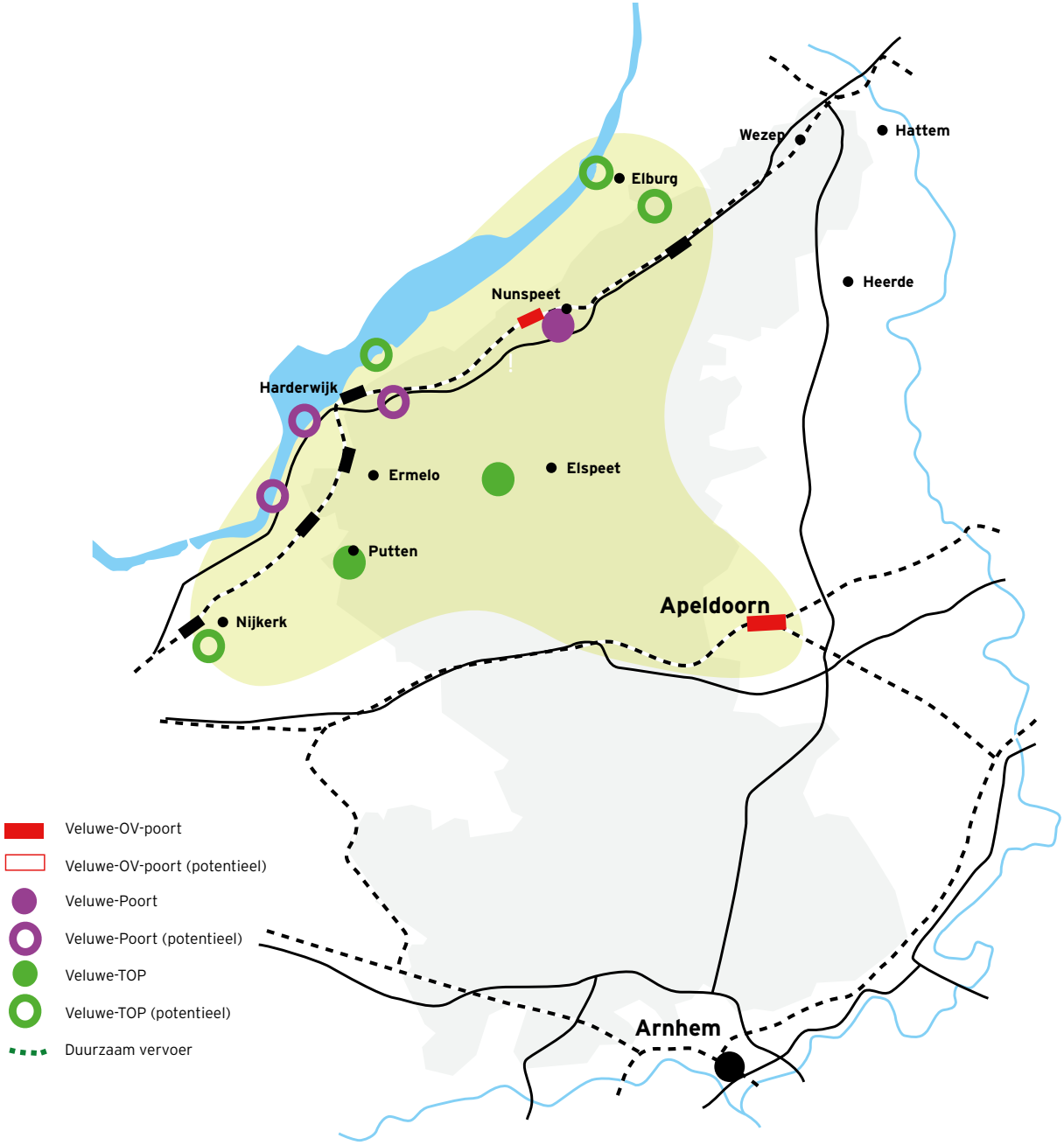

Analyse

- Het belevingsgebied kent veel permanent educatief aanbod, dat over het algemeen goed op orde is.

- Er bestaat een groot aantal (lokale) fiets- en wandelroutes gelieerd aan het thema Joodse geschiedenis.

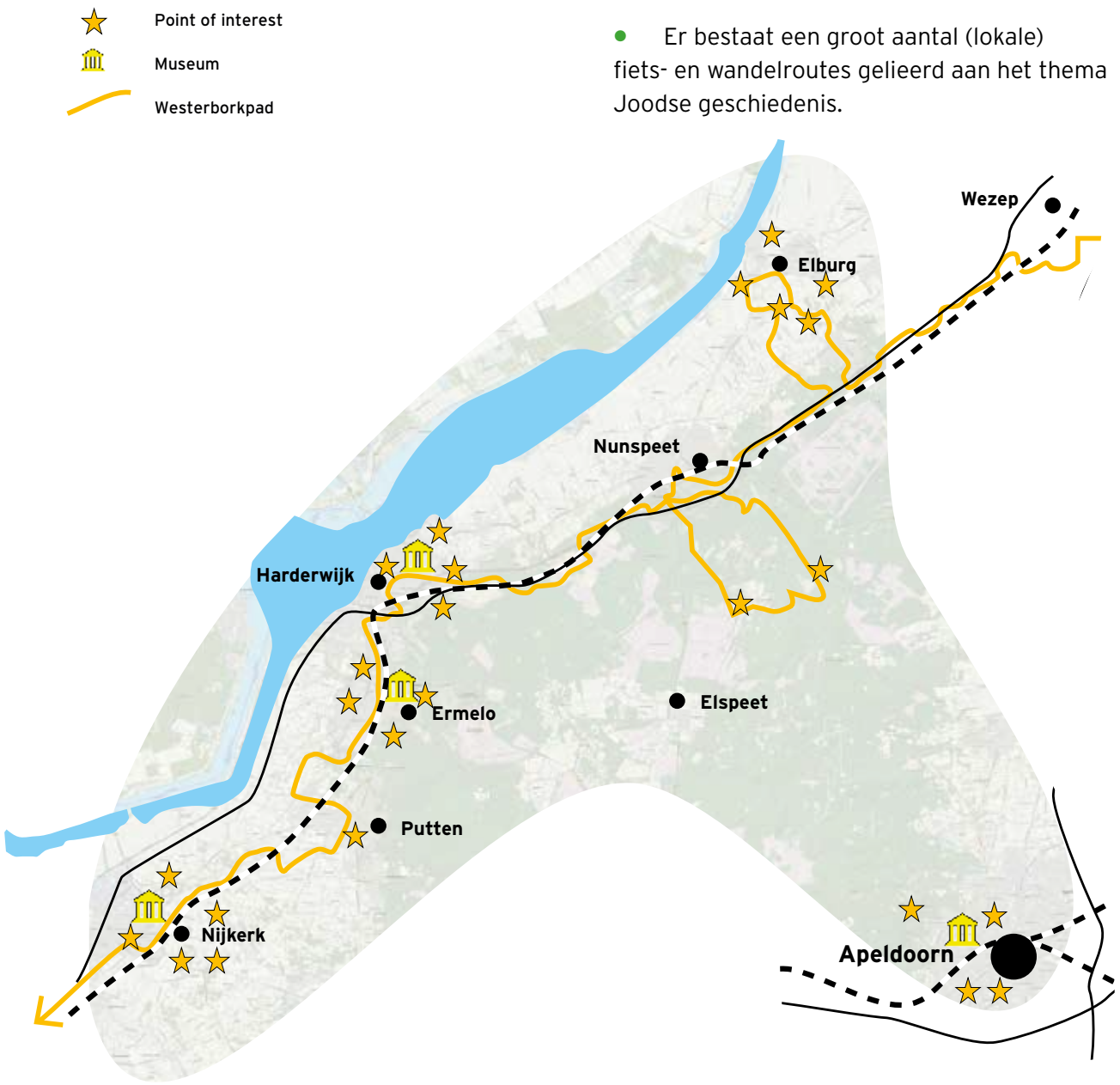

- Aan het verhaal van de Joodse geschiedenis wordt in het gebied onder meer educatief invulling gegeven door de Elburgse Sjoel, Het Pakhuis in Ermelo, Stadsmuseum Harderwijk, Museum Nijkerk (waar ook het Westerborkpad-archief is ondergebracht) en door CODA/Herinneringscentrum Apeldoornsche Bos.

- Daarnaast worden verhalen beleefbaar gemaakt in de openbare ruimte en het landschap (in synagogen, het Verscholen Dorp in Vierhouten, etc.).

- De kennis over de Joodse geschiedenis is lokaal zeer groot, het beschikbare archiefmateriaal (foto's, films) omvangrijk.

- Het Westerborkpad en het daaraan gekoppelde Westerbork Luisterpad zijn kwalitatief zeer goed ontwikkelde producten.

- De vele losse verhalen op verschillende plekken binnen verschillende gemeenten zijn onderling niet verbonden; ook wordt niet onderling naar elkaar verwezen.

- De uitdaging voor dit gebied is: hoe de onderlinge verbinding tussen de verhalen/partners te versterken, onder meer door een kwaliteitsbeleving in een overkoepelende 'look and feel' toe te voegen.

Kansrijke ontwikkelingen

- De publieke aandacht voor verhalen rondom WO2 is onverminderd groot.

- Het Westerborkpad is als route, als drager van verhalen, steeds in ontwikkeling. De route werkt dan ook als belangrijke verbinder van bijdragende partners. Het Westerbork Luisterpad maakt materiaal audiovisueel toegankelijk.

- Locaties zoals de synagoge in Harderwijk leggen zich toe op betere publieksontsluiting.

- Het Herinneringscentrum Apeldoornsche Bos vormt een logische toevoeging in de vertelling van het Joodse verhaal van de noordelijke Veluwe en zou ook aan het Westerborkpad moeten worden toegevoegd.

Concept: lokale, persoonlijke Joodse verhalen in de openbare ruimte.

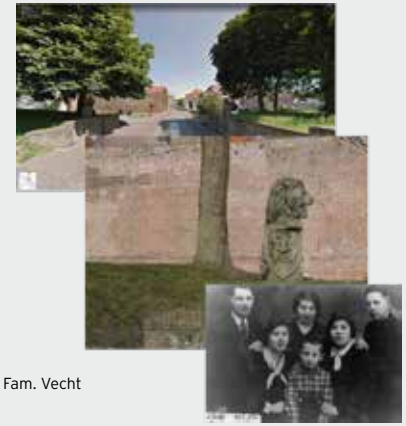

Goorpoort: Fam. Vecht

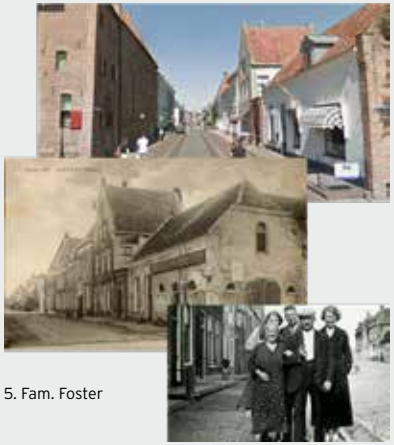

Jufferstraat 5. Fam. Foster

Beekstraat 50: Fam. De Lange

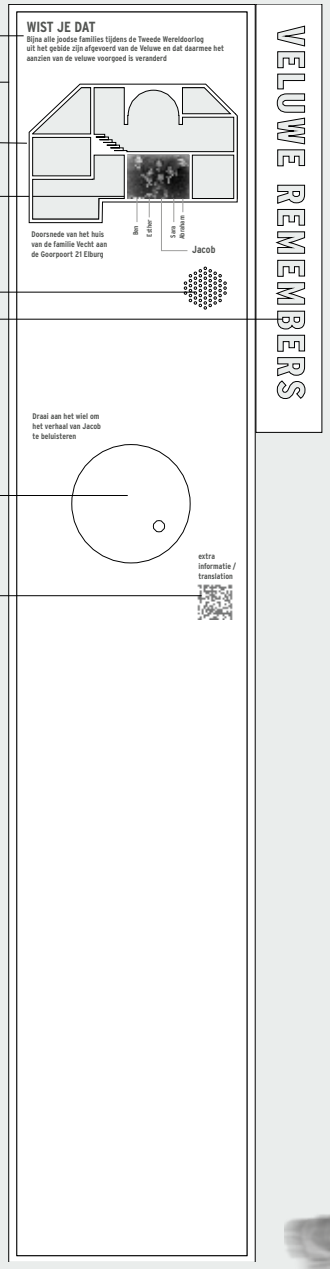

Door de ontwikkeling van een overkoepelend publieksproject, in een herkenbare vormgeving, passend in een monumentale omgeving, en georganiseerd vanuit en rondom de 5 musea, wordt de onderlinge verbinding tussen verhalen en partners versterkt. Lokale verhalen over Joodse inwoners worden straks beleefbaar gemaakt in objecten in de openbare ruimte. Dit project kan vervolgens als nieuwe inhoud aan het Westerborkpad worden toegevoegd.

Op deze manier krijgt de Joodse gemeenschap weer een gezicht en plek in de lokale omgving. Het publiek ziet en ervaart hoezeer de desastreuze Jodenvervolging ook het sociale en culturele leven op de noordelijke Veluwe blijvend heeft veranderd.

Belevingsgebieden Veluwe
3. Belevingsobjecten

Veluwse Belevingsobjecten

In alle belevingsgebieden leeft de wens om bijzondere locaties in de buitenruimte beleefbaar te maken door de plaatsing van een duurzaam 'belevingsobject'. Daarom is, als aantrekkelijk alternatief voor een informatiebord, gezocht naar een beproefd basisontwerp. Van daaruit kan op maat voor iedere specifieke plek een object kan worden ontwikkeld. De stalen objecten zijn robuust, bescheiden in omvang (150 cm hoog, 30 cm breed) maar herkenbaar en interactief.

De titel van het betreffende belevingsgebied kan aan het object worden toegevoegd. Dat is een keuze die kan worden gemaakt. Maar ook zonder die vermelding voegen deze objecten, naarmate er meer in het landschap verschijnen, een herkenbaar ijkpunt voor bewoners en bezoekers: hier speelt iets, hier ontdek en beleef ik een bijzondere plek, een bijzonder verhaal.

Deze oplossing wordt in eerste instantie doorontwikkeld voor de belevingsgebieden Veluwezoom, Veluwse Kust en Veluwe Remembers.

Basisontwerp

Elk meubel gaat over 1 onderwerp. Ieder object benadert de plek vanuit de beginvraag: wist je dat....?, gevolgd door een kort statement. Daarna volgt de uitnodiging aan de bezoeker om de kwestie nader te onderzoeken middels een handeling. Elk meubel biedt via QR code toegang tot vertaling en eventuele inhoudelijke verdieping.

WIST JE DAT
Het Veluwemassief met zijn spectaculaire uitzichten is gevormd door kruiend ijs gedurende de laatste ijstijd?

WIST JE DAT
Deze 'groene bedstee' is aangelegd voor rijke dames die in de 19de eeuw wel buiten wilden wandelen maar hun blanke huid niet wilden verpesten door de zon

WIST JE DAT
Je door slim te trouwen een landgoed bij elkaar kon sparen

WIST JE DAT
Vanwege de inpoldering van de Zuiderzee veel vissers en hun gezin van hun broodwinning werden beroofd. Het restant aan schepen dat nog in de vaart is dient voor toeristen

WIST JE DAT
Sprengen door mensen gemaakte beken zijn. Ze werden aangelegd om op specifieke plekken stromend water te krijgen voor de productie van bijvoorbeeld papier

WIST JE DAT
Om te leren windsurfen je eerst iets moet leren over de wind

WIST JE DAT
Veel van deze wegen een verbinding vormden tussen paleis 't Loo en een jachtslot. De Koning en zijn gezelschap konden via de kaarsrechte wegen flink vaart maken

WIST JE DAT
De Ludgeruskerk is vernietigd tijdens een overstroming in 1825 samen met een deel van het dorp Doornspijk. Het dorp is daarna verder landinwaarts herbouwd

Basisontwerp

Eenvoudige mechanische interactives worden afgewisseld met kijkers die verschillende beelden bevatten over de geschiedenis van de plek. Ook is het mogelijk om audiofragmenten te beluisteren. Alle opstellingen zijn stand-alone, er is geen voeding nodig en ze zijn 'hufterproof'.

Binnen elk belevingsgebied wordt steeds één uitgangspunt als basis gekozen; bijvoorbeeld de relatie tussen land en water bij Veluwse Kust. Onderwerpen kunnen zich zowel in het verleden als het heden afspelen of een brug slaan tussen beiden.

< Voorbeeld 1
Sigarenindustrie van Nijkerk
Er wordt een verband gelegd tussen de bouw van de Grote Kerk en de ontwikkeling van de sigarenindustrie: De kerk is gebouwd met opbrengsten van De Waag.

Door de lippen met de jaartallen rechts op het meubel naar boven te bewegen verschijnt telkens een nieuw stadium in geschiedenis van Nijkerk

< Voorbeeld 2
Kijker met daarin 10 verschillende beelden. Hierdoor kan een locatie van context worden voorzien met beelden die anders niet zichtbaar zouden worden. Dit type kijker kan op verschillende plekken worden toegepast

Voorbeeld 3 >
Vorming van het landschap. Door zelf een gletsjer in beweging te brengen kun je zien hoe het landschap werd geplooid gedurende de IJstijd. Er wordt daarbij een relatie gelegd met de plek waar je staat.

< Voorbeeld 4
Windsurfen. Getoond wordt hoe zeil en plank moeten worden gedraaid op de wind teneinde optimaal van de windkracht te profiteren. Hiertoe is een model van een surfplank op een draaischijf gemonteerd. De wind wordt verbeeld door een ventilator in een buis. Deze kan middels een draaiwiel door de bezoeker in beweging worden gebracht.

Voorbeeld 5 >
Het dagelijkse leven van welgestelde dames in de negentiende eeuw wordt via 3 audiofragmenten tot leven gebracht. Door via een draaiwiel electriciteit op te wekken zijn gesprekken te beluisteren die wandelend onder de berceau met elkaar werden gevoerd. De gesprekken zijn afkomstig uit Nederlandse literatuur uit die periode.

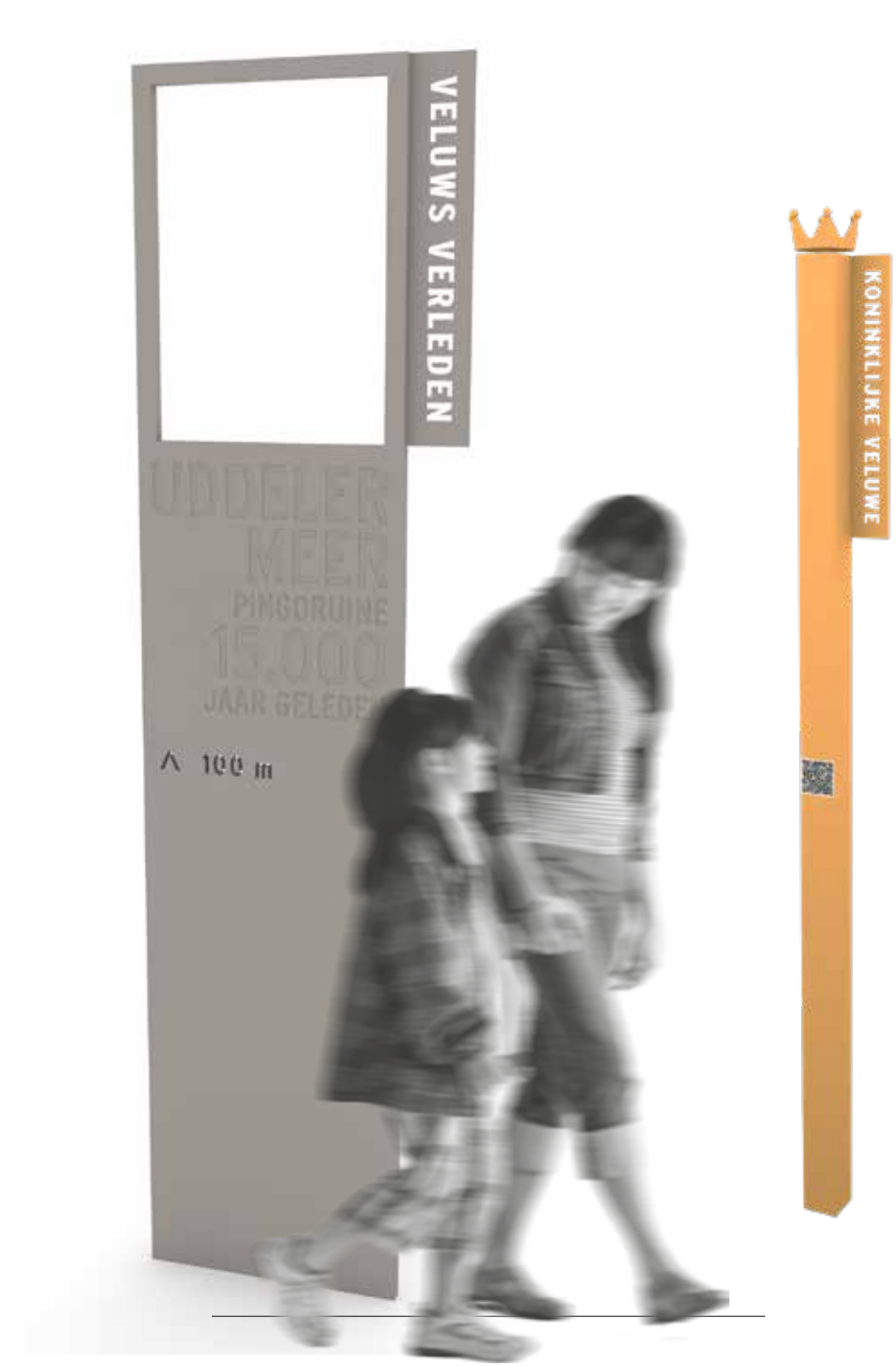

Varianten

In relatie tot specifieke behoeften kan worden gewerkt met varianten op het basisontwerp. In het gebied Veluws Verleden bijvoorbeeld is er vooral behoefte aan het verbeteren van de vindbaarheid van bijzondere locaties vanaf de weg. En in het gebied Koninklijke Veluwe is in de eerste plaats behoefte aan een markering die laat zien dat de locatie onderdeel vormt van het koninklijke verhaal.

Belevingsgebieden Veluwe
4. Uitvoeringsprogramma 2022-2024

Onderdeel van het Masterplan Veluwse Belevingsgebieden is een uitvoeringsprogramma. Hierin wordt de aanpak beschreven om de in het Masterplan benoemde projecten, kansen en ontwikkelingen op korte en middellange termijn te realiseren c.q. verder te brengen.

Het Masterplan Veluwse Belevingsgebieden beschrijft hoe, zowel door het vandaag realiseren van kleinere projecten tot het toewerken naar grote ambities, de belevingsgebieden concreet ontwikkeld kunnen worden. Het fundament daarvoor is een eigenaarschap voor de belevingsgebieden bij alle stakeholders (onder→nemers, natuur-, culturele- en toeristische organisaties, bewoners, grondeigenaren, gemeenten, provincie, etc.). Eigenaarschap vertaalt zich in een uitvoering die is gebaseerd op betrokkenheid, gezamenlijkheid en duurzaamheid. Bottom up, in een uitvoeringsaanpak die ondernemers en andere initiatiefnemers helpt om aan de slag te kunnen en verder te komen.

Eigenaarsschap

De doorontwikkeling van de Veluwse Belevingsgebieden is eigenlijk een breed transformatief proces. Waarin beleidsvisies en projectplannen zich als vanzelf steeds meer gaan focussen op de belevingsgebieden, bij diverse Veluwse partners overigens al een beginnende praktijk. Waarin kleine en grote ontwikkelopgaven worden uitgevoerd in het licht van het betreffende belevingsgebied: of het nu gaat om het maken van een folder door een recreatiebedrijf of om de herinrichting van een museum, natuur- of informatiecentrum. In die vernieuwende productontwikkeling liggen bovendien nog veel onbenutte kansen voor samenhang, voor steviger afstemming tussen partijen, zoals bijvoorbeeld tussen terreinbeherende organisaties (TBO's) en ondernemers.

Kortom: de ontwikkeling van belevingsgebieden valt of staat bij de bereidheid en het inzicht bij alle betrokken stakeholders om kansen aan te grijpen. De bereidheid om in hun 'reguliere' plannen hierop in spelen om zo werkenderwijs ook via al geplande projecten te gaan bijdragen aan deze belangrijke ontwikkelingen. Denk daarbij o.a. aan de ontwikkeling van 'Veluwe aan Zee' door Leisureland en de (door) ontwikkeling van bezoekerscentra van diverse TBO's.

VisitVeluwe en VeluweOp1 willen daarom nog voor 1 januari 2023 'set-and-go-bijeenkomsten' organiseren in ieder belevingsgebied en voor groepen van relevante stakeholders zoals de medewerkers van de lokale gastheerschappen en het programmabureau Vitale Vakantieparken. Aan de hand van het Masterplan worden per belevingsgebied alle relevante stakeholders geënthousiasmeerd en uitgenodigd om mee te doen.

En goede plannen, gestoeld op eigenaarschap, monden doorgaans uit in het meenemen van de ambitie in de reguliere projecten en waar nodig in extra capaciteit en middelen. Daar rekenen we op.

Governance

Het Masterplan beschrijft de bestaande energie bij uiteenlopende stakeholders en presenteert, naast al concreet geformuleerde, ook sluimerende en ontluikende kansen en ambities.
Om realisatie van die plannen samenhangend in relatie tot het bestemmingsmanagement te laten ontstaan, is een passende governance- en organisatiestructuur onmisbaar.

Die structuur richt zich, heel praktisch gezien, niet zozeer op de kleinere projecten die door individuele stakeholders/ondernemers worden gerealiseerd. Maar juist op de omvangrijkere ambities waar niet alleen langere adem maar ook meer geld, helder beleid, stevig netwerk en eventueel regelgeving bij komt kijken.

De gedachte gaan dan uit naar een op de Veluwezoom al beproefde netwerkstructuur. Concreet betekent dit dat per belevingsgebied een *stuurgroep* wordt geformeerd. De taak van de stuurgroep is met name het maken van kansrijke koppelingen met (boven-)lokale beleidslijnen en strategieën en het aanhaken van achterbannen (grondeigenarenoverleg, regionaal portefeuillehoudersoverleg etc). Aan die stuurgroepen nemen o.a. wethouders (cultuur/erfgoed en recreatie/toerisme), een bestuurlijke vertegenwoordiging vanuit grondeigenaren, representanten vanuit het bedrijfsleven en organisaties op het gebied van cultuur, natuur en toerisme deel.

Voor het belevingsgebied Ambachtelijke Veluwe onderzoeken we momenteel het bij de partners binnen dit thema passende coöperatie-model.

In ieder belevingsgebied wordt daarnaast een *werkgroep* gevormd. De werkgroep legt de verbinding tussen veld en bestuur; zij signaleert en agendeert. In de werkgroep hebben o.a. zitting: VisitVeluwe en stakeholders op ambtelijk c.q. meer uitvoerend niveau. Logischerwijs zal de overheid sterker vertegenwoordigd zijn dan het bedrijfsleven: ondernemers zullen minder tijd vrij kunnen maken voor deelname aan deze processen.

Voor specifieke projecten kan de tijdelijke aanstelling van een *aanjager* helpen om diverse initiatieven praktisch en vraaggericht verder te ontwikkelen.

Bestemmingsmanagement

Dit uitvoeringsprogramma baseert zich op de principes van goed bestemmingsmanagement: hoe krijgen we de bezoeker daar waar er ruimte is en hoe houden we een gezonde balans tussen bewoners, natuur en recreatie? De belevingsbieden leveren daarin een heel belangrijk aandeel. Zo wordt de bezoeker verleid het gebied daar waar kan te betreden, vanaf diverse (ontvangst)locaties, via routenetwerken en met gericht aanbod.

Uitwerking laatste belevingsgebieden: Smakelijke Veluwe en IJsselvallei.

Het is van belang om op korte termijn ook de uitwerking van de belevingsgebieden Smakelijke Veluwe en de IJsselvallei (in samenwerking met de provincie Overijssel en de regio's Achterhoek en Liemes), als nu nog ontbrekende onderdelen van het Masterplan, te realiseren. Zo kunnen ook deze gebieden profiteren van de ontwikkelkracht binnen de overige belevingsgebieden.

ontvangstlocaties

Onder meer met behulp van de Regiodeal worden op diverse locaties op de Veluwe ontvangstlocaties ontwikkeld. Die locaties spelen straks een belangrijke rol in het bestemmingsmanagement van de Veluwe. Vanaf deze ontvangstlocaties worden bezoekersstromen in een gewenste richting geleid naar een samenhang van locaties met passend belevingsaanbod.

Iedere ontvangstlocatie krijgt een eigen uitstraling en invulling, aansluitend bij het karakter van het betreffende belevingsgebied. Routenetwerken vanaf deze ontvangstlocaties leiden de bezoeker vervolgens het belevingsgebied in. Zo sturen we de recreatie op de Veluwe bij, voorkomen we congestie op populaire locaties en zorgen we dat kwetsbare natuur wordt ontzien.

Er zijn de afgelopen tijd veel inspanningen gedaan om via Regiodealmiddelen de ontwikkeling van ontvangstlocaties nadrukkelijk te koppelen aan de belevingsgebieden. Die verbinding is al in diverse plannen gelegd.

Het is nu van belang die verbinding in de *uitvoering* ook concreet te maken, om het belevingsgebiedenconcept versneld van de grond te krijgen.

Passend aanbod: belevingsobjecten in de openbare ruimte

Onderdeel van het Masterplan vormt de realisatie van belevingsobjecten in de openbare ruimte, gekoppeld aan gethematiseerde routenetwerken.

Een belevingsobject informeert op een speelse, interactieve manier bezoekers over het verhaal van de plek. Daarnaast verwijst het naar andere bijzondere locaties in het belevingsgebied. De verhalen en specifieke uitwerking zijn maatwerk, de vormgeving is echter herkenbaar als onderdeel van één Veluwse 'familie'.

De gedachte is dat ieder belevingsgebied, vanuit zijn eigen stuur- en werkgroep, als concrete uitwerking van het betreffende belevingsgebied de realisatie van een substantieel aantal belevingsobjecten opstart.

Omdat de belevingsobjecten onderdeel vormen van de diverse routenetwerken, is het logisch ze in de 'routenetwerkfamilie' op te nemen. Met het Routebureau wordt daarom de haalbaarheid en uitvoerbaarheid van plaatsing, beheer en onderhoud van de objecten door het Routebureau onderzocht.

De ontwikkeling en uitvoering van de Belevingsgebieden is, zo is al meermaals aangestipt, een 'bottom-up' verhaal. Vanuit eigenaarschap draagt een brede en diverse groep van stakeholders bij aan de ontwikkeling van 'hun' belevingsgebied door bij voorkeur deze mee te nemen in hun 'reguliere' projecten en waar nodig nieuwe plannen te ontwikkelen.

De governancestructuur faciliteert dat eigenaarschap en die energie. Daarnaast is het van belang stakeholders te ondersteunen op verschillende andere gebieden.

Expertise

Voor de doorontwikkeling van de belevingsgebieden aan de hand van het Masterplan bestaat bij VeluweOp1 én bij stakeholders de behoefte aan beschikbare expertise op uiteenlopende terreinen, waardoor de kwaliteit van de ontwikkelingen wordt gewaarborgd. Binnen de belevingsgebieden zijn op het gebied van cultuurhistorie en natuur immers overwegend kleine, vaak vrijwillige organisaties actief, die druk bezig zijn met hun eigen activiteiten maar geen surplus aan inzet hebben voor de creatieve invulling c.q. de realisatie van meer overstijgende projecten.

Een Belevingsgebieden-kwaliteitsteam kan hierin voorzien. Dit team zorgt ervoor dat de kwaliteit van de uitvoering van diverse ontwikkelingen zo goed mogelijk wordt.
Het team adviseert (in een jaarlijks gebiedsbezoek bijeenkomst en daarnaast incidenteel op aanvraag) stakeholders, stuurgroepen en/of werkgroepen inhoudelijk op hoofdlijnen bij het verder brengen van ambities. Advies vanuit dit team spitst zich toe op o.a. strategie, organisatie en governance, financiering, publieksbereik, landschapsinrichting en ruimtelijke vormgeving.

Bestemmingsmanagement

Als merkleider en als coördinator belevingsgebieden speelt VisitVeluwe natuurlijk een belangrijke rol in het voeren van de regie op de doorontwikkeling van de belevingsgebieden. Die rol is beschreven in een samenwerkingsovereenkomst tussen VeluweOp1 en VisitVeluwe en omvat onder meer:

- Het voorzien van de verschillende stuur- en werkgroepen in de belevingsgebieden van data en kennis over bezoekers en trends;
- Het verzorgen van de marketingcommunicatie van de belevingsgebieden, passend in de nieuwe marketingstrategie voor de Veluwe, in een uitwerking van de aanbevelingen in het rapport-Morrow.

De accountmanagers van VisitVeluwe kennen de lokale en regionale ondernemersnetwerken heel goed; hun kennis draagt dan ook bij aan een werkelijk vraaggerichte productontwikkeling.

En de zin om aan de slag te gaan: die is bij ondernemers voelbaar. Voor de kleinere projecten ontwikkelt VisitVeluwe daarom een structuur, waar eigenaren van een initiatief een financiële bijdrage kunnen aanvragen. De accountmanagers van VisitVeluwe stimuleren partijen hierop in te spelen en gebruik van te maken. Het Masterplan is de leidraad voor dit soort initiatieven. Toekenning van de ondersteuningsbedragen (€ 1.500 tot € 5.000 per initiatief) gebeurt op basis van een gunnings→regeling.

Daarnaast zal VisitVeluwe natuurlijk de zoektocht naar financieringsmogelijkheden voor grotere in het Masterplan beschreven ambities ondersteunen. Hiervoor kan worden opgetrokken met subsidiologen en lobbyisten van VeluweOp1.

Routenetwerken

De algemene taak van het Routebureau Veluwe is de ontwikkeling en het beheer van routenetwerken op de Veluwe. Dit gebeurt in nauwe samenwerking met overheden en terreinbeherende organisaties (TBO's). Routenetwerken spelen ook de komende jaren een belangrijke aanjagende rol in de uitwerking van de belevingsgebieden, onder meer door de realisatie van themaroutes en daaraan gekoppelde belevingsobjecten. Een goede afstemming en samenwerking met het Routebureau is dan ook vanzelfsprekend.

Netwerk

De samenwerking op de Veluwe is een netwerksamenwerking. Niet de hiërarchie bepaalt hoe zaken verlopen, maar partijen binden zich vrijwillig aan een gemeenschappelijke ambitie en streven naar een gezamenlijke aanpak. Zo'n veertig toonaangevende partijen op de Veluwe nemen deel aan deze Veluwealliantie. De dagelijkse uitvoerende werkzaamheden liggen in handen van het VeluweTeam. Het VeluweTeam is hiermee de spil tussen de bestuurlijke ambities en de praktische uitvoering. De VeluweAgenda en het Uitvoeringsprogramma zijn daarbij de leidende instrumenten. Het VeluweTeam coördineert, initieert, inspireert, stimuleert, organiseert en ondersteunt de samenwerking aan de gebiedsopgave VeluweOp1. Voor de belevingsgebieden is deze rol voor een belangrijk deel bij VisitVeluwe belegd en vervult het VeluweTeam meer de rol van opdrachtgever.

We zijn al begonnen

Eigenlijk zijn we al begonnen vanuit de energie die al aanwezig is. Een aantal voorbeelden:

- Veluwezoom is al begonnen met het project belevingsobjecten
- In kader van Veluwe Remembers is op de Noord Veluwe een project in voorbereiding over het joodse verhaal
- Diverse gemeenten hebben de voor hen relevante belevingsgebieden opgenomen in het beleid voor Recreatie en Toerisme
- In de plannen voor ontvangstlocaties in het kader van de Regiodeal zijn de belevingsgebieden meegenomen
- Met verschillende TBO's worden gesprekken gevoerd om in hun plannen voor bezoekerscentra de belevings-gebieden te integreren
- VisitVeluwe is m.b.t. het bestemmings-management een ontwikkeling gestart op basis van het rapport Morrow waarin de belevingsgebieden worden meegenomen
- Verschillende ondernemers hebben in hun eigen productontwikkeling de aan-sluiting gemaakt met de belevings-gebieden.

Zo al een aantal voorbeelden die laten zien dat we eigenlijk al begonnen zijn. Om waar nodig concrete projecten een steuntje in de rug te geven is VisitVeluwe inmiddels ook gestart met een regeling om projecten met een klein bedrag te ondersteunen.

Deze aanpak waarin we inspelen op kansen die zich voordoen blijven we voortzetten.

Gestructureerde aanpak

Maar naast de dynamiek van inspelen op kan-sen die zich voordoen is ook een meer gestructureerde aanpak nodig. Deze aanpak is hieronder beschreven op basis van een grove tijdsindeling. De genoemde perioden moeten worden gelezen als uiterste datum van gereed zijn. Waar enthousiasme en dynamiek het eer-der mogelijk maken om al concreet aan de slag te gaan zullen we die kans natuurlijk niet laten liggen. Zo kan het best zijn dat de uitvoering van de belevingsobjecten in meerdere tranches wordt opgepakt zodat daar waar al realisatie mogelijk is we dat ook gewoon meteen gaan doen.

Najaar 2022

- Samenstelling lijst mogelijke kandidaten voor stuurgroep en werkgroep per belevingsgebied;
- Benadering kandidaten voor deelname;
- Onderzoek mogelijkheden van coöperatiemodel voor belevingsgebied Ambachtelijke Veluwe;
- Oprichting van stuurgroep en werkgroep per belevingsgebied;
- Verzameling initiatieven voor toekenning stimuleringsbijdrage;
- Verkenning mogelijkheden opzet belevingsgebieden Smakelijke Veluwe en IJsselvallei
- Formeren kwaliteitsteam;
- Vertaling van grotere ambities naar concrete projectplannen;
- Uitnodigen deelnemers Set en go-meeting per belevingsgebied.

Winter 2022/2023

- Set en go-meeting in ieder belevings-gebied;
- Opzet en uitvoering marketing-communicatie over de belevingsgebieden als onderdeel van totale Veluwe-communicatie;
- Vertaling van grotere ambities naar concrete projectplannen;
- Toekenning simuleringsbijdragen aan kleinere initiatieven;
- Uitwerking mogelijkheden Smakelijke Veluwe en IJsselvallei;
- Ontwikkeling ‘grid’ belevingsobjecten met indicatie locaties.

Voorjaar/zomer 2023

- Vormgeving belevingsobjecten per belevingsgebied met kostenindicatie;
- Afstemming en besluitvorming door Veluweboard en/of Alliantie m.b.t. productie en plaatsing van de belevings-objecten;
- Verzameling cofinancieringsbijdragen voor realisering belevingsobjecten;
- Afronding Masterplannen Smakelijke Veluwe en IJsselvallei;
- Financieringszoektocht grote projecten.

Najaar 2023

- Uitvoering van projecten rondom de grotere ambities;
- Start productie en plaatsing belevings-objecten;
- Bij voldoende financiële middelen tweede ronde toekenning simuleringsbijdragen aan kleinere initiatieven.

Winter 2023

- Productie en plaatsing belevingsobjecten.

Voorjaar/zomer 2024

- Evaluatiesessies per belevingsgebied.

Financiering.

Wij realiseren ons dat de ambitie van de belevingsgebieden als een cruciaal onderdeel van het bestemmingsmanagement een grote opgave is waarvoor veel geld nodig is. Maar dat mag geen reden zijn om hier niet mee aan de slag te gaan. Het is wel een uitdaging om met elkaar de schouders te zetten onder deze ambitie om het Masterplan Belevingsgebieden haalbaar en betaalbaar te maken.

Hoe willen we dat gaan doen?

- Alle Veluwse partners wordt gevraagd om de belevingsgebieden te integreren in hun reguliere projecten zodat er met bestaande middelen al stappen gezet kunnen worden.
- Waar mogelijk worden de belevings-gebieden geïntegreerd in plannen waarvoor al subsidies beschikbaar zijn zoals de Regiodeal, Programma Vrijheid, Cultuur en Erfgoedpact
- De belevingsgebieden als onderdeel van het bestemmingsmanagement meenemen bij komende kansen voor nieuwe subsidies als bijvoorbeeld de volgende tranche van de Regiodeal.
- Op basis van concrete projecten zoeken naar haalbare financiering waarbij partners dit ook in hun eigen begroting meenemen.
- Een verstandige benutting van het nog voor de belevingsgebieden beschikbare VeluweOp1 budget op basis van een door de VeluweBoard vastgesteld verdelings-plan.

Colofon

Opdrachtgever:
VisitVeluwe

Opdrachtbegeleiding:
Lieke van der Bruggen (VisitVeluwe) en Evert Leusink (VeluweOp1)

Opdrachtnemer:
Mirjam Blott (De Culturele Zaak), i.s.m. Eric Blok (SB4) en Maarten Meevis (Kinkorn).

Vormgeving:
Kinkorn.

Disclaimer
De makers hebben getracht voor deze publicatie alle rechthebbenden van de foto's te achterhalen. Mocht u desondanks een foto tegenkomen,waarvan u rechthebbende bent en u heeft geen toestemming gegevenvoor de publicatie, neemt u dan contact op via info@kinkorn.com

Met dank aan:

- Erwin Akkerman (Toerisme VAN)
- Pim Alfing (Gemeente Ermelo)
- Ariën Arends (Human&Horse)
- Henke Baars (IJlandenrijk)
- Jody Bennink (Staatsbosbeheer)
- Daan Berends (Ede Marketing)
- Saskia van den Berg (Museum Nijkerk)
- Jan Willem Bloem (De Waldhoorn)
- Hans Bom (Hotel de Sterrenberg, Otterlo)
- Jan Willem Bommeljé (VVV Eerbeek/ Veluwe Actief Eerbeek)
- Hendrik-Jan Borsboom (Outdoor Centrum Nunspeet)
- Marc Bosboom (binnenstad Arnhem)
- Mirjam Bosch (Toeristisch Platform Apeldoorn)
- Suzanne van den Bor (VVV Putten)
- Hanneke Bovee (gemeente Nunspeet)
- Rita Braam (Gastvrije Randmeren)
- David Brand (gemeente Renkum)
- Melissa Brouwer-Zegers (gemeente Elburg)
- Leo Cleiren (Stichting Geldersch Landschap en Kasteelen)
- Kitty Cloo (Stichting Geldersch Landschap en Kasteelen /Kasteel Rosendael)
- Brigitte Coorens (gemeente Harderwijk)
- Manon Cornelissen (gemeente Arnhem)
- Ben Denekamp (Stichting Toerisme en Recreatie Veluwezoom)
- Irina Faber (gemeente Harderwijk)
- Menno Feitsma (Toerisme VAN)
- Age Fennema (Kasteel Middachten)
- Mathijs Fleur (Fletcher Hotel Doorwerth/Toeristisch Platform Renkum)
- Henk van Geerenstein (Wandelnet)
- Nicole Goossen (Geldersch Landschap en Kasteelen)
- Germa Greving (Museum 't Pakhuis Ermelo)
- Robert Grob (gemeente Brummen
- Peter van Grootheest (Gemeente Oldebroek)
- Rian Haarhuis (Stichting Geldersch Landschap en Kasteelen /Kasteel Cannenburgh)
- John Hagel (IJlandenrijk)
- Ronald Hagen (Camping Haaghorst)
- Bart Jan Hallers (Landgoed Rhederoord)
- Margot van der Haring (gemeente Wageningen)
- Hilbrand Harkema (gemeente Arnhem)
- Marleen Hegeman (gemeente Arnhem)
- Rudi ter Heide (Koninklijk Apeldoorn)
- Saskia de Heij (gemeente Ede)
- Wim Heikoop (Natuurhistorisch \ Museum Elspeet)
- Dick van Hemmen (Verscholen Dorp)
- Gerard Hendriks (Stichting Schapendrift)
- Ruud van Henten (gemeente Elburg)
- Han v.d. Heuvel (Routebureau Veluwe)
- Hans Hogenbrink (IVN Apeldoorn)
- Agnes Holtjer (provincie Gelderland)
- Hans Hooft (Hotel de Wereld Wageningen)
- Jan van Hooijdonk (Concertzaal Oosterbeek)
- Gert van den Hoorn (Paardensport-centrum Gert van den Hoorn)
- Henk Jacobsen (gemeente Roozendaal)
- Tim Jansen (Toerisme VAN)
- Ilja Janssen (Leisure Lands)
- Sam Janssen (gemeente Ermelo)
- Agnes Jeths (Stichting Promotie Gemeente Epe)
- Wilco de Jong (Go Barneveld)
- Ingrid Kerkhoff (gemeente Rheden)
- Marianne Klein (gemeente Nijkerk)
- Yorick Klein Bruinink (Toerisme VAN)
- Marielle Karssing (Toeristisch Platform Oldebroek)
- Jeroen de Koe (Natuurmonumenten/ Nationaal Park Veluwezoom)
- Monique Kokke (Nationaal Park de Hoge Veluwe)
- Monica van de Kolk-Hillebrand (gemeente Nunspeet)
- Barbara Koopmans (VVV Elburg)
- Shavonne Korlaar (gemeente Voorst)
- Ingelien Kroodsma (gemeente Apeldoorn)
- Aafke Kylstra (Nationaal Park de Hoge Veluwe)
- Marieke Lameris (Proeflab Wageningen)
- Adriaan van der Linden (Leisure Lands)
- Laetitia Linders (Staatsbosbeheer)
- Jakobine Linthorst (Kasteelcafé de Zalmen Doorwerth)
- Jan Lowin (Toeristisch Platform Oldebroek)
- Werner Ludwig (Dorpsbelang Hoenderloo)
- Simon de Man (Koetshuis Heuven)
- Karin Mazier (gemeente Nunspeet)
- Leonie Meppelder (Cultuurland Advies)
- Sandra Meullenbruck (gemeente Renkum)
- Corien van der Meulen (Stadsmuseum Harderwijk)
- Matty Moggre (St. Joods Erfgoed Harderwijk)
- Ben Mouw (Erfgoedplatform Apeldoorn)
- Sandra Neven (gemeente Putten)
- Jan Nitrauw (Vriezes Erfgoed/Erve IJzerman Wapenveld)
- Karin Mazier (gemeente Nunspeet)
- Michele Moorlag (Zandverhalen)
- Wim Mulder (gemeente Apeldoorn)
- Mira Nouwt (gemeente Ede)
- Paul van Oort (gemeente Putten)
- Peter Oversteegen (Toeristisch Platform Zuidoost Veluwe, Veluwe Actief)
- Bela Palma (Kasteel Engelenburg/Visit Brummen Eerbeek)
- Masja Parlevliet (gemeente Apeldoorn)
- Remco Pollé (Veluwsche Stoomtrein Maatschappij)
- Jakob Ponstein (Bureau Kobwerk)
- Niek Ravensberger (Museum Bronbeek)
- Patrick Reeuwijk (Hagedoorns Plaatse)
- Ronnie Regeling (VVV Ermelo)
- Hein Reusken (De Middelste Molen)
- Rémon Ridder (gemeente Brummen)
- Monique de Rooij (provincie Gelderland)
- Marjolein Sanderman (gemeente Rheden)
- Edith Scholte-Wessels (VeluweOp1)
- Linda Seitz (gemeente Ede)
- Ernst Jan Slieker (gemeente Putten)
- Manon Smeets (gemeente Ede)
- Niek v.d. Stelt (gemeente Brummen)
- Diana van Stelten (VeluweOp1)
- Judith Stoevelaar (Boutique Hotel Beekhuizen)
- Elyze Storms (Gelders Genootschap)
- Eric Stotijn (Noord-Veluws Museum)
- Jaap Streefkerk (Museum/VVV Elburg)
- Sandra Tiebosch (gemeente Wageningen)
- Paul Thissen (provincie Gelderland)
- Lizz Tulk (gemeente Apeldoorn)
- Marvin Verbeek (gemeente Apeldoorn)
- Saskia van der Veen (VisitVeluwe)
- Thijs Verkaik (gemeente Brummen)
- Bea Vissers (gemeente Barneveld)
- Floor Vogels (gemeente Apeldoorn)
- Nathalie Vossen (Projectleider Archeologisch Belevingscentrum)
- Lammert de Vries (Landgoed Hotel & Restaurant Groot Warnsborn)
- Gerrit van de Weg (Natuurlijk Goed)
- Marcel Westdijk (Routebureau Veluwe)
- Wenda Westerhuis (Nunspeet uit de Kunst)
- Wilma Wijers (gemeente Rheden)
- Maarten van den Wijngaart (gemeente Wageningen)
- Arno Willems (Kroondomein Het Loo)
- Maarten Wispelwey (regio-archeoloog Noord-Veluwe)
- Michel v.d. Wollenberg (Veluwsche Stoomtrein Maatschappij)
- Klaske Ypma (gemeente Ede)
- Bram Zandstra (provincie Gelderland)
- Karin Zweers (Camping de Wildhoeve)